

dr. Tine Bertoncel

Menedžment dobrega počutja

Novo mesto, 2021

Menedžment dobrega počutja

doc. dr. Tine Bertoncel

Recenzenta:

prof. dr. Mirko Markič

prof. dr. Anita Trnavčević

Založila: Fakulteta za organizacijske študije v Novem mestu

Copyright © 2021 po delih in v celoti avtor in Fakulteta za organizacijske študije v Novem mestu, Novo mesto.

Vse pravice pridržane. Nobenega dela tega gradiva ni dovoljeno kopirati ali reproducirati v kakršnikoli obliki, vključujoč (ne da bi bilo omejeno na) fotokopiranje, skeniranje, snemanje, prepisovanje, brez pisnega dovoljenja avtorja ali druge fizične ali pravne osebe, na katero bi avtor prenesel materialne avtorske pravice.

Naklada: 200 izv.

Tisk: Primus digitalni tisk

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

316.728:005

BERTONCEL, Tine

Menedžment dobrega počutja / Tine Bertoncel. - Novo mesto : Fakulteta za organizacijske študije, 2021

ISBN 978-961-6974-73-8

COBISS.SI-ID 88488707

Kazalo vsebine

UVODNA BESEDA	9
1 KAKOVOST ŽIVLJENJA	11
1.1 Opredelitev »kakovosti življenja«	11
1.2 Ekonomska blaginja.....	24
1.2.1 Bruto domači proizvod na prebivalca.....	24
1.2.2 Ginijev količnik – dohodkovna porazdelitev.....	27
1.2.3 Stopnja tveganja revščine in socialne izključenosti.....	29
1.2.4 Stanovanjske razmere.....	35
1.2.5 Stopnja (ne)zaposlenosti	38
1.3 Čustvena in subjektivna blaginja	41
1.3.1 Zadovoljstvo z življenjem in sreča.....	42
1.3.2 Zdravje in življenjski slog	47
1.3.3 Družabno življenje in prosti čas	54
1.3.4 Varnost in občutek varnosti	57
1.3.5 Okolje.....	62
1.3.6 Vseživljenjsko učenje in izobraževanje.....	71
1.3.7 Institucije	75
1.4 Raziskava kakovosti življenja (blaginje) v Sloveniji.....	78
2 DOBRO POČUTJE	89
2.1 Opredelitev »dobrega počutja«	89
2.2 Analiza prispevkov na temo »dobro počutje«.....	99
2.2.1 Metodologija.....	99
2.2.2 Slovenski avtorji	100
2.2.3 Obdelava podatkov.....	101
2.2.4 Bibliometrična analiza.....	103

2.2.5	Modeliranje tem	109
-------	-----------------------	-----

STVARNO IN IMENSKO KAZALO	125
--	------------

Recenzija prof. dr. Mirka Markiča

Znanstvena monografija "Menedžment dobrega počutja" prinaša v slovenski prostor svež pogled na različne vidike kakovosti življenja in odpira nove smeri razmišljanja ter udejanjanja zelo aktualnega področja dobrega počutja v osebnem kot tudi poslovnem življenju.

V monografiji v treh poglavjih avtor poglobljeno obravnavana kakovost življenja v vseh njenih sestavinah, opredeljuje dobro počutje in navaja izide iz bibliometrične analize prispevkov slovenskih avtorjev na področju dobrega počutja.

Celovito predstavi večdimenzionalno in večrazsežnostno vlogo posameznika in gospodinjstev v sodobni družbi, njihove številne dileme in prednostne naloge v Sloveniji kot tudi širše, v Evropski uniji. Hkrati s številnimi slikami in tabelami ponazori različne vidike merjenja blaginje ter napredka v sodobni družbi.

Avtor kot osrednje dejavnike obravnave vključi prikaz kazalnikov iz gospodarskega, družbenega, in okoljskega področja, ki so predpogoj za sodobno razumevanje kakovosti življenja in njeno zaznavanje na ravni posameznika kot tudi na ravni družbe kot celote. Poleg navedenih kazalnikov materialnega blagostanja opredeli še številne neekonomske kazalnike kot so npr. osebno zadovoljstvo, čustva in sreča, zdravje, kakovost nastanitve, kulturo kot vrednotnim sistemom sodelovanja, zaupanje v pravno državo ter njene institucije, naravno okolje in osebno varnost.

V drugem delu monografije avtor obravnava gradnike kakovostnega življenja kot so npr. dobro počutje, osebno zadovoljstvo in sreča, ki se med seboj dopolnjujejo ter nadgrajujejo, za pozitivno doživljanje pa so potrebni vsi, v čim večji meri. Prikaže različne vidike pozitivnega doživljanja, v prvi vrsti samega sebe in (so)ljudi, poudari potrebo po krepitevi pozitivnosti in duševnosti, kar naj

bi v sodobnem družbenem okolju pogosto umanjalo, saj daje prednost »imeti« pred »biti«.

V tretjem delu monografije avtor navaja izide iz bibliometrične študije prispevkov (člankov, konferenc, monografij idr. bibliografskih enot) na temo dobrega počutja. S pomočjo spletnega brskalnika COBISS, je zajel 1.200 publikacij slovenskih avtorjev, ki jih je razvrstil po uveljavljeni klasifikaciji bibliografskih objav. S pomočjo algoritma je izmeril pomembnost ključnih besed tako, da je analiziral pogostost pojavljanja posamezne ključne besede glede na besede znotraj celotnega nabora besedil. Z logaritmičnim razmerjem vseh ključnih besed znotraj celotnega nabora besedil v posameznem dokumentu je prikazal s pomočjo TF*IDF vrednosti.

Prikazani izidi iz teoretičnega in empiričnega dela monografije prinašajo izjemno koristne informacije za teoretike, ki se bodo soočali s konstruktom dobrega počutja ter hkrati predstavlja odlično podlago za raziskovalce, saj ima visoko praktično uporabnost.

Recezija prof. dr. Anite Trnavčević

Ena izmed značilnosti sodobnega, postmodernega sveta je mantra o posamezniku, ki mora sebe postaviti v center sveta in težiti k zadovoljevanju lastnih potreb in želja. Kot pravi avtor zanimive in izzivov za premišljevanje polne znanstvene monografije, Menedžment dobrega počutja, dr. Tine Bertancel, je prav osredinjenje na posameznika ena izmed dimenzij razumevanja zadovoljstva, dobrega počutja, blagostanja in sreče. Poimenuje jo subjektivna dimenzija, ki je odvisna od posameznika, njegovih/njenih pričakovanj, želja in razumevanja ključnih konceptov sodobnega sveta in osredinjenja sebe.

Druga dimenzija pa je družbena dimenzija, povezana z vprašanjem revščine in blagostanja, z razvojem skupnosti, sveta in umeščanjem posameznika vanj. Tej dimenziji, objektivni dimenziji sreče, blagostanja in zadovoljstva, posveča avtor zajeten del monografije, ki je podprt s kakovostnimi statističnimi podatki in s prikazom sprememb oziroma dodajanj sicer 'klasično' ekonomskim kazalnikom, kot je bruto družben proizvod (BDP), kategorijo bruto družbene sreče. Merjenje dobrega počutja, blagostanja, sreče in zadovoljstva bi znalo pridobiti tako v znanstvenem svetu kot tudi v politikah družbenega razvoja.

Bibliometrična analiza, ki jo je izvedel avtor, namreč kaže, da se največ objav na temo dobrega počutja beleži v letih 2016, 2017, 2018 in 2019, pri čemer je največ, kar 369 objav v obliki "članek – sestavni del" in 207 objav v obliki "diplomska dela" (str. 108). Tako kot mnogi novi koncepti in ideje, se tudi blagostanje, bruto družbena sreča in podobno pogosto proučujejo in poročajo na konferencah, skozi diplomska dela in v obliki delov monografij, njihov preboj v ugledne znanstvene revije pa se zgodi kasneje, kar je omenil prof. Daniel Pittino na zanimivem predavanju v decembru 2020.

Tako tudi pričujoča monografija utira pot raziskovanju 'mehkim' konceptom družbenega razvoja, kjer polarizacije, kot je subjektivna in objektivna dimenzija, zdržijo le, če jih razumemo kot kontinuum in ne kot dva ločena pola. V tem duhu tudi dr. Tine Bertoncel prikaže in analizira kakovostno življenje, pri čemer celovito zajame družbene, okoljske in individualne dejavnike.

Monografijo dobrega počutja je vsekakor vredno prebrati.

UVODNA BESEDA

Dobro počutje, osebno zadovoljstvo in sreča so gradniki kakovostnega življenja. Med seboj se prepletajo, dopolnjujejo in nadgrajujejo, za dobro kakovost življenja pa potrebujemo prisotnost vseh, predvsem dobro mero pozitivnega doživljanja. Noben od teh gradnikov kakovosti življenja ne sme izostati, saj le vsi skupaj tvorijo zaokroženo celoto. Če se ne počutimo dobro v družbi in na delovnem mestu ali nismo srečni zaradi določenih okoliščin, težko trdimo, da živimo kakovostno.

Zadovoljstvo z življenjem je individualiziran, subjektiven in večplastni kazalnik osebne blaginje in je kognitivno določen. Slovenci sodimo med bolj zadovoljne ljudi, vsaj tako kažejo primerjalne študije. Naša stopnja splošnega zadovoljstva je višja, kot jo imajo prebivalci v novih in nekaterih starih državah članicah Evropske skupnosti.

Zaznavanje zadovoljstva je preprosto, vendar subjektivno merilo kakovosti življenja. Le-ta ni nujno vedno v pozitivni povezavi z gospodarsko rastjo in visokimi dohodki. Ljudje potrebujemo tudi občutek varnosti in svobode ter nadzora nad lastno usodo.

Za dobro počutje potrebujemo občutek sreče. Že Aristotel je trdil, da je sreča odvisna od nas samih in je smoter človeške eksistence. Za pravo kakovost življenja potrebujemo občutje srečnosti, čim več tem bolje.

Živimo v času hitrega tempa, značilnega za potrošniško družbo s pehanjem za materialnimi dobrinami. Teh ni nikoli dovolj. Hkrati imamo občutek, da nam življenje uhaja iz rok, da nas dogodki prehitevajo, pa vendar ne zmoremo upočasniti koraka. Nadaljujemo z zadovoljevanjem materialnih potreb, se pa spremembe v času in prostoru že močno kažejo v naši percepciji kakovosti

življenja. Splošno in vse bolj se posvečamo tudi zadovoljevanju nematerialnih potreb.

Pravzaprav je največja vrednota biti srečen v življenju, ob tem da smo zdravi. Za postmoderno družbo je v ospredju svoboda posameznika, ter njegova potreba po samoregulaciji in pluralni družbi, ki mu omogoča svobodno izbiro življenjskih praks.

Dobro počutje ne pomeni zgolj odsotnost bolezni, je pa le-ta predpogoj zanj. Dobro počutje je subjektivna blaginja ki zajema pozitivno vrednotenje življenja, začenši z zadovoljstvom z življenjem. Slednji zajema zadovoljstvo z delovnim življenjem, ter pozitivnimi čustvi in lastno samorealizacijo.

Slovenija se uvršča med razvitejše države z visoko blaginjo, ki v zadnjih desetletjih dosega soliden napredek. Gospodarska rast je pozitivna, hkrati pa raste tudi bruto domači proizvod. Uvrščamo se med prvih petnajst držav z najvišje ocenjeno kakovostjo življenja, pa vendar redko slišimo, da je kdo (zelo) zadovoljen. Včasih rajši malo potarnamo.

Glede na visoko blaginjo, visoko ocenjeno kakovostjo življenja, visokim zadovoljstvom z življenjem, bi lahko predvideli, da sodimo slovinci med srečnejše narode. Vendar temu ni tako. V primerjavi s sorodnimi državami, nismo med najbolj srečnimi.

V knjigi obravnavamo nekatere dileme v razumevanju kakovosti življenja in dobrega počutja, zato poleg teoretičnih osnov vključujemo še statistične primerjave z EU. Naj bo ta knjiga popotnica in spodbuda za razmislek in predvsem ukrepanje za izboljševanje kakovosti življenja, dobrega počutja in srečnosti v naši družbi tudi v prihodnosti.

dr. Tine Bertancel

1 KAKOVOST ŽIVLJENJA

1.1 Opredelitev »kakovosti življenja«

Družboslovne znanosti opredeljujejo koncept kakovosti življenja na različne načine. Ker ta koncept postaja eno ključnih vprašanj sodobne družbe, se že uveljavljenim kazalnikom njenega merjenja zaradi širokega pojmovanja, kaj kakovost življenja dejansko je, dodajajo številni novi kazalniki merjenja kakovosti življenja.

V širši krovni opredelitvi pojma kakovost življenja je pojem opredeljen kot izboljševanje ekonomskih (življenjskih) razmer, povečevanje relativne blaginje in socialne kohezije v dolgoročno vzdržnem, tj. trajnostnem družbenem razvoju. Koncept kakovosti življenja je v prvi vrsti namenjen operacionalizaciji in merjenju družbene blaginje na ravni posameznika (Mandič, 2005).

Prvotno se je proučevanje družbene blaginje osredotočalo na proučevanje osnovnih potreb in socialnih indikatorjev, tj. ocena, kje kot družba stojimo in kam gremo glede na naše vrednote in cilje (Mandič, 2005).

»Ne obstaja ena sama opredelitev kakovosti življenja. Z izrazom kakovosti življenja imamo v mislih celovit položaj posameznika in gospodinjstev v družbi. Ena od ključnih prednostnih nalog v vsaki posamezni državi in tudi v mednarodnem okolju je merjenje blaginje, kakovosti življenja in napredka v družbi. Kakovost življenja dobiva vedno nove razsežnosti in vzbuja tako akademske kot poljudne razprave, zaradi široke definicije ter večdimenzionalnosti pa ga zelo težko opredelimo in empirično izmerimo.

V statistiki, ki se nanaša na kakovost življenja, lahko najdemo podatke o dohodkovnih in bivanjskih razmerah posameznika in gospodinjstev, podatke o ravni zdravstvene oskrbe in o zdravju, pa tudi podatke o kriminaliteti ter o

uporabi informacijsko-komunikacijske tehnologije pri posameznikih.« (Poboljšaj, 2019, str. 19)

Hitre družbene spremembe in vključevanje digitalnih tehnologij v nastajajočo družbo 5.0 kličejo po poglobljeni, kontinuirani analizi stanja in ocenjevanju sprememb v družbi, kot tudi opredelitvi novih razvojnih smernic celotne družbe v širšem evropskem kontekstu.

Za sodobno razumevanje kakovosti življenja v tem smislu in njeno širšo opredelitev, vključujemo študije kazalnikov iz ekonomskega, družbenega, socialnega, okoljskega področja, itd. Visok življenjski standard ne pomeni nujno tudi visoke kakovosti življenja. Ta ni odvisna samo od sredstev, ki jih imajo prebivalci na voljo, temveč tudi od načina, kako ta sredstva uporabljajo.

Govorimo o večdimenzionalnem konceptu, ki ga je težko enoznačno opredeliti. V ta koncept sodijo poleg materialnega blagostanja, kar se ocenjuje z ekonomskimi kazalniki in pri tem pogosto enači kakovost življenja s količino materialnih dobrin (potrošniška družba), tudi drugi neekonomski kazalniki, kot so osebno zadovoljstvo, čustva in sreča, zdravje, kakovost nastanitve, kultura kot vrednotni sistem sodelovanja, zaupanje v pravno državo in njene institucije, okolje in varnost. Vsi omenjeni kazalniki vplivajo na naše zaznavanje kakovosti življenja na ravni posameznika, kot tudi družbe kot celote.

Kakovost življenja je večrazsežnostni in večravenski koncept, ki vključuje tako objektivne kot subjektivne sestavine (Constanza, 2008). Pogosto slišimo trditev, da se s povečevanjem materialne blaginje (zadovoljevanje potreb) ne izboljšuje nujno tudi naše zadovoljstvo z življenjem (Aknin, Norton in Dunn, 2009). Poleg izboljševanja objektivnih življenjskih pogojev je namreč treba vključiti tudi subjektivno razumevanje oziroma percepcijo, kaj kakovost življenja pomeni za vsakega posameznika in družbo kot celoto.

Antončič in Boh (1991, str. 10–11) navajata za življenjsko raven:

- »ločnico med blaginjo in srečo, pri čemer blaginjo povezujeta s konceptom potreb in jo opredelita s stopnjo zadovoljenosti potreb, srečo pa z željami. Srečo se preprosto ugotavlja s tem, koliko se človek počuti srečen. V tem kontekstu je torej blaginja bolj "objektivno", sreča pa izrazito "subjektivno" določena. Na operacionalni ravni to pomeni, da je blaginjo možno določiti z vedenjskimi kazalci, medtem ko je sreča merljiva le s stališči, percepcijami in aspiracijami,
- "življenjsko ravnijo" in "kakovostjo življenja". Življenjska raven je v raziskavi določena s količino materialnih in neosebnih resursov, ki jih ima človek na voljo in ki jih obvladuje, kakovost življenja pa z zadovoljenostjo potreb, ki so uresničljive samo v odnosu do drugih ljudi.«
- zunanje kvalitete (*angl.* outer qualities), kjer življenjska zmožnost posameznika pomeni individualne sposobnosti (fizične in mentalne) izkoriščanja okoljskih pogojev;
- notranje kvalitete (*angl.* inner qualities), kjer prikladnost okolja predstavlja okoljske pogoje, ki so potrebni za dobro življenje (dostopnost hrane, primeren zrak, družba);
- priložnosti (*angl.* chances), kjer koristnost življenja predstavlja vpliv okolja na življenje, kar v sociološkem smislu pomeni posameznikov prispevek družbi;
- rezultati (*angl.* results), kjer se vrednotenje življenja manifestira kot življenjsko zadovoljstvo.

Tabela 1.1. Skandinavski model opredelitve kakovosti življenja

	Blaginja	Sreča
Življenjska raven	Potrebe, ki jih je mogoče zadovoljiti z materialnimi in neosebniimi resursi.	Subjektivne evalvacije in percepcije o tem, kako je posameznik zadovoljen s svojimi materialnimi pogoji življenja.
Kakovost življenja	Potrebe, ki se lahko zadovoljijo samo z osebnimi odnosi in s tem, kako se človek povezuje z drugimi ljudmi in družbo.	Subjektivne evalvacije in percepcije o tem, kako je posameznik zadovoljen s svojimi osebnimi in socialnimi odnosi.

Opomba. Povzeto po *Premise za raziskovanje kvalitete življenja* po V. Antončič in K. Boh, 1991, *Družboslovne razprave*, (12), str. 11.

Antončič in Boh (1991, str. 8) v svoji študiji kakovosti življenja navajata, da »morajo biti za kakovostno življenje izpolnjeni materialni pogoji, vendar materialna blaginja ne sme biti neomejena in nenehno naraščajoča. Že večkrat je bilo ugotovljeno, da sprožajo stalna gospodarska rast in s tem povezani visoki dohodki tudi vedno večje nezadovoljstvo.

Zadovoljstvo ljudi namreč ni nujno v pozitivni korelaciji z gospodarsko rastjo in s tem povezanimi visokimi dohodki. Prav nasprotno, v gospodarsko razvitih državah se krepi nezadovoljstvo, ki se sprošča v socialnih nemirih in celo v nasilju.«

Veenhoven (2000, str. 3–4) opredeljuje štiri kvalitete življenja iz vidikov.

Tabela 1.2. Štiri kvalitete življenja po Veenhoven (2000)

	Zunanje kvalitete	Notranje kvalitete
Priložnosti	Prikladnost okolja	Življenjska zmožnost posameznika
Rezultati	Koristnost življenja	Vrednotenje življenja

Opomba. Povzeto po *The Four Qualities of Life: Ordering Concepts and Measures of the Good Life* po R. Veenhoven, 2000, *Journal of Happiness Studies*, 1(1), str. 4.

Rus in Toš (2005, str. 21–22) navajata, da je »kakovost življenja sinonim za postmoderno družbo. Medtem ko sta za procese modernizacije značilna sekularizacija vrednot in zadovoljevanje materialnih potreb, je za postmoderno usmeritev značilno zadovoljevanje nematerialnih potreb. V ospredju so potrebe po duhovni blaginji (in racionalni avtoriteti). Medtem ko je za moderno družbo značilen boj za preživetje in večjo socialno varnost, je za postmoderno družbo v ospredju svoboda posameznika, njegova potreba po samoregulaciji in pluralni družbi, ki mu omogoča svobodno izbiro življenjskih praks.«

Kakovost življenja je širok pojem in zajema dobrobit posameznika ter kakovost javnih storitev in kakovost družbe (Eurofound, 2017). Povečevanje kakovosti življenja in družbene blaginje (*angl.* welfare) je eden ključnih političnih ciljev tako v Sloveniji kot širše v Evropski skupnosti. Glede tega cilja velja splošni družbeni konsenz, težje pa je ta cilj zaradi svoje narave meriti z različnimi merskimi lestvicami na osnovi tako objektivnih kot subjektivnih kazalnikov.

»Merjenje blaginje, kakovosti življenja in napredka v družbi je ena ključnih prednostnih nalog tako na nacionalni ravni kot v mednarodnem okolju.« (SURs, 2012, str. 3) Kako torej ocenjujemo (merimo) kakovost življenja? Koliko je kakovost življenja odvisna od zunanjih (objektivnih) dejavnikov in koliko od notranjih (subjektivnih) dejavnikov? In katere dejavnike vključiti v ocenjevanje? Mnenja glede teh vprašanj so različna, vsi raziskovalci pa se strinjajo, da gre za pomembno vprašanje današnjega časa, ki se mu je treba

ustrezno posvetiti in na osnovi rezultatov študij prilagoditi obstoječe družbene modele v smeri povečevanja kakovosti življenja vseh generacij prebivalstva.

Obstaja preprosto merilo kakovosti življenja, ki pa je subjektivno, in sicer zaznavanje zadovoljstva z lastnim življenjem (Rus in Toš, 2005). Pogosto slišimo mnenje, da je pravzaprav največja vrednota biti zadovoljen sam s seboj ali biti srečen v življenju ali pa biti zdrav.

Vse to pa je subjektivno zaznavanje zadovoljstva oziroma subjektivne blaginje (*angl.* subjective well-being) ali zadovoljstva z življenjem (*angl.* satisfaction with life). Ker smo si ljudje različni, v to zaznavanje vključujemo in razvrščamo posamezne objektivne in subjektivne dejavnike različno po pomembnosti. Ključno je torej njihovo medsebojno razmerje. To lahko opredelimo tudiglede na način posameznikovega delovanja (*angl.* functionings) z vidika njegovih zmogljivosti (*angl.* capabilities) oziroma glede na način posameznikovega obstoja ali ne obstoja (*angl.* »to do or to be«) (Sen, 2002).

»Tako vemo, da so v gospodarsko nerazvitih družbah za višjo kakovost življenja najpomembnejše materialne dobrine (zlasti voda), da sta za kakovost življenja srednje razvitih družb najpomembnejši količina in kakovost izobraževalnih storitev in za kakovost življenja v visoko razvitih družbah zdravstveno stanje in zdravstvene storitve. To, da se posamezni prediktorji kakovosti življenja spreminjajo skozi čas, ali pa da se spreminja njihova teža, ne pomeni, da je subjektivno merjenje kakovosti življenja z osebno blaginjo neustrezno, ampak prav nasprotno: gre za kazalec, ki na zelo preprost način meri integralni razvoj celotne družbe.« (Rus in Toš 2005, str. 19)

Allardt (1973, 1976, 1990, 1993) se v svojih raziskavah kakovosti življenja osredotoča na tiste pogoje, brez katerih človeštvo ne more preživeti, ne more odpraviti revščine, vzpostaviti odnosov z drugimi ljudmi in se izogniti odtujenosti. Te potrebe je razvrstil v tri kategorije konstrukta »imeti«,

»ljubiti« in »biti«. Na osnovi teorije potreb po Maslowu je združil objektivne in subjektivne kazalnike, raven in kakovost življenja, kot tudi srečo in zadovoljstvo. Gre torej za vprašanja gospodarske rasti, socialne integracije in vrednotnega sistema in s tem za enega najbolj celostnih pristopov v konceptualizaciji kakovosti življenja.

Spremembe v času in prostoru se kažejo tudi v percepciji kakovosti življenja, spreminjajo pa se tudi raziskovalni pristopi. Hkrati se dodajajo nova, spreminjajočim se družbenim razmeram prilagojena merila dolgoročne vzdržnosti oziroma trajnostnosti, kot so trajnostni družbeni razvoj, družbena kakovost, socialna kohezija in vključenost itd. Nove tehnologije četrte industrijske revolucije, tj. industrije 4.0, z uvajanjem vsesplošne digitalizacije tlakujejo pot v preoblikovanje sodobne družbe v smeri družbe 5.0. Pričakujemo lahko, da se bo percepcija kakovosti življenja posameznika in širše družbe prilagodila novim danostim, ki jih prinašata tehnološki in družbeni razvoj. V središče dogajanja in raziskovanja se še bolj osredotočeno postavlja človek in njegova kakovost življenja, temu pa bo treba prilagoditi razvojno usmerjanje posameznih družb in celotnega človeštva (Antončič in Boh, 1991, str. 7).

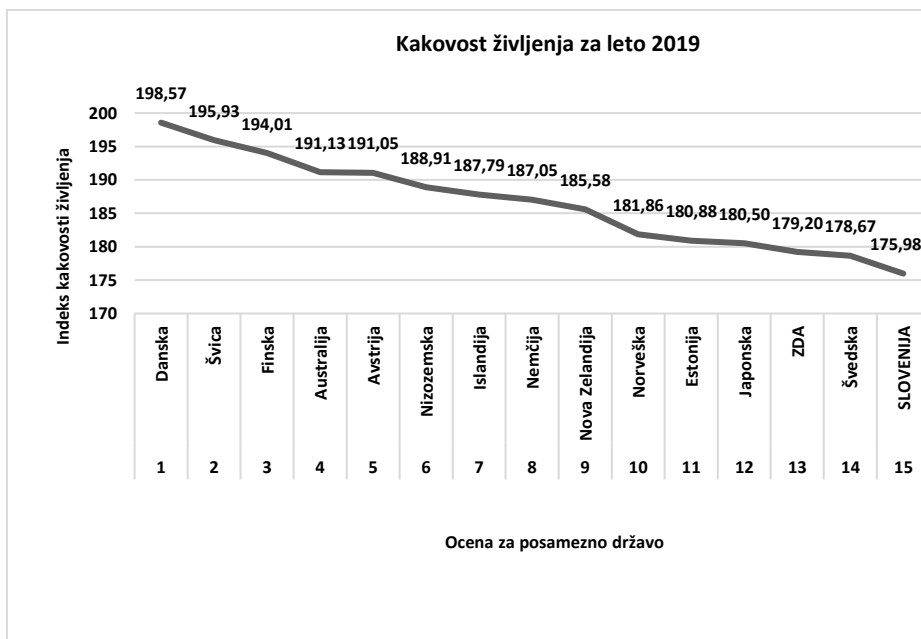
Evropska raziskava o kakovosti življenja (*angl.* European Quality of Life Survey) je uveljavljeno orodje za spremljanje in analiziranje kakovosti življenja v Evropski skupnosti. Izvedena je bila v letih 2003, 2007, 2011 in 2016 ter vsebuje subjektivna in objektivna merila: odnose in preference ter sredstva in izkušnje (Eurofound, 2017).

»Najnovejše poročilo ponuja pregled različnih razsežnosti: obravnava subjektivno blaginjo, življenjski standard in znake pomanjkanja, oskrbo in usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja; zdravstveno varstvo, dolgotrajno oskrbo, otroško varstvo in druge javne storitve; ter socialno negotovost, socialno izključenost in napetosti v družbi, zaupanje drugim, in sodelovanje ter angažiranje skupnosti.« (Eurofound, 2017)

Rezultati raziskave kažejo, da se v revnejših državah članicah Evropske skupnosti, v primerjavi z bogatejšimi državami, dohodkovna neenakost pogosto zmanjšuje s pridelovanjem hrane za lastno porabo, življenjem v večgeneracijskih gospodinjstvih in delitvijo stroškov ali podporo prijateljev ali družine zunaj doma (Eurofound, 2017).

»Z leti se je raziskava EQLS razvila v dragocen sklop kazalcev, ki dopolnjujejo običajne kazalce gospodarske rasti in življenjskega standarda, kot sta na primer BDP ali dohodek. Kazalci raziskave EQLS so tako jasni in sklicevalni kot BDP, vendar pa zajemajo več okoljskih in družbenih vidikov napredka in so tako lažje vključljivi v procese sprejemanja odločitev in sprejemljivi za javno razpravo na ravni EU in nacionalni ravni v Evropski uniji.« (Eurofound, 2017)

Raziskava o kakovosti življenja, ki jo objavlja spletna stran Numbeo.com (https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_by_country), ponuja podatke za izbrane države sveta v obliki indeksov kakovosti življenja. Numbeo letno analizira in razvršča (rangira) ocene kakovosti življenja v izbranih državah (*angl.* Quality of Life Rankings) na osnovi številnih dejavnikov, vključno s ceno prebivališča v odnosu na dohodek (*angl.* house price to income ratio), indeks kupne moči (purchasing power index), indeks potovalnega časa pri dnevni mobilnosti (traffic commute time index), indeks onesnaženja (pollution index), okoljski indeks (climate index), indeks osebne varnosti (personal safety index), indeks kvalitete in dostopnosti zdravstvenih storitev (health care services index) in indeks življenjskih stroškov (cost of living index).

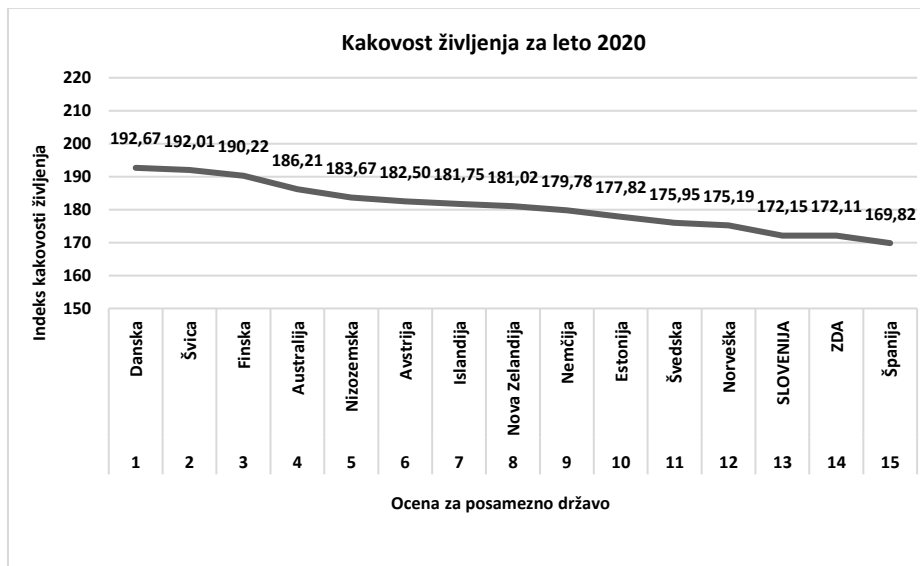

Slika 1.1. Lestvica držav z visoko kakovostjo življenja. Povzeto po *Quality of Life Rankings For 2019*, https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_by_country.jsp?title=2019

Iz slike 1.1 lahko razberemo, da je bila Slovenija za leto 2019 med 71 državami uvrščena na 15. mesto glede višine stopnje kakovosti življenja. Od 200 možnih točk za oceno dejavnikov kakovosti življenja je prejela 175,98 točk (Numbeo, 2020). Tudi druge raziskave kakovosti življenja (Worldpress, The Economist, Eurofound ipd.) uvrščajo Slovenijo med države z eno najvišjih stopenj kakovosti življenja.

»Zadovoljstvo z življenjem je še vedno individualizirana, subjektivna, le nekoliko bolj kognitivno določena in dolgoročnejša kategorija. Kvaliteta življenja pa je objektivna, dolgoročnejša družbena kategorija, ki na družbeni ravni nekako združuje individualne sreče (zadovoljstvo z življenjem), z upoštevanjem njihovih interakcij in sinergij med njimi, ter jih nadgrajuje z

novimi elementi, ki lahko nastopijo šele na višji, skupni ravni (npr. vloga države, političnega sistema in podobno).« (Slabe Erker in Lavrač 2009, str. 14)

Slika 1.2. Lestvica držav z visoko kakovostjo življenja. Povzeto po *Quality of Life Rankings For 2020*, https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_by_country.jsp?title=2020.

Iz slike 1.2. je razvidno, da je bila Slovenija za leto 2020 med 80 državami uvrščena na 13. mesto glede na stopnjo kakovosti življenja. Od 200 možnih točk za oceno dejavnikov kakovosti življenja je prejela 172,15 točk (Numbeo, 2021).

Z vidika kakovosti življenja lahko definiramo besedo blaginja kot vključevanje zelenih osnovnih vrednot in družbenih ciljev, pogoji za to pa so doseganje ustreznega življenjskega standarda, socialna varnost in dostopnost življenjskih priložnosti (Böhnke, 2005, str. 3).

Beseda blaginja (lat. *prosperus*) pomeni uspešno rast. Maridal (2010, str. 4) opredeljuje blaginjo z »dolgoročno kakovostjo življenja«, Pereira and Coelho

(2013) pa navajata pogoje zanjo: biti zdrav, srečen, uspešen in na ta način sposoben doseči ekonomsko varnost.

Z besedo blaginja opisujemo stanje, ko nam gre dobro ali pa smo dobro.

Tabela 1.3. Področja kakovosti življenja in socialni monitoring v nekaterih evropskih državah

Velika Britanija	Nizozemska	Nizozemska	Švedska	Finska	Nemčija	Irski
Indicators of Sustainable Development	Annual report	Living Conditions Index	Social Indicator Program	Indicators of Sustainable Development	Account System	Measuring Ireland's Progress
Kazalci trajnostnega razvoja	Letno poročilo	Indeks življenjskih razmer	Socialni indikatorji	Kazalci trajnostnega razvoja	Sistem nacionalnih računov	Meritve irskega napredka
	Demografski razvoj			Demografski razvoj		Populacija
Revščina					Socio-ekonomski status	
		Mobilnost		Socialna problematika		
	Vrednote in norme			Enakopravnost		
	Multietnična družba			Etnične manjšine		
Socialna izključenost	Vključenost	Socialna vključenost	Vključenost	Vključenost	Vključenost	Socialna kohezija
	Politična raznolikost		Viktimizacija			
Izobrazba	Izobrazba		Izobrazba	Izobrazba	Izobrazba	Izobrazba
Zdravje	Zdravje in zdravstveni sistem	Zdravje	Zdravje	Oboletost	Zdravje	Zdravje
Stanovanjske razmere	Stanovanjske razmere	Stanovanjske razmere	Stanovanjske razmere		Stanovanjske razmere	Stanovanjske razmere
			Socialno omrežje	Družbena struktura		
	Prosti čas	Prostočasne aktivnosti	Prosti čas	Življenski slog	Prosti čas	
		Športna aktivnost				
		Dopust		Razvojno sodelovanje		
	Mediji in kultura			Kulturna dediščina		
				Dostop do informacij	Mediji	
Kriminal	Kriminal in pravičnost					Kriminal
				Okoljska politika	Okolje	Okolje
Podnebne spremembe				Podnebne spremembe		
Kvaliteta zraka				Ozonski plašč		
Cestni promet				Biodiverziteti		
Kvaliteta rečnih vod				Kontaminacija s strupenimi snovmi		

»se nadaljuje«

»nadaljevanje«

Divjad	Eutrofikacija
Raba zemljišč	Zakiselnost
Odpadki	Naravni viri
Raba zemljišč	
Odpadki	

Opomba. *Povzeto iz Quality of Life in Europe: Conceptual approaches and empirical definitions po P. Vesan in G. Bizzotto, 2011, walqingworking paper 2011, 5, str. 8–9.*

Vesan in Bizzotto (2011) sta pripravila primerjavo alternativnih kazalnikov in indeksov, ki merijo blaginjo. Iz primerjave je razvidno, da so v vseh indeksih vključeni zdravstvo, izobrazba in življenjska doba.

Tabela 1.4. Področja kakovosti življenja in nekateri mednarodni indeksi kakovosti življenja

Human Development Index (HDI)	Life Quality Index (LQI)	Legatum Prosperity Index (LPI)	Physical Quality of Life Index (PQLI)	Human Poverty Index (HPI)
Index človekovega razvoja	Indeks kakovosti življenja	Legatum indeks blaginje	Indeks fizične kakovosti življenja	Indeks človeške revščine
Življenjska doba	Zdravo življenje	Zdravje	Življenjska doba Smrtnost dojenčkov	Dolgo in zdravo življenje
		Varnost in zaščita		
Pismenost Izobrazba		Izobrazba	Pismenost	Znanje
		Socialni capital		
Življenjski standard	Realni BDP na prebivalca	Ekonomska osnova		Dostojni življenjski standard
		Podjetništvo in inovativnost		
		Upravljanje Demokratične Inštitucije		Socialna izključenost
		Osebnostne svoboščine		

Opomba. *Povzeto po Quality of Life in Europe: Conceptual approaches and empirical definitions po P. Vesan in G. Bizzotto, 2011, walqingworking paper 2011, 5, str. 11.*

Blaginja (*angl.* prosperity) pomeni biti zadovoljen s svojim življenjem in biti srečen. Oba sta predpogoja za dobro počutje vsakega posameznika, ne kar nakazujejo tudi številne študije, ki poudarjajo, da je blaginja ključna skrb slehernega posameznika (Gundelach and Kreiner, 2004), pa tudi političnih odločevalcev, da so družbeno odgovorni ter da odločajo in delujejo za povečevanje blaginje celotne družbe (Mandič, 2008).

Z navajanjem povečevanja družbene blaginje politični odločevalci pogosto upravičujejo svoje ukrepanje.

Znan ljudski rek pravi, da se blagorja zavedamo šele, ko imamo prazen želodec.

Dobro počutje kot oblika zadovoljstva z življenjem oziroma slabo počutje kot oblika nezadovoljstva z življenjem sta namreč neposredno povezani s povečevanjem, torej z blagostanjem oziroma pomanjkanjem blaginje, torej z revščino.

Ljudje dosegajo najvišje ravni zadovoljstva z življenjem, kadar imajo občutek svobode in nadzora nad lastno usodo (Murray in Hawkins, 1994).

Marshall (2012) opredeljuje blaginjo kot uravnoteženost med materialno blaginjo in kakovostjo življenja ter zadovoljstvom z okoljem in institucijami.

Bogastvo pa jemljemo kot kopičenje materialnih dobrin (Cirkvenčič, 2014, str. 11).

Za pravo kakovost življenja potrebujemo občutje srečnosti. Če je nekdo »psihološko« srečen, je srečen, če ni, ni srečen (Musek, 2007, str. 312).

Zanimivo je merjenje subjektivne blaginje v Butanu s kazalnikom »bruto nacionalna sreča« (*angl.* Gross National Happiness), ki predpostavlja, da se

človeška družba uravnoteženo razvija takrat, kadar se dopolnjujeta materialni in duhovni razvoj.

Drži pa, kot je trdil že Aristotel, da je sreča odvisna od nas samih in je smoter človeške eksistence.

Splošno znan je Easterlinov paradoks. Easterlin (1974, 2001, 2006) je v študijah ugotovil, da se povečanja v dohodkih ne kažejo nujno v izboljšanju dobrega počutja oziroma povečevanje bogastva povečuje dobro počutje le deloma, predvsem pri nižjih dohodkovnih razredih. Ko pa dohodkovno dosežemo določen prag, ki je potreben za zadovoljevanje osnovnih potreb, se nadaljnja povečanja dohodkov ne kažejo proporcionalno v boljšem počutju.

Nasprotno pa trdita Veenhoven in Vengust (2013), ki trdita, da ekonomska rast omogoča večjo srečo.

Raibley (2012) trdi, da sreča (*angl.* happiness) ni dobro počutje (*angl.* well-being). Frey (2008) pa navaja, da ima od štirih temeljnih problemov sodobne ekonomije, dohodek, brezposelnost, inflacija in neenakost, na občutek sreče največji vpliv brezposelnost, zaradi izpada dohodka.

1.2 Ekonomska blaginja

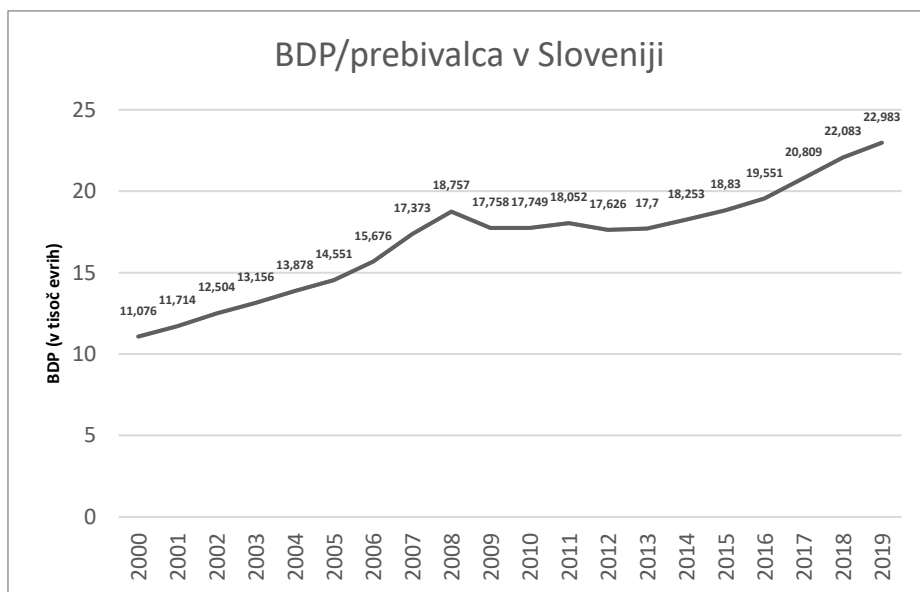
1.2.1 Bruto domači proizvod na prebivalca

Ekonomska blaginja se najpogosteje meri s kazalnikom bruto domačega proizvoda (BDP). Bruto domači proizvod (*angl.* gross domestic product) je merilo ekonomske aktivnosti posameznega gospodarstva in osnova za merjenje ekonomskega in družbenega napredka. Gospodarski razvoj, ki se meri v rasti bruto domačega proizvoda, je le nujen, a nezadosten pogoj za razvoj posamezne družbe.

»Definicije BDP se razlikujejo glede na metodo njegovega merjenja. Tako je BDP skupna vrednost proizvedenih dobrin in storitev določenega narodnega gospodarstva brez vrednosti reprodukcijskega materiala ali vsota vseh kategorij končne uporabe produkta (proizvoda) ali vsota dodane vrednosti vseh domačih proizvodnih enot. /.../ Z osebno metodo ugotavljamo BDP tako, da seštejemo dohodke lastnikov primarnih produkcijskih faktorjev (dela in kapitala) ter države. /.../ Metoda uporabe (izdatkov) temelji na ugotavljanju velikosti posameznih kategorij končne uporabe BDP (Y): domače zasebne potrošnje (C), bruto investicij (BI), državne potrošnje (G) ter razlike med izvozom in uvozom ($X - M$): $Y = C + BI + G + (X - M)$ /.../ Realna metoda temelji na ugotavljanju bruto vrednosti proizvodnje (BVP) vseh podjetij, od katere odštejemo vmesno porabo (VP): $DP = BVP - VP$.« (Žižmond 2003, str. 70–71).

Bruto domači proizvod je enak dodani vrednosti v osnovnih cenah, povečani za davke na proizvode in zmanjšani za subvencije na proizvode, in je po izdatkovni metodi enak skupni domači potrošnji in saldu menjave blaga in storitev s tujino (SURs, 2020). BDP pomeni agregat nacionalnih računov in najboljše merilo celotne ekonomske dejavnosti v državi. Bruto domači proizvod se pogosto navaja kot merilo razvitosti določene države, za primerjavo le-te med posameznimi državami se uporablja merilo BDP na prebivalca.

Postavlja pa se vprašanje, ali je bruto domači proizvod pravo merilo za merjenje blaginje. Politični odločevalci ga pogosto navajajo v svojih predstavitvah kot edino pravo merilo in njegovo stalno rast kot ključni korak do ekonomske blaginje. Dejansko pa prikazuje le gospodarsko uspešnost posamezne države in je kazalnik za le en segment blaginje, tj. ekonomsko blaginjo (Cirkvenčič, 2012, 2014).

Slika 1.3. BDP/prebivalca v Sloveniji (v evrih, v tekočih cenah in po tekočem tečaju). Povzeto po SURS, <https://www.stat.si/statweb>.

Nesporno obstaja sorazmerna (pozitivna) povezava med stopnjo gospodarske razvitosti in stopnjo materialne blaginje v posamezni državi. Ne pa tudi nujno s stopnjo kakovosti življenja.

Hitra gospodarska rast pomeni, da moramo vzeti v zakup tudi kakšen minus, številni navajajo, da hiter tehnološki razvoj, ki ne temelji na načelih trajnosti in sonaravnosti, ne prinaša večje kakovosti življenja v vseh segmentih, ampak jo pogosto niža zaradi potratne, netrajnostne rabe naravnih in človeških virov in različnih stranskih pojavov, kot sta hrup, onesnaženost okolja itd.

Zato ne čudi veliko zanimanje javnosti za nove pristope, naravnane k varovanju okolja, socialni varnosti in pravičnosti, medkulturnemu dialogu, ob hkratnem zagotavljanju materialnega blagostanja ter nova strokovna spoznanja in vsesplošno uveljavitev načel trajnostnega razvoja. Potrebujemo

celostno preobrazbo, za njeno udejanjenje pa (spo)znanje o vlogi in pomenu trajnostnega razvoja za celotno družbo.

Za preobrazbo v gospodarstvo, temelječe na znanju, kar je tudi dolgoročni strateški cilj Slovenije, je potrebno preoblikovanje v smeri inovacijskega in cikličnega gospodarstva ter korenit preobrat v načinu poslovanja in upravljanja gospodarskih subjektov. Le tako bomo lahko hkrati udejanjali oba ključna cilja, trajnostno ekonomsko blaginjo z vzdržnim tokom materialnih dobrin in hkratno visoko kakovost življenja v najširšem smislu.

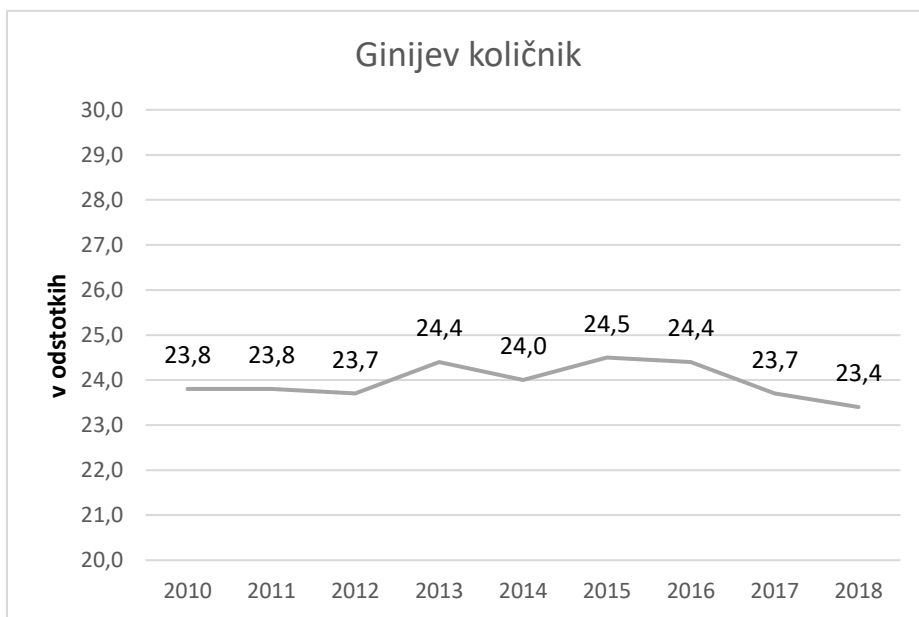
1.2.2 Ginijev količnik – dohodkovna porazdelitev

Prikaz blaginje prebivalcev posamezne države pa se ne izkazuje le z makroekonomsko uspešnostjo, ampak je pretežno odvisna od gmotnega položaja posameznika, predvsem njegovih dohodkov.

Za Slovenijo velja, da je družba z visoko enakomerno porazdelitvijo dohodkov, torej z razmeroma nizkimi vrednostmi količnika v primerjavi z drugimi članicami Evropske skupnosti, kar pomeni, da večina gospodinjstev ustvari dovolj mesečnih dohodkov za dostojno preživetje meseca, kjer se večina dohodka porabi za življenjske potrebščine, transport in energente ter si lahko privošči vsaj tedenski dopust. Materialna prikrajšanost je razmeroma nizka, saj ima večina gospodinjstev hišne aparate, osebni računalnik in mobilni telefon (SURS, 2020), kljub temu pa obstajajo znatne razlike med posameznimi gospodinjstvi glede na višino njihovega dohodka.

Ti so v neposredni povezavi z zaposlenostjo kot ključnim dejavnikom socialne varnosti in statusa v družbi. Enakomernost oziroma neenakomernost porazdelitve dohodka v družbi prikazujemo z Ginijevim količnikom, kjer se vrednosti gibljejo med 0 in 1 oziroma prikazano v odstotkih med 0 % (popolna enakost) in 100 % (popolna neenakost). Ginijev količnik prikazuje odklon od

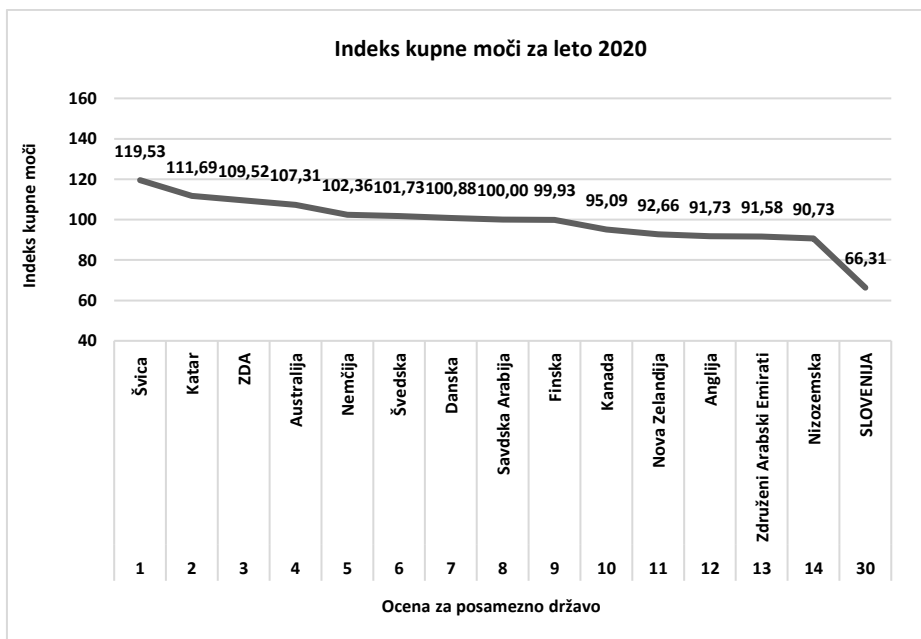
popolnoma enake porazdelitve in meri prostor med Lorenzovo krivuljo in hipotetično črto, ki ponazarja absolutno enakost.

Slika 1.4. Ginijev količnik – neenakost porazdelitve dohodka v Sloveniji. Povzeto po SURS, <https://www.stat.si/statweb>.

Vrabič Kek (2012, str. 9) navaja, da je »blaginja ljudi v veliki meri odvisna od njihovega materialnega (gmotnega) položaja. Kakšen je ta položaj, precej dobro nakazujejo t. i. denarni kazalniki. To so dohodki, potrošnja in stanovanjske razmere, pa tudi zaposlenost kot ključni dejavnik socialne varnosti posameznika in osnovni vir materialne blaginje.«

Dohodek je pomembno, čeprav nezanesljivo merilo kakovosti življenja in kaže le dostop do sredstev. Potrebe posameznika ali skupnega gospodinjstva se razlikujejo med seboj, drži pa, da je življenjski standard v neposredni povezavi z dohodkom, ki ga ustvari posameznik ali skupno gospodinjstvo.

Slika 1.5. Indeks kupne moči. Povzeto po *Quality of Life Rankings For 2020*«, https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_by_country.jsp?title=2020.

Slovenija je bila za leto 2020 med 80 državami uvrščena na 30. mesto med državami z visokim indeksom kupne moči (*angl.* Purchasing Power Index) in je prejela 66,31 točke (Numbeo, 2020). Glede na višino razpoložljivega dohodka (*angl.* disposable income) se posamezne države razvrščajo na bogatejše, povprečne ali dohodkovno šibke.

1.2.3 Stopnja tveganja revščine in socialne izključenosti

Leta 1992 je Generalna skupščina Združenih narodov razglasila 17. oktober za mednarodni dan boja proti revščini. Dan boja proti revščini opozarja na globalni problem revščine in spodbuja aktivnosti za njeno zmanjševanje.

Revščina je družbeno nezaželena in se posamezne države z njo spopadajo na različne načine. Obstajajo razlike v stopnji revščine med posameznimi

državami (razvojna vrzel med razvitimi in nerazvitimi državami) in znotraj posamezne države.

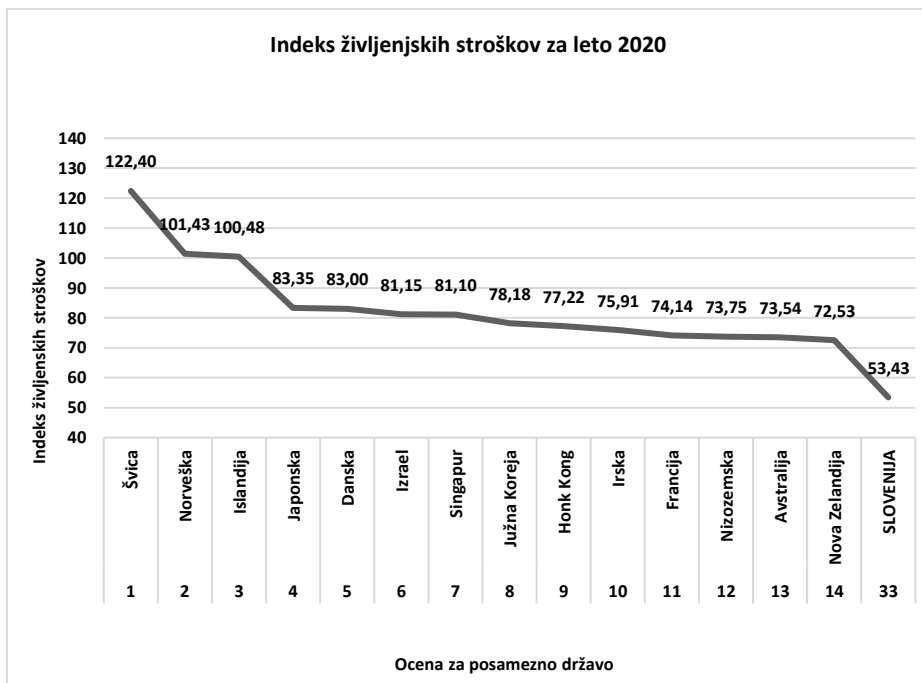
Pomembno je, da se kot prvo razsežnost tega pojava prepozna in se z zmanjševanjem stopnje revščine začne aktivno ukvarjati, poišče vzroke in pripravi rešitve v obliki aktivne socialne politike države. Predvsem so nevarnosti, da postanejo revni, izpostavljeni nezaposleni, starejši, starši samohranilci, ženske, bolni ljudje in invalidi, pripadniki etničnih manjšin ter mladostniki.

Še vedno drži, da je najboljša socialna politika države visoka stopnja zaposlenosti prebivalstva, da si ljudje sami zaslužijo za dostojno življenje brez socialnih transferjev. Revščina tudi pomeni nizek družbeni status.

Podrobnejši statistični prikaz po posameznih kategorijah objavlja letno Statistični urad Republike Slovenije, v letu 2018 je bilo »med vsemi 268.000 osebami, živečimi z dohodki, nižjimi od praga tveganja revščine, 89.000 upokojencev (ali 18,1 % od vseh upokojencev), od tega 60.000 upokojenih žensk in 29.000 upokojenih moških; 52.000 je bilo delovno aktivnih (ali 6 % od vseh delovno aktivnih), od tega 31.000 zaposlenih in 21.000 samozaposlenih; 46.000 je bilo brezposelnih (ali 45,7 % od vseh brezposelnih), 45.000 je bilo mladoletnih otrok (ali 11,7 % od vseh otrok), 36.000 pa je bilo drugih oseb (ali 20,4 % od vseh nezmožnih za delo, gospodinj, študentov, drugih neaktivnih in nerazvrščenih oseb)« (SURS, 2019).

Stopnja tveganja revščine (*angl.* risk of poverty) v Sloveniji je med najnižjimi v Evropski skupnosti (EU), v Sloveniji živi pod pragom tveganja revščine vsak osmi, v EU pa vsak šesti prebivalec (SURS, 2019). Evropska skupnost sodi med bogate dele sveta z relativno visoko blaginjo. Pa vendar pod pragom tveganja revščine živi tudi v Sloveniji kar 13,3 % prebivalstva (SURS, 2019). To pomeni, da morajo preživeti iz meseca v mesec z manj kot 60 % povprečnega nacionalnega prihodka na gospodinjstvo, kar je evropska definicija tveganja

za revščino, oziroma da je z dohodkom, nižjim od praga tveganja revščine (okoli 8.000 evrov), živelo v letu 2018 približno 268.000 prebivalcev Slovenije.

Slika 1.6. Indeks življenjskih stroškov. Povzeto po *Quality of Life Rankings for 2020*, https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_by_country.jsp?title=2020.

Slovenija je bila za leto 2020 po višini življenjskih stroškov (*angl.* Cost of Living Index) med 80 državami uvrščena na 33. mesto (Numbeo, 2020).

Revščina in socialna izključenost se kažeta na različne načine, že sama plača ni dovolj za zagotavljanje dostojnega življenja, kar pomeni, da ne moremo plačati položnic.

Lahko pomeni tudi, da živimo v neprimernih bivanjskih razmerah, ali da sploh nimamo prebivališča.

Lahko pomeni, da nimamo primerne prehrane ali oblačil.

Lahko tudi pomeni slabšo dostopnost do izobraževanja in zdravstvenih storitev.

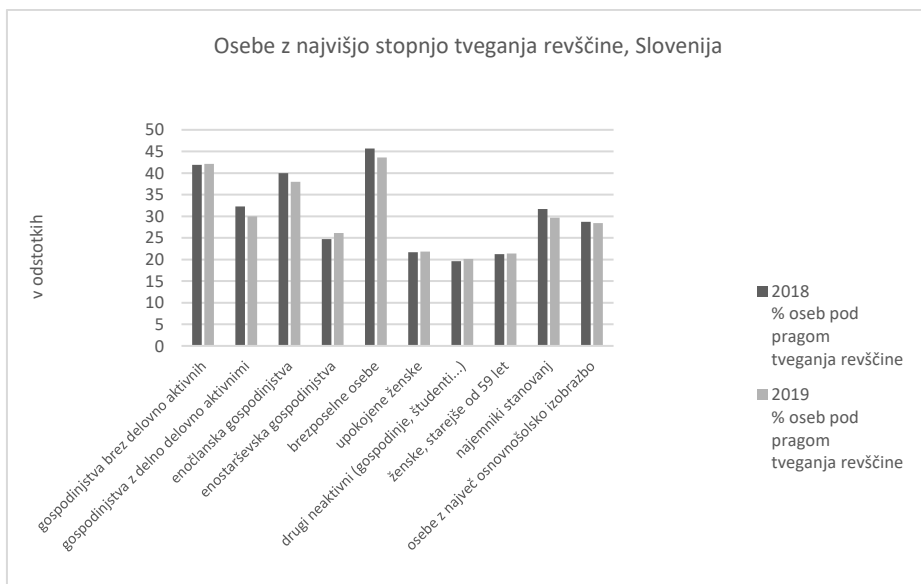
»Statistično merjenje revščine temelji na t. i. relativnem konceptu. Stopnja tveganja revščine torej ni kazalnik absolutne revščine, temveč meri neenakost znotraj populacije, hkrati pa ne upošteva gibanja cen, stanovanjskih razmer idr. dejavnikov, ki prav tako vplivajo na življenjski standard ljudi. Po tem konceptu so revni vsi, ki živijo v gospodinjstvih, katerih razpoložljivi dohodek ne dosega praga tveganja revščine.« (Vrabič Kek, 2012, str. 12)

Senjur (1991, str. 287) navaja, da je »eden izmed splošnih razlogov za revščino nizka splošna raven BDP na prebivalca oziroma nizka raven razvitosti.

Velja skoraj po definiciji, čim manj gospodarsko je razvita neka država, tem večja je revščina v državi.«

Evropa 2020 – strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast za boj proti revščini in socialni izključenosti poleg stopnje tveganja revščine in resne materialne prikrajšanosti, vključuje še nizko delovno intenzivnost (manj kot 20 % delovnega časa), saj le kombinacija vseh treh kazalnikov pokaže pravo razsežnost revščine in izključenosti.

Cilj te strategije je bil in ostaja tudi v prihodnje, da se evropsko gospodarstvo preoblikuje v pametno, trajnostno in vključujoče gospodarstvo, ki ga bo odlikovala visoka stopnja zaposlenosti, produktivnosti in socialne kohezije, posebej pomembna je skupna evropska platforma za boj proti revščini, za zagotovitev socialne in teritorialne kohezije, tako da bodo imeli od rasti in novih delovnih mest korist vsi ljudje in da bodo ljudje, ki se spopadajo z revščino in socialno izključenostjo, lahko dostojno živeli in se aktivno vključevali v družbo (Evropska komisija, 2010).

Slika 1.7. Stopnja tveganja revščine v Sloveniji. Povzeto po SURS, <https://www.stat.si/statweb>.

Po zadnjih razpoložljivih podatkih (za leto 2018) je bila stopnja tveganja revščine v Sloveniji ena nižjih v Evropski skupnosti in je bila 13,3-odstotna, najvišja v pomurski regiji (16,5 %) in najnižja v gorenjski regiji (10,3 %) (SURS, 2019). Brez aktivne socialne politike države s socialnimi in družinskimi transferji, ki povečujejo dohodek, pa bi bila stopnja tveganja revščine 23,4-odstotna (SURS, 2019). To pomeni, da je z dohodkom, nižjim od praga tveganja revščine, živel približno 268.000 prebivalcev Slovenije, kar je enako kot v letu 2017 (SURS, 2019). Tudi stopnja dolgoročnega tveganja revščine ostaja nizka (SURS, 2019), kar vse vpliva na višjo kakovost življenja v Sloveniji.

»Le v eni državi članici EU je bil tveganju socialne izključenosti izpostavljen manjši delež ljudi kot v Sloveniji. Delež ljudi, izpostavljenih tveganju socialne izključenosti, je bil najnižji na Češkem (12,2 %), najvišji pa v Bolgariji (32,8 %). Približno enake deleže ljudi, izpostavljenih tveganju socialne izključenosti, kot Slovenija so imele Slovaška, Finska in Nizozemska.« (SURS, 2019)

Socialna izključenost (*angl.* social exclusion) je obsežnejši pojav od revščine, saj obsega tudi ljudi, ki so resno materialno prikrajšani ali živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo.

Tveganju socialne izključenosti je v Sloveniji izpostavljen vsak šesti, v Evropski skupnosti pa vsak četrti prebivalec (SURS, 2019). Pa vendar je socialna izključenost v Sloveniji razmeroma nizka.

Stopnja tveganja socialne izključenosti se je v Sloveniji v letu 2018 glede na prejšnje leto znižala za 0,9 odstotne točke in je znašala je 16,2 % oziroma približno 326.000 oseb (SURS, 2019), predvsem zaradi nižje stopnje resne materialne prikrajšanosti in nižje stopnje zelo nizke delovne intenzivnosti. Povprečje v EU v tem obdobju je bilo 22,4 % (Evrostat, 2020).

Strategija Evropa 2020 promovira socialno vključevanje (*angl.* social inclusion), še posebej z zmanjševanjem revščine, s ciljem, da vsaj 20 milijonov prebivalcev EU dvigne nad mejo tveganja revščine in socialne izključenosti.

V Sloveniji je ta cilj 40.000 prebivalcev (glede na izhodiščno leto 2008), ki naj bi ga dosegli z visoko zaposlenostjo, produktivnostjo in socialno kohezijo (Evrostat, 2020).

»Slovenija se je v letu 2018 temu cilju zelo približala, saj mora število ljudi, izpostavljenih tveganju socialne izključenosti, da bo dosegla zastavljeni cilj (321.000), zmanjšati le še za 5.000.

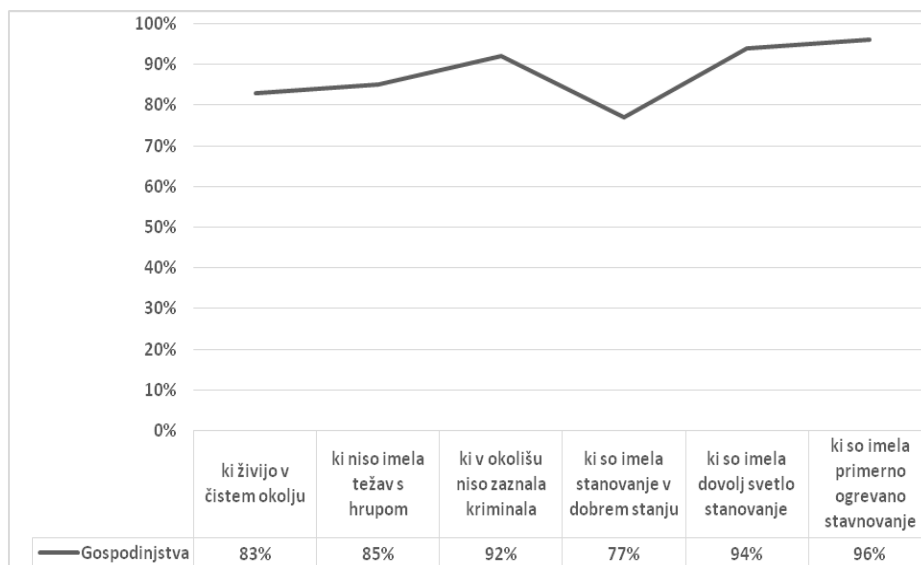
Zastavljenemu cilju se je Slovenija približala predvsem zaradi zmanjšanja števila resno materialno prikrajšanih; zmanjšati ji je uspelo tudi število ljudi, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo, medtem ko je število ljudi pod pragom tveganja revščine višje kot v izhodiščnem letu 2008.« (SURS, 2019)

Boj proti revščini in socialni izključenosti ni nikoli končan boj.

1.2.4 Stanovanjske razmere

Glede kakovosti življenja velja za Slovence, da nam veliko pomenijo dobre stanovanjske razmere, torej visoka kakovost bivanja. S tem je povezana visoka stopnja lastništva nepremičnin, lastno stanovanje ali hiša nam veliko pomenita, s tem pa so povezani tudi stroški bivanja.

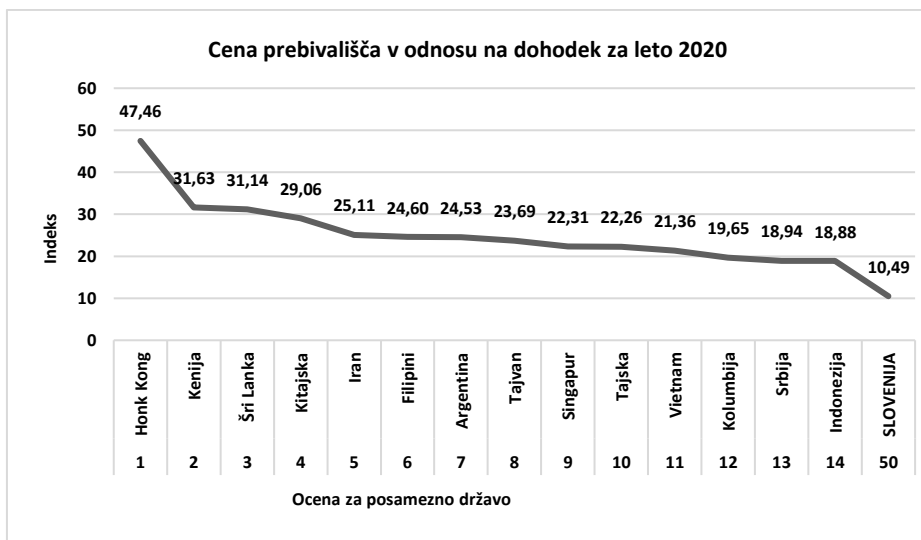
Delež stanovanj v zasebni lasti je v Sloveniji med najvišjimi v Evropski skupnosti in je leta 2018 znašal kar 94,2 %, število stanovanj na 1.000 prebivalcev je 412, povprečna uporabna površina stanovanja pa je 82,2 m². Vse to kaže na razmeroma dober stanovanjski status prebivalstva, saj je kar 77 % Slovencev v letu 2018 ocenilo, da je njihovo stanovanje v dobrem stanju in primerno vzdrževano. Velika večina, skoraj 90 %, je zadovoljna ali celo zelo zadovoljna s svojim stanovanjem in to vidi kot pomembno kvaliteto življenja, le nekaj odstotkov pa jih je zelo nezadovoljnih s svojimi stanovanjskimi razmerami (SURS, 2019). Večina stanovanj je ustrezno opremljena in primerna za bivanje, stanovanjska prikrajšanost pa se kaže pretežno v slabem stanju stanovanj.

Slika 1.8. Stanovanjske razmere v Sloveniji. Povzeto po *Quality of Life Rankings For 2020*, https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_by_country.jsp?title=2020

Kot kažejo podatki SURS za leto 2018 (SURS, 2019), so stanovanjske razmere ocenjene kot ugodne.

Resolucija o nacionalnem stanovanjskem programu 2015–2025 (Uradni list RS, št. 92/15) »oblikuje aktivno stanovanjsko politiko, s katero država prispeva k doseganju ciljev, zastavljenih v svojih razvojnih, prostorskih in socialnih razvojnih programih, k ureditvi razmer na stanovanjskem področju in k dolgoročnemu zagotavljanju kakovosti bivanja za vse prebivalce. Pri oblikovanju novega programa nas je vodilo načelo javnega interesa pri ustvarjanju pogojev, s katerimi se širokemu krogu prebivalcev omogoči enakopravne možnosti za rešitev stanovanjskega vprašanja.« Pri tem se izpostavljajo štirje glavni cilji za oblikovanje učinkovite in uravnotežene stanovanjske oskrbe, in sicer uravnotežena ponudba primernih stanovanj, lažja dostopnost do stanovanj, kakovostna in funkcionalna stanovanja in večja stanovanjska mobilnost prebivalstva.

Slika 1.9. Cena prebivališča v odnosu na dohodek za leto 2020. Povzeto po SURS, <https://www.stat.si/statweb>.

Slovenija je bila za leto 2020 po razmerju med cenami prebivališča v odnosu na dohodek (*angl.* Property Price to Income Ratio) med 80 državami uvrščena na (razmeroma nizko) 50. mesto (Numbeo, 2020).

Stanovanjska politika države je bila v preteklosti pretežno usmerjena na področje socialnih transferjev za zagotavljanje stanovanjske varnosti prebivalstva in s tem zagotavljanje kakovosti bivanja ranljivejših skupin prebivalstva. Trajna ureditev tega področja je ključna za višjo kakovost bivanja in prav zato je to tudi težka naloga.

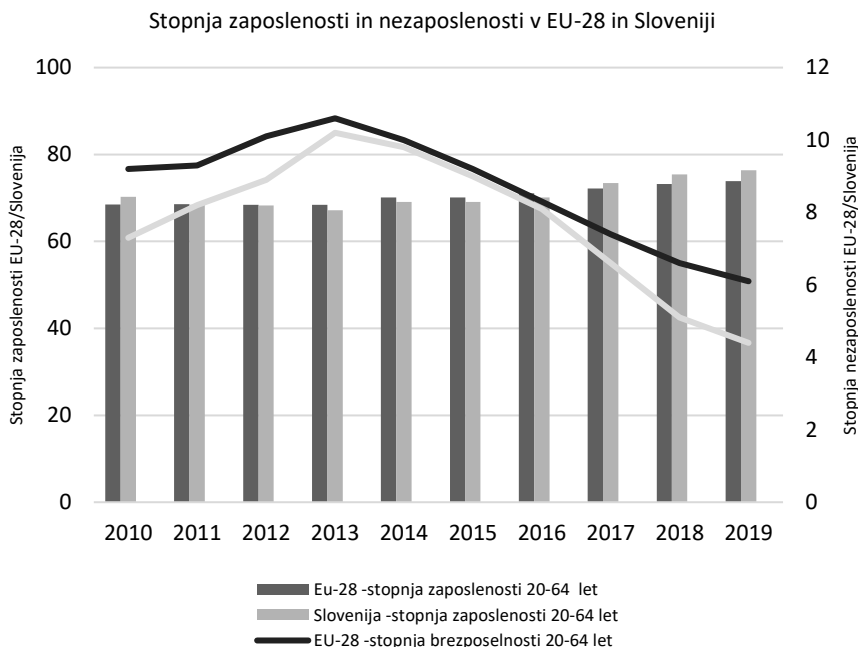
Posebej je treba izpostaviti stanovanjski problem mladih in mladih družin ter njihove specifične potrebe, kjer bo v procesu njihovega stanovanjskega osvajanja treba spodbujati najem. Za to je država z Nacionalnim stanovanjskim programom (Uradni list RS, št. 92/15) sprejela vrsto ukrepov za »povečanje dostopnosti najemnega stanovanjskega fonda. Nacionalni stanovanjski program načrtuje ureditev najemnih razmerij in vzpostavitev

nove najemninske politike za povečanje ponudbe najemnih stanovanj iz obstoječega stanovanjskega fonda. Na drugi strani ukrepe novogradnje usmerja v zagotavljanje javnih najemnih stanovanj v večjih zaposlitvenih središčih, kjer je potreba po stanovanjih največja.«

V sprejeti resoluciji o nacionalnem stanovanjskem programu iz leta 2015 je področje sistemskega financiranja izpuščeno. Pri sistemsko zbranih sredstvih in državnih subvencijah pa je treba poskrbeti, kot nas uči praksa iz tujine, tudi za socialno kohezivnost, da ne pride do segregacije gospodinjstev po debelini denarnice, vsaj v novozgrajenih stanovanjskih kompleksih s soudeležbo države.

1.2.5 Stopnja (ne)zaposlenosti

»Zaposlitev je eden ključnih dejavnikov socialne varnosti posameznika in osnovni vir sredstev za zadovoljevanje njegovih potreb. Enako kot za posameznika velja to tudi za družbo kot celoto, saj so družbe z višjo stopnjo zaposlenosti bogatejše, bolj zdrave in politično stabilnejše. Še posebej problematično pa je stanje dolgotrajne brezposelnosti, ko posameznik nima zaposlitve eno leto ali še dalj časa.« (Vrabič Kek, 2012, str. 24)

Slika 1.10. Stopnja zaposlenosti in nezaposlenosti v Sloveniji in EU. Povzeto po Eurostat, <https://ec.europa.eu/eurostat>.

»V 4. četrtletju 2019 je bila izmerjena do zdaj najnižja stopnja anketne brezposelnosti (4,0 %). Med prebivalci Slovenije je bilo 41.000 brezposelnih in 980.000 delovno aktivnih.« (SURS, 2020) Tako nizke anketne brezposelnosti nismo imeli že več kot 20 let, žal pa se je slika s pojavom gospodarske recesije zaradi koronavirusa praktično čez noč spremenila in zadnji podatki kažejo občutno povečanje izgube služb in naraščajočo brezposelnost.

Brezposelnost je neločljiv sestavni del sodobnih družb in se ji na žalost ni moč izogniti. Predstavlja velik problem tako za brezposelne posameznike kot za celotno družbo.

Družbeni položaj človeka se oblikuje s službo (zaposlenostjo), torej po tem, »kaj je« po poklicu, in to ga umešča na hierarhični družbeni strukturi (Krajnc,

2010, str. 13). Zaposleni imajo družbeni status, nezaposleni (izguba službe, upokojitev) ga izgubijo.

Senjur (2001, str. 143) navaja, da je »zaposlenost pomembna z vidika družbe in z vidika posameznika. Zaposleni delavec je faktor proizvodnje, zato je večja zaposlenost povečana z večjo proizvodnjo. Zaposlena oseba dobiva od dela svoje prejemke, s katerimi se preživlja in jih troši. Z delom uresničuje svojo delovno ustvarjalnost, to pa je osnovna značilnost in potreba vsakega človeka.«

V nastajajoči inovacijski družbi, tj. družbi 5.0, temelječi na znanju in novih digitalnih tehnologijah četrte industrijske družbe, pa govorimo o dinamični družbeni strukturi, kjer so znanje in digitalne kompetence zmagovalni dejavnik v boju za delovna mesta oziroma za obstoj v novih družbenih razmerah, ki so bistveno bolj nestanovitne.

S spremembo našega delovanja, od fizičnega k pretežno miselnemu, se spreminja tudi zahtevnost dela, praktično v vseh sektorjih. Spremembe pa se bodo dogajale tudi na področju že zdaj zahtevnejših del. Oosthuizen (2019) poudarja, da ne bodo izginila samo nizko plačana in manj zahtevna delovna mesta, ampak tudi zahtevnejša delovna mesta na področjih, kot je obdelava informacij, zaradi uporabe različnih algoritmov.

Predpogoj za zaposlenost pa je zaposljivost, kar pomeni, da je oseba zaradi določenih lastnosti privlačna za potencialnega delodajalca, kot so znanja, kompetence, spretnosti in predhodne delovne izkušnje. Osebe, ki imajo višjo zmožnost zaposljivosti, imajo sposobnost in kompetenco, da v spremenjenih razmerah na trgu dela lahko brez večjih težav pridobijo novo delo in s tem samostojno preživetje. In obratno, v bolj tveganih razmerah na trgih dela so manj zaposljive ranljivejše skupine, kot so prvi iskalci zaposlitve brez predhodnih delovnih izkušenj, starejše osebe, invalidi, nižje izobraženi itd.

Zaposlitev predstavlja osrednje mesto (ali pa osrednji problem) v življenju posameznikov in »najbrž razprava o kvaliteti življenja z nobene plati ni tako ambiguitetna kot prav z vidika dela. Delo predstavlja najbolj homogen in najboljšežnejši segment dejavnosti v življenjskem ciklu posameznika. Obsega približno polovico življenjskega cikla«, saj daje »kakovost delovnega življenja daje neizbrisen pečat celotnemu življenju posameznika.« (Svetlik, 1991, str. 19)

Kakovost delovnega življenja je odvisna od osebnega zadovoljstva z delom in kadar nam delo omogoča dovolj osebne svobode in osebnostni razvoj. Je sredstvo za povečevanje produktivnosti s pomočjo boljše motiviranosti, večjega zadovoljstva zaposlenih, izboljšanega sporazumevanja, zmanjševanja odpora do sprememb in zmanjševanja stresnih situacij (Svetlik, 1991). Znano je, da imajo podjetja, ki se osredotočajo na kakovost delovnega življenja zaposlenih boljše poslovne rezultate in so dobičkonosnejša.

1.3 Čustvena in subjektivna blaginja

Erik Fromm je v svoji knjigi *To Have or to Be* leta 1976 opredelil pojma »imeti« (*angl.* having) v povezavi z materialno blaginjo in »biti« (*angl.* being) v povezavi s subjektivno blaginjo (Fromm, 2005). V zahodnih družbah je poudarek na materialni blaginji, postali smo potrošniška družba v nenehnem pehanju za dobrinami (Cojanu, 2006; Stiglitz idr., 2009; Fleurbaey, 2009; Drews and van den Bergh, 2016; Haggard idr., 2013).

Sodobni zahodnjak je ujetnik te miselnosti, želje po nenehni gospodarski rasti in materialnem bogastvu. To je pripeljalo do krize vrednot v zahodnem svetu, pozabili smo *biti*, ko se trudimo za čim več *imeti*.

Opažamo razpadanje tradicionalnih vrednot, kot so družina, otroci, vera, zakon, vzgoja, avtoriteta, pravičnost, spoštovanje institucij in spoštovanje

vladajočih do posameznikov v družbi (Cirkvenčič, 2014). Imeti pomeni biti uspešen (Rözer and Kraaykamp, 2013; Brown and Gray, 2016).

V vzhodnih družbah pa je večji poudarek na subjektivni blaginji, tj. na človeku in njegovem dobrem počutju. Subjektivna blaginja (*angl.* subjective prosperity) in čustvena blaginja (*angl.* emotional prosperity) upoštevata vidike kakovosti življenja in zadovoljstva z institucijami in okoljem, v katerem živimo, kot najpomembnejše dejavnike (Diener idr., 2012; Joshanloo in Weijers, 2016), identificirane kot sreča (*angl.* happiness) in dobro počutje (*angl.* well-being) (Di Tella in MacCulloch, 2006; Kahneman in Deaton, 2010; Puroila, 2012; Veenhoven, 2005 in 2013; Veenhoven in Vengust, 2013; Ponocny idr., 2016; Fritz in Koch, 2016). Dodatno Kouvo in Räsänen (2015) predlagata, da se izboljšanje subjektivne blaginje obravnava kot fundamentalna vrednota, ki bi jo morali spodbujati politični odločevalci, neodvisno od časa in prostora.

1.3.1 Zadovoljstvo z življenjem in sreča

Visok življenjski standard ni predpogoj za visoko kakovost življenja, ga pa solidno finančno stanje lažje omogoča. Za zadovoljstvo z življenjem torej ni izključno pomembno, kaj si lahko kupimo z zaslužkom, temveč še številne druge stvari, povezano je z občutenjem sreče. Radi rečemo, da denar ne more kupiti sreče.

Življenjski standard v Evropski skupnosti merimo s skupno fiktivno valuto, tj. standardom kupne moči (SKM) (*angl.* purchasing power standard - PPS), kjer ocenimo cene izdelkov in storitev glede na prihodek in s primerjavo med BDP na prebivalca in SKM dobimo pregled življenjskega standarda v državah članicah.

Za Slovenijo izračun BDP na prebivalca po standardu kupne moči pokaže 88-odstotno doseganje življenjskega standarda povprečja držav članic E-27.

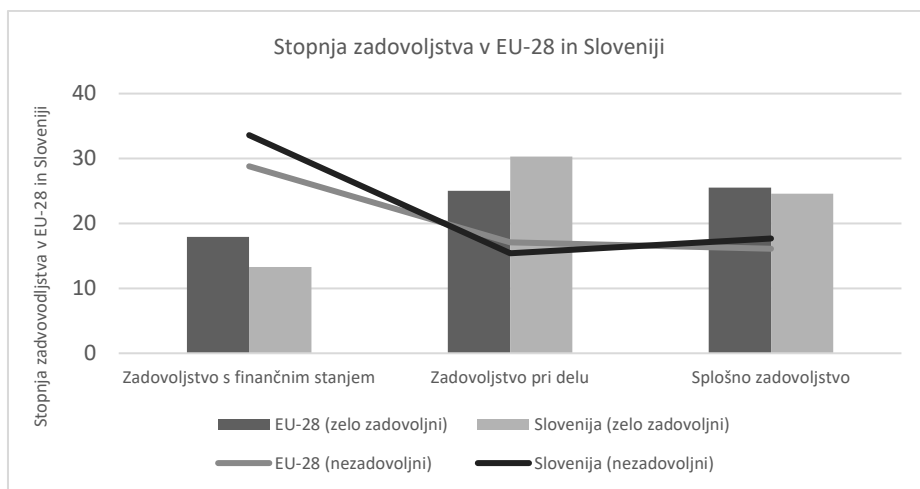
Najmanj razvita država v skupini E-27 je Bolgarija, ki dosega le polovico evropskega povprečja, najrazvitejša država v skupini E-27 pa je Luksemburg, ki dosega kar 2,6-kratnik življenjskega standarda evropskega povprečja (Eurostat, 2020).

Evropska raziskava o kakovosti življenja 2016 (*angl.* European Quality of Life Survey 2016) pokaže, da je zadovoljstvo z življenjem Slovencev na evropskem povprečju zadovoljstva z življenjem.

Merjeno z lestvico od 1 (najmanj zadovoljen) do 10 (najbolj zadovoljen) pokaže, da je povprečna vrednost zadovoljstva z življenjem v Sloveniji 6,9 točke v primerjavi vrednostjo EU 7,1 točke (Eurofound, 2016).

Nekoliko višji rezultat pokaže Evropska raziskava o kakovosti življenja 2016 za občutek sreče.

Merjeno z lestvico od 1 (najmanj srečen) do 10 (najbolj srečen) pokaže, da je povprečna vrednost občutka sreče v Sloveniji 7,2 točke v primerjavi vrednostjo EU 7,4 točke (Eurofound, 2016).

Slika 1.11. Zadovoljstvo v življenju v Sloveniji in v EU. Povzeto po Eurostat, <https://ec.europa.eu/eurostat>.

Stopnjo zadovoljstva oziroma nezadovoljstva merimo v odstotkih za posamezne kategorije, kjer podatki Eurostata pokažejo, da Slovenci izkazujemo večje zadovoljstvo pri delu in še posebej visoko zadovoljstvo z osebnimi odnosi, smo pa precej bolj nezadovoljni s finančnim stanjem, če se primerjamo s povprečnimi vrednostmi za prebivalce drugih držav Evropske skupnosti.

Podobne rezultate pokaže raziskava Življenjski pogoji (SILC) za leto 2018, merjeno z od 0 (povsem nezadovoljen) do 10 (zelo zadovoljen), kjer je povprečna samoocena zadovoljstva z življenjem v Sloveniji kot celota znašala 7,3 točke (SURS, 2019).

Generalna skupščina Združenih narodov je za mednarodni dan sreče razglasila 20. marec. Zadovoljstvo z življenjem je odvisno od mnogih dejavnikov, vsekakor pa je sreča eden pomembnejših, v marsičem odvisna od osebnih preferenc in pričakovanj vsakega posameznika. Gre za subjektivno

ovrednoten pojav, ki ga določajo pozitivni in negativni vplivi ter zadovoljstvo z življenjem.

Easterlin (2001) navaja, da se posameznikova povprečna raven sreče, ne glede na to, koliko postaja država materialno bogatejša, s časom ne zviša. Običajno srečo opisujemo kot stanje popolne zadovoljitve in odsotnost vsakršne želje.

Deklaracija neodvisnosti ZDA opredeljuje prizadevanje za srečo kot eno izmed treh neodtujljivih pravic vseh ljudi. Slovar slovenskega knjižnega jezika srečo opisuje kot razmeroma trajno stanje velikega duševnega ugodja (Fran, 2020).

Diener idr. (2009) pa definirajo srečo kot oceno afektivnega in kognitivnega v življenju posameznika, ki je sestavljena iz splošnega zadovoljstva z življenjem, prisotnosti pozitivnih vplivov in odsotnosti negativnih vplivov.

Raziskava pokaže tudi, da so tisti, ki so se počutili srečni večino časa, svoje zadovoljstvo z življenjem ocenili s povprečno oceno 8,5 (SURS, 2019). Izmerjena stopnja optimizma je v Sloveniji znašala 56 %, na nivoju držav članic EU pa 57 % (Eurofound, 2016).

Zanimiv je koncept bruto nacionalne sreče (angl. Buthan Gross National Happiness), ki so ga leta 1979 začeli razvijati v državi Butan. Verjamejo, da je največja želja vsakega človeka biti srečen, ne verjamejo pa v merjenje bruto družbenega proizvoda, ampak menijo, da je merjenje družbene sreče pomembnejše.

Indeks bruto nacionalne sreče meri štiri sestavine: trajnostni in pravičen družbeno-gospodarski razvoj (življenjski standard, izobraževanje, zdravje), ohranjanje in krepitev kulture (kulturna raznolikost, vitalnost skupnosti, uporaba časa, psihološko dobro počutje), ohranitev okolja (ekološka raznolikost) in dobro vladanje.

Tabela 1.5. Koncept bruto nacionalne sreče (Butan)

Bruto nacionalna sreča v Butanu (ang. <i>Bhutan Gross National Happiness</i>)
Zdravje
Izobrazba
Materialni življenjski standard
Poraba časa
Vladanje
Družba
Okolje
Kultura in duševnost, čustvena blaginja

Opomba. Povzeto po *Centre for Buthan Studies*,
<http://www.grossnationalhappiness.com>

Tako je mnogo širši od koncepta družbenega bruto proizvoda, ki meri zgolj celotno ekonomsko aktivnost države. Sreča prebivalcev države Butan je ultimativni cilj njihove razvojne filozofije, kot edini na svetu so začeli meriti bruto nacionalno srečo in leta 2008 tudi v ustavi zapisali, da sreča predstavlja merilo razvoja.

Edinstveno na svetu je tudi, da je za uresničevanje sreče v državi odgovorna posebna komisija, ki jo sestavljajo sekretarji posameznih ministrstev, predsednik vlade in sekretar komisije. Ustvarjajo in skrbijo za izvajanje

nacionalnih petletnih načrtov in pripadajočih politik. Prav tako odločajo, ali so predlagani zakoni, projekti in politike v skladu s tem in ali se lahko izvedejo ali ne.

1.3.2 Zdravje in življenjski slog

Pojem »zdravje« zajema telesno, čustveno in duhovno zdravje oziroma blagostanje in ne le odsotnost bolezni. Za zdravje in kakovost življenja vsakega posameznika so ključne njegove življenjske okoliščine.

Za ohranjanje oziroma izboljšanje zdravstvenega stanja ljudi so pomembni obstoječi zdravstveni sistem z ustrezno odzivnostjo na zdravstvene potrebe ljudi in individualni življenjski slogi. Poznamo pregovor, da za zdravje lahko največ naredimo sami z ustreznim življenjskim slogom, na kar pa vplivajo naše osebne(ostne) lastnosti in naše vedenje.

Pogosto razumemo zdravje kot nekaj samoumevnega, posebej v mladosti, dokler ne nastopi kakšna resna težava, bolečina ali bolezen. Vendar je zdravje naša (verjetno) največja vrednota, vendar vrednota, zapisana le na papirju, ne pomeni veliko, lahko pa veliko naredimo za ohranjanje našega zdravstvenega stanja s svojim življenjskim slogom, s svojo svobodno izbiro, kako bomo skrbeli zase in svoje zdravje.

»Zdravje je splošna vrednota in ključni dejavnik za produktivno in kakovostno življenje slehernega posameznika in skupnosti kot celote. Zato zdravje in skrb zanj nista le interes posameznika, temveč odgovornost celotne družbe. Zdravja še ni mogoče neposredno kvantitativno meriti, zato se uporabljajo posredni kazalniki ter subjektivno doživljanje zdravja. Za ocenjevanje zdravstvenega stanja prebivalstva se med drugim uporabljajo tudi povprečno pričakovano trajanje življenja, leta zdravega življenja, obolevnost, smrtnost, prehranjevalne navade in subjektivno ocenjevanje zdravja.« (Vrabič Kek, 2012, str. 28)

Sodoben način življenja pomeni hiter tempo življenja, pod časovnim pritiskom, tako zasebno kot v službi, kar pogosto vodi do napetosti, velikih psihičnih pritiskov in stresnih situacij. Boj za »imeti« pogosto vodi v nezdrav življenjski slog, s številnimi psihičnimi in fizičnimi napori.

Življenjski slog je individualni način življenja, ki ga vsak posameznik izbere sam in se razlikuje med ljudmi glede na spol, starost, izobrazbo, zdravje, zaposlitev, prehrano, bivališče in še številne druge dejavnike. Na eno od skupin teh dejavnikov, kot so spol, starost, rasa itd., nimamo vpliva, na drugo skupino dejavnikov življenjskega sloga, kot so nezdravo prehranjevanje, kajenje, pitje alkohola, droge, prevelika telesna teža itd., pa zagotovo lahko vplivamo (Novak, 2013). Ločimo zdrav in nezdrav življenjski slog ter ga začnemo graditi že v mladosti, z zgledi v družinskem okolju in kasneje v družbenem okolju ter predvsem na osnovi lastnih izkušenj.

Zdrav ali zdravju naklonjen življenjski slog je postal trend in številnim način delovanja in preživljanja prostega časa, s ciljem doseči optimalno zdravje in izboljšati svojo kakovost življenja. Je pa to hkrati postalo nuja sodobnega časa.

Pori in Pori (2013) ter Pori, Pori in Majerič (2015) navajajo obstoj sedmih med seboj povezanih in soodvisnih dejavnikov (komponent) zdravega življenjskega sloga, med njimi pa je treba doseči ravnovesje:

- telesna komponenta: skrb za ustrezno raven gibalnih in funkcionalnih sposobnosti ter primerno sestavo telesa, dober imunski sistem in zdrave prehranjevalne navade ter izogibanje določenim razvadam (alkohol, kajenje);
- intelektualna komponenta: dejavnosti, ki omogočajo neprestano rast in učenje ter nadgradnjo znanja in spretnosti (strokovni tečaji, dodatna izobraževanja, branje knjig);
- čustvena komponenta: skrb za spodbujanje pozitivnih čustev (sreča, veselje, samozaupanje, hvaležnost) in izvajanje strategij za nadziranje ter preprečevanje stresa;

- socialna komponenta: skrb za dodatno dobro komunikacijo z ljudmi, vzdrževanje pristnih medosebnih odnosov ter izražanje spoštovanja in strpnost do različnih mnenj;
- duhovna komponenta: skrb za osebno rast (vrednote, etika, kulturna prepričanja in moralna stališča) ter predstavlja določene smernice, ki dajejo ljudem moč čez celotno življenje;
- zaposlitvena komponenta: skrb za zadovoljstvo na delovnem mestu (odnosi med zaposlenimi, stres in delovna učinkovitost);
- okoljska komponenta: življenjski prostor (čisto okolje, medicinska oskrba, higiena).

S spremembo življenjskega sloga izboljšujemo ne samo lastno počutje in videz, temveč tudi zdravje. Najprej je treba poiskati vzroke za dosedanje vztrajanje pri nezdravem življenjskem slogu in odpraviti naše navade in razvade, s katerimi lahko škodujemo zdravju. Priporoča se pisanje dnevnika, kjer se vpisuje naše življenjske navade, prehranske in športne dejavnosti (Rotovnik Kozjek, 2009).

Zdrav način življenja pozitivno vpliva na človekovo dinamično ravnovesje; na njegovo telesno pripravljenost, čustveno in osebno ravnovesje ter socialno prilagodljivost (Videmšek idr., 2020a). Zdrav način življenja s tem izboljša našo kakovost življenja, saj preprečuje zdravstvena tveganja. Lotričeva (2015) navaja, da se življenjski slog spreminja glede na obdobje, v katerem živimo.

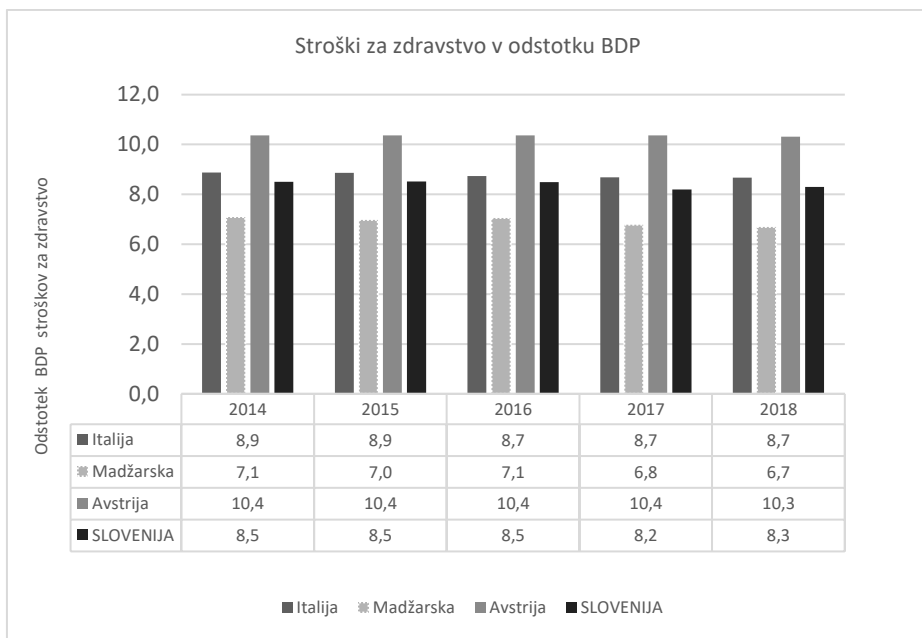
Več pozornosti se je namenjalou proučevanju življenjskega sloga starejših in oblikovanju priporočil zanje, pomembno pa je, da se ta oblikujejo tudi za mlade. Pretežno so prepuščeni sami sebi in prvič samostojno oblikujejo svoj življenjski slog, ko postanejo študenti in se nemalokrat znajdejo v stiski.

Hristić idr. (2014 v Videmšek idr., 2020b) navajajo priporočila zdravega načina življenja za mlade (študente):

- izberi si življenjski slog, ki ti ne škodi in mu lahko slediš do konca življenja;
- bodi zadovoljen s seboj in se drzni nagraditi po uspešnem delu;
- z redno aktivnostjo ohranjaj telesno kondicijo in zdravo telesno maso;
- vzemi si čas za zdravo in redno prehranjevanje;
- izogibaj se škodljivi in tvegani rabi alkohola, cigaret ter drugih psihoaktivnih snovi;
- ceni svoje telo;
- upoštevaj načela varne spolnosti.

Za svoje zdravje smo (najprej) dolžni skrbeti sami, motivacije za to nam ne bi smelo primanjkovati, skrbeti moramo za svoje telo in osebno zdravje. S kakovostnim zdravstvenim sistemom, ki se odziva na potrebe ljudi, in zmanjševanjem socialne izključenosti se podaljšuje življenjska doba ljudi in s tem njihova kakovost življenja.

Za to pa je treba nameniti znatna sredstva. V Sloveniji smo tako za zdravstveni sistem v letu 2017 namenili sredstva v višini 8,2 % bruto domačega proizvoda.

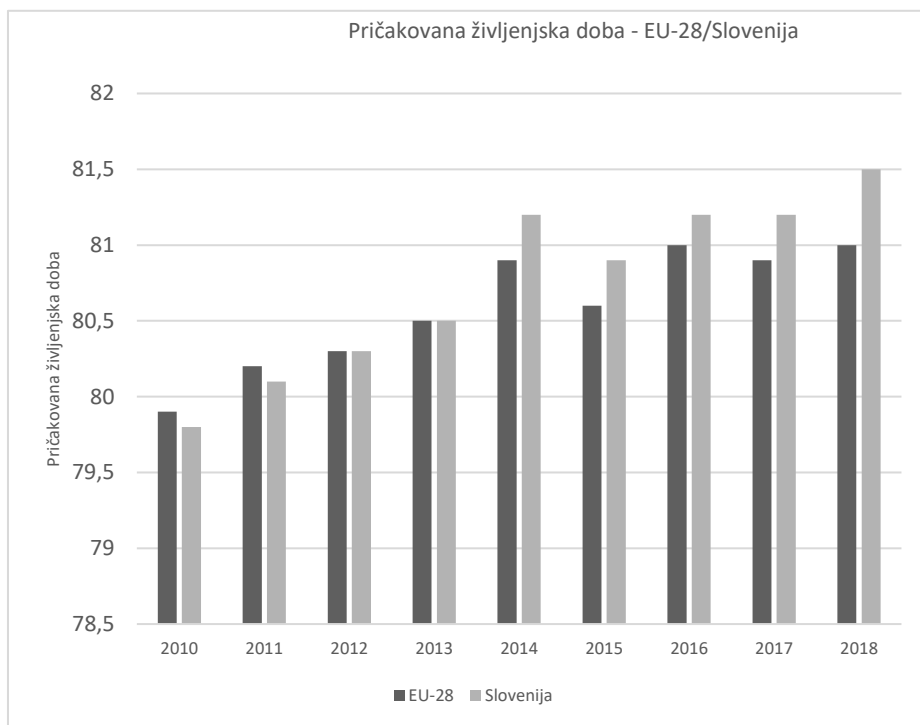
Slika 1.12. Stroški za zdravstvo v odstotku BDP. Povzeto po Eurostat, <https://ec.europa.eu/eurostat>.

Zdravje in pričakovana življenjska doba sta povezani s socialnimi okoliščinami v otroštvu in odraslosti, vendar kljub splošnemu izboljšanju o(b)staja vrzel v zdravju med različnimi socialnimi skupinami. Materialne in družbene neenakosti se kažejo v slabšem zdravstvenem stanju socialno šibkejših družbenih kategorij, kar pomeni manjšo kakovost življenja, ki se pogosto kaže v (pre)zgodnji smrtnosti.

Lahko pričakujemo, da se bo pričakovana življenjska doba še podaljševala, kar je ugoden trend. Meri splošno zdravje populacije in je verodostojen, pogosto navajani kazalnik za oceno celostnega zdravstvenega stanja v družbi v določenem obdobju.

Na pričakovano življenjsko dobo vpliva več dejavnikov, kot so socialno-ekonomski status, zdrav življenjski slog, spol, rasa, kronična obolenja

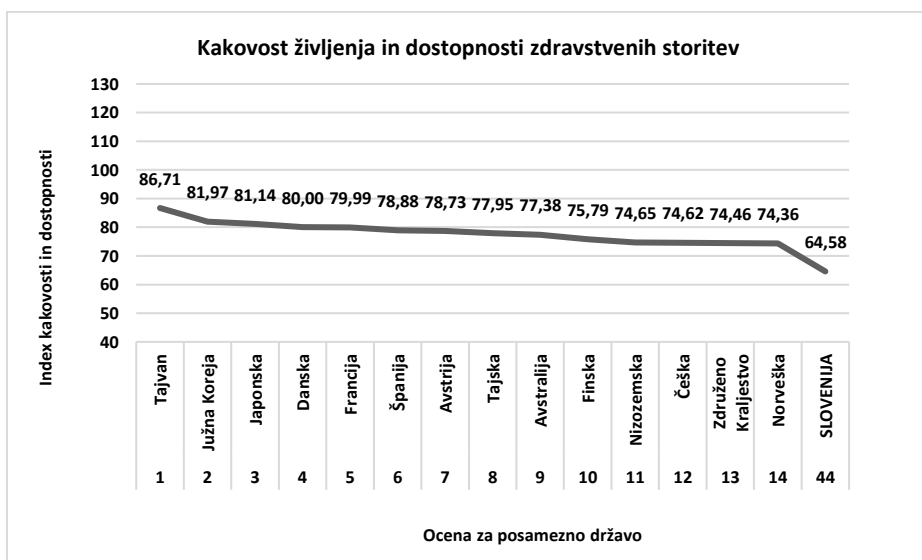
itd. Je odvisna tudi od več zunanjih dejavnikov, kot so onesnaženo okolje, neprimerne bivalne razmere itd. Slovenski medicinski e-slovar opredeljuje pričakovano življenjsko dobo ob rojstvu kot »vsoto meritev starostno specifične umrljivosti zaradi vseh vzrokov v določenem okolju, podano za določeno starostno obdobje«.

Slika 1.13. Pričakovana življenjska doba ob rojstvu, ki temelji na samodojemanju lastnega zdravja v Sloveniji in v EU. Povzeto po Eurostat, <https://ec.europa.eu/eurostat>.

Po navadi se izraža ob rojstvu, gre za t. i. povprečno pričakovano življenjsko dobo ob rojstvu oziroma pričakovano trajanje življenja ob rojstvu, ki pove, koliko let življenja lahko povprečno pričakuje novorojenček, ob predpostavki, da bo izpostavljen v vsem svojem prihodnjem življenju zakonitostim umiranja, ki veljajo v danem trenutku.

Pričakovana zdrava življenjska doba (merjeno ob rojstvu), ki temelji na samodojemanju lastnega zdravja (angl. healthy life expectancy based on self-perceived health), se v Sloveniji idr.h državah članicah Evropske skupnosti podaljšuje, tako za moške kot za ženske. To je odraz zmanjševanja stopnje umrljivosti pri vseh starostih zaradi številnih dejavnikov, kot so bolj zdrav življenjski slog, boljši in širši dostop do zdravstvenih storitev in večja kakovost zdravstvenih storitev, višji življenjski standard itd.

Slika 1.14. Indeks kakovosti in dostopnosti zdravstvenih storitev. Povzeto po *Quality of Life Rankings For 2020*, https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_by_country.jsp?title=2020.

Slovenija je bila za leto 2020 po indeksu kakovosti in dostopnosti zdravstvenih storitev (angl. Health Care Index) med 80 državami uvrščena na 44. mesto (Numbeo, 2020).

Obsežne demografske spremembe s povečevanjem deleža starejših oseb zahtevajo spremembo zdravstvene politike in večjo podporo zdravemu

staranju, vključno z zmanjševanjem neenakosti na zdravstvenem področju. Zdravje je in ostaja naša največja vrednota.

1.3.3 Družabno življenje in prosti čas

Način preživljanja prostega časa pomembno vpliva na človekovo počutje in njegovo kakovost življenja.

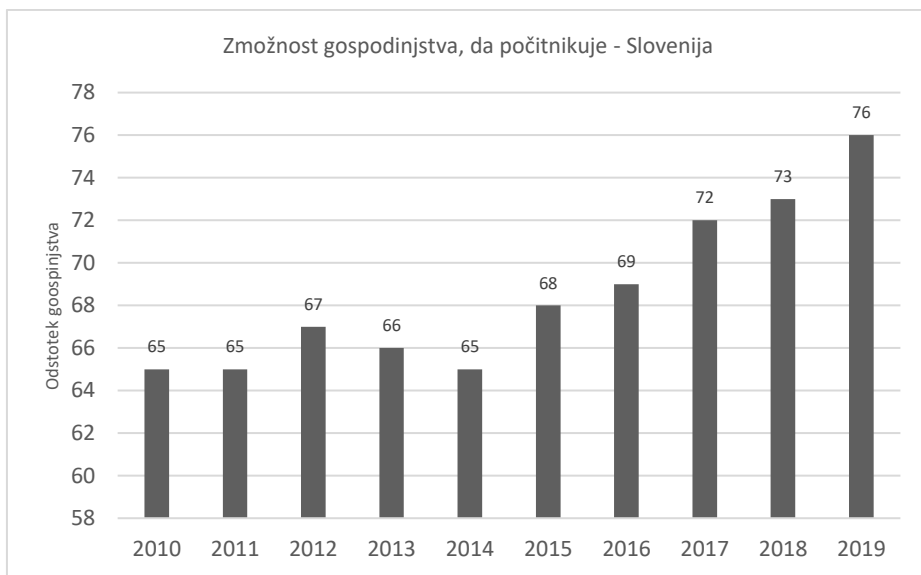
Ko se nekdo slabo počuti in kadar ga bremenijo težave, mu ostaja manj energije za delo ter interesa za različne oblike druženja in razvedrila, kot je obiskovanje športnih ali kulturnih dogodkov, in s tem kakovostno preživljanje prostega časa.

Odstotek gospodinjstev v Sloveniji, ki so v letu 2019 s svojimi dohodki preživela mesec brez težav (lahko oziroma zelo lahko), se je glede na leto 2018 povečal za dve odstotni točki (s 17 % na 19 %).

Med vsaj 16 let starimi osebami je bilo v letu 2019 93 % takih, ki so se vsaj enkrat na mesec družile s prijatelji ali sorodniki ob pijači ali na kosilu, kar je za odstotno točko več kot v letu 2018. Delež takih, ki si tega niso mogli privoščiti zaradi finančnih težav, je ostal enak kot v letu prej (3 % oseb) (SURS, 2020).

Prostočasnih aktivnosti, ki jih je treba plačati, se je v letu 2019 redno udeleževalo 55 % oseb, starih vsaj 16 let, to je za tri odstotne točke več kot v letu 2018. Delež oseb, ki si iz finančnih razlogov niso mogle privoščiti teh aktivnosti, pa se je glede na prejšnje leto znižal za tri odstotne točke (s 15 % na 12 %) (SURS, 2020).

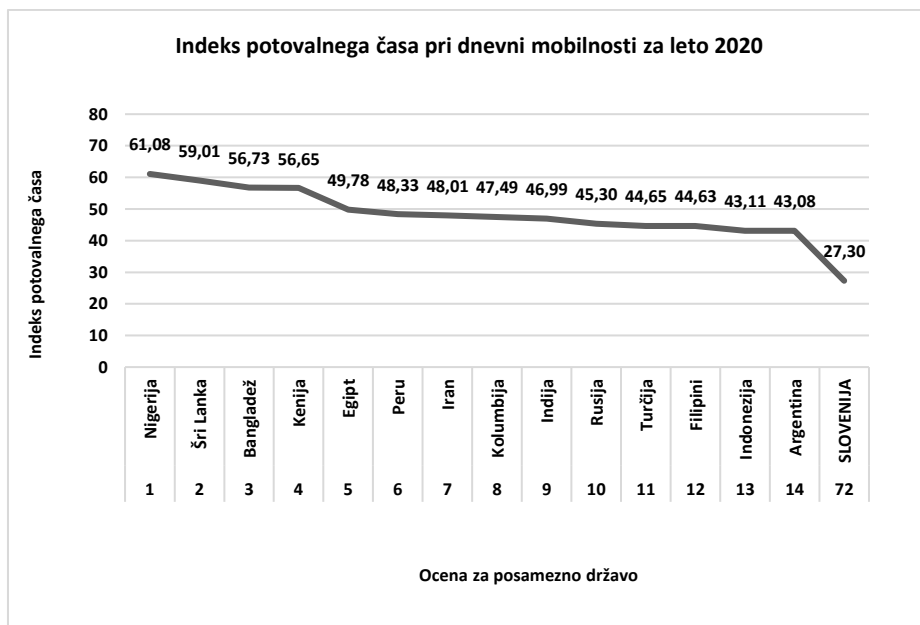
Manjši znesek denarja zase je skoraj vsak teden porabilo devet od desetih oseb, kar je za odstotno točko več kot v 2018. Iz finančnih razlogov si tega ni moglo privoščiti 6 % oseb, iz drugih razlogov pa 5 % (SURS, 2020).

Slika 1.15. Zmožnost gospodinjstva, da počitnikuje (v %). Povzeto po SURS, <https://www.stat.si/statweb>.

Enotedenske počitnice za vse člane gospodinjstva si je v letu 2019 lahko privoščilo kar 76 % gospodinjstev, kar kaže na izboljšanje materialnega položaja gospodinjstev. Izkazan je tudi rahel trend izboljšanja glede na pretekla leta (SURS, 2020).

»Eden izmed dejavnikov kakovosti življenja posameznika, pa je tudi prosti čas, saj lahko njegovo smiselno preživljanje omili marsikatero fizične in psihične težave. Zato ni vseeno, kako ga preživljamo. To je čas, ki ni zapolnjen z zaposlitvenimi, izobraževalnimi idr.mi vsakodnevnimi obveznostmi. Prosti čas pomeni razbremenitev in možnost svobodne izbire med različnimi dejavnostmi, kot so počitek, razvedrilo, različne oblike druženja ali neformalnega izobraževanja.« (Vrabič Kek, 2012, str. 41)

Slika 1.16. Indeks potovalnega časa pri dnevni mobilnosti. Povzeto po *Quality of Life Rankings For 2020*, https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_by_country.jsp?title=2020

Slovenija je bila za leto 2020 po indeksu potovalnega časa pri dnevni mobilnosti (angl. Traffic Commute Time Index) med 80 državami uvrščena na ugodno 72. mesto (Numbeo, 2020).

Tretjina oseb je zadovoljstvo z dolžino prostega časa, ki ga imajo na voljo, ocenila z najvišjima ocenama (9 in 10). Povprečna samoocena je znašala 7,2 na lestvici od 1 do 10. Med samoocenami moških in žensk ni bilo razlik, so pa bile razlike glede na starostne razrede; najmanj so bile s porabo prostega časa zadovoljne osebe, stare od 35 do 44 let ter od 45 do 54 let (ocena 6,7), najbolj pa osebe, stare 65 ali več let (ocena 7,9) (SURS, 2020).

1.3.4 Varnost in občutek varnosti

Slovenija velja za varno državo, splošno prisoten občutek je, da je Slovenija varen otok v Evropi, delno je ta občutek ogrožen predvsem zaradi migracij v zadnjih nekaj letih.

Postajata pa varnost in občutek varnosti vse bolj prisotna na politični in družbeni agendi.

Za varnost, vojsko in policijo, se namenja vse več proračunskih sredstev, saj je dejanska in občutena varnost pomemben dejavnik posameznikove blaginje.

Za prebivalce Slovenije so pomembni societalni dejavniki ogrožanja varnosti, kot so kriminaliteta, gospodarska kriminaliteta, korupcija, prometne nesreče, brezposelnost, revščina, droge, alkohol itd.

Zagotavljanje varnosti se kaže v posameznikovem občutenju varnosti in posledično vpliva na njegovo kakovost življenja.

»Z novimi možnostmi povezovanja in spremenjenim načinom dela so se pojavile nove oblike groženj, ki vplivajo na zasebnost in varnost uporabnikov pri uporabi omenjenega prostora in osebni in poslovni podatki so s prenosom v globalni kibernetski prostor postali magnet za napadalce.

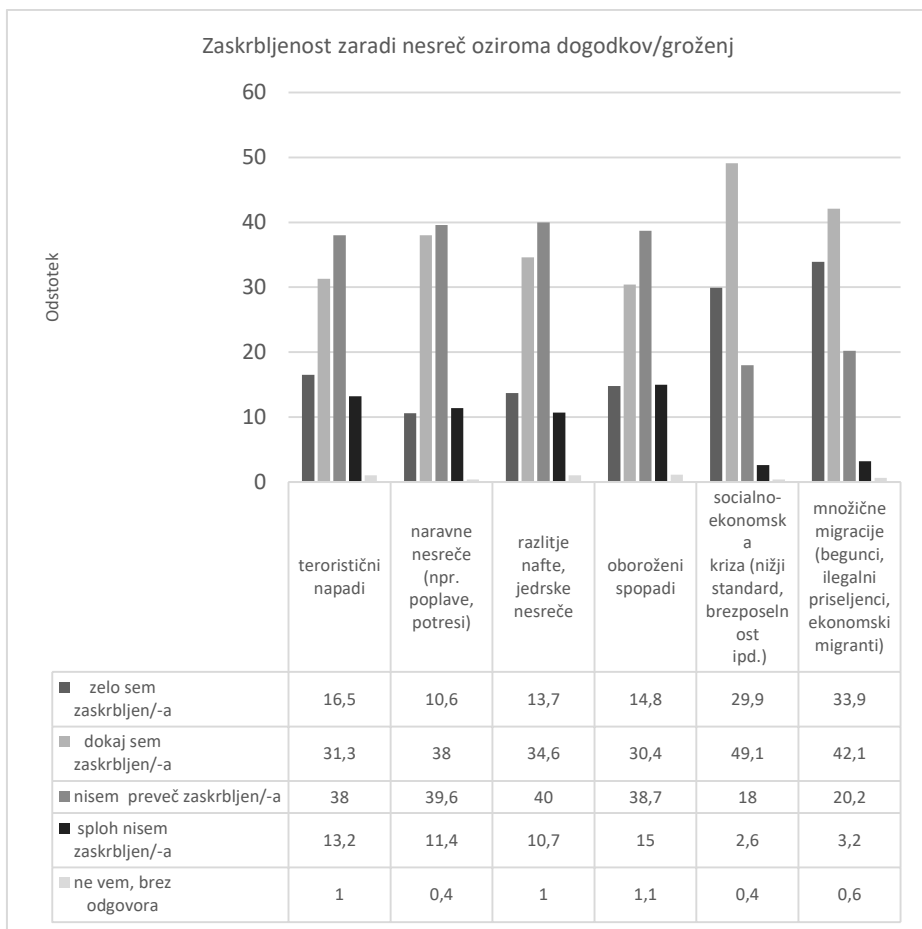
V primeru, da postanemo žrtev kibernetskih kriminalcev, posledice niso zabavne, posredno ali neposredno pa lahko izgubimo tudi precej denarja. Še nevarnejši so napadi, ki jih kot uporabniki niti ne zaznamo in sploh ne vemo, da se nekdo "sprehaja" po našem informacijskem sistemu.« (Kern, 2018, str. 364).

Tabela 1.6. Prikaz globalnih trendov pri posameznih kibernetiskih grožnjah v letu 2017

Kibernetiska grožnja	Globalni trend v letu 2017
Škodljiva koda	→
Spletni napadi	↑
Napadi na spletne aplikacije	↑
Zvabljanje	↑
Neželena elektronska pošta	↑
Onemogočanje storitve	↑
Izsiljevalsko programje	↑
Botneti	↑
Grožnje od znotraj	→
Fizična manipulacija/poškodba/kraja/izguba	→
Kršitve podatkov	↑
Kraja identitete	↑
Odtokanje informacij	↑
Kompleti za izkoriščanje	↓
Kibernetisko vohunjenje	↑

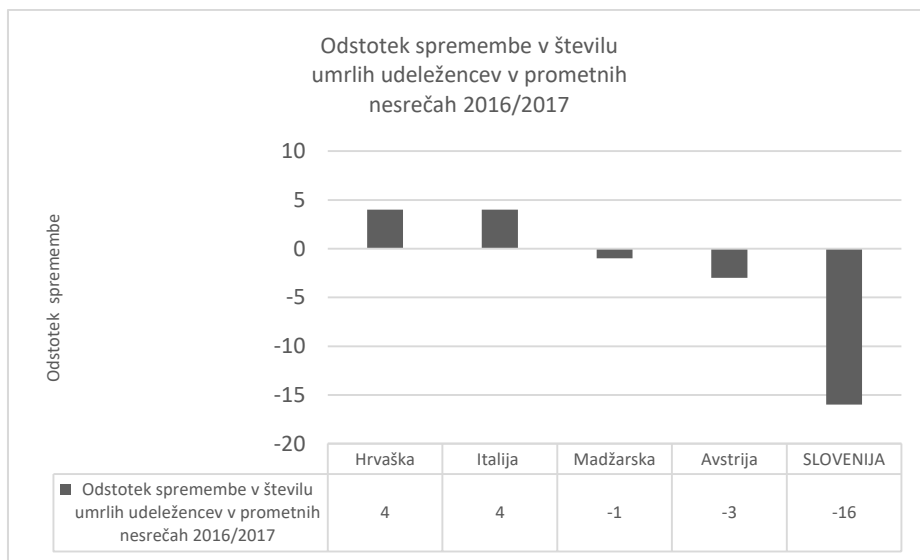
Opomba. Povzeto po European Agency for Cybersecurity (ENISA), 2018, <https://www.enisa.europa.eu/>

Poudarek dajemo osebni varnosti, varnosti v prometu in varnosti pri uporabi interneta.

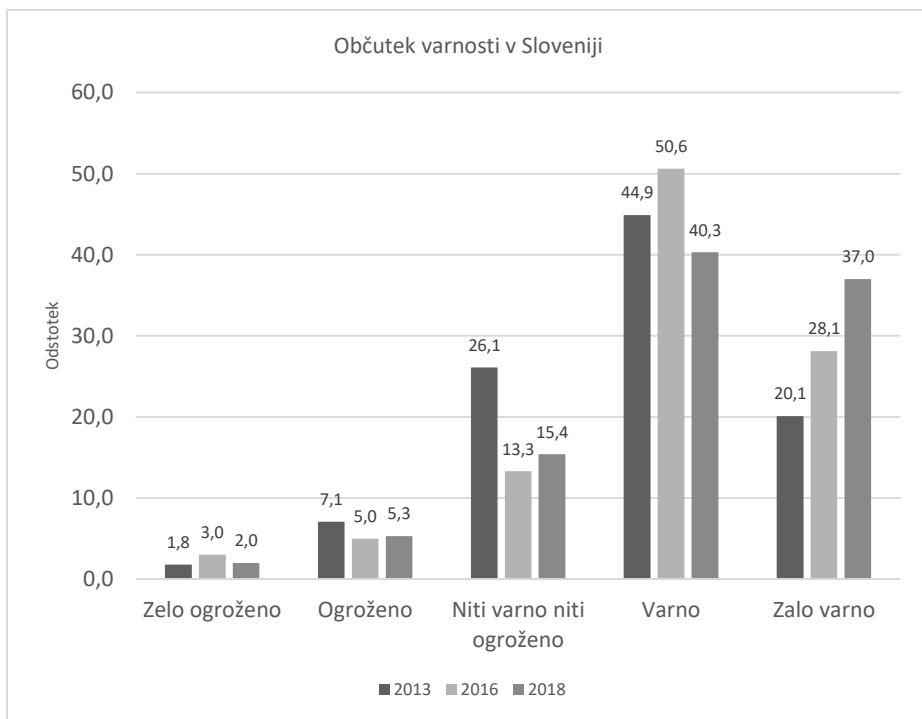
Slika 1.17. Zaskrbljenost zaradi nesreč oziroma dogodkov/groženj. Povzeto po SURS, <https://www.stat.si/statweb>.

Število mrtvih v prometnih nesrečah na slovenskih cestah je še vedno previsoko, vsak umrli v nesreči je eden preveč. Veliko nesreč je zaradi vinjenosti, zato so zaželenе akcije, kot je Čista nula, čista vest! Statistika kaže, da je v vsaki deseti prometni nesreči na slovenskih cestah prisoten alkohol ter da je alkoholiziranost povzročiteljev prometnih nesreč najvišja prav v starostni skupini mladih med 24. in 34. letom (Zavod varna pot, 2020).

Slika 1.18. Število umrlih udeležencev v prometnih nesrečah. Povzeto po Eurostat, <https://ec.europa.eu/eurostat>.

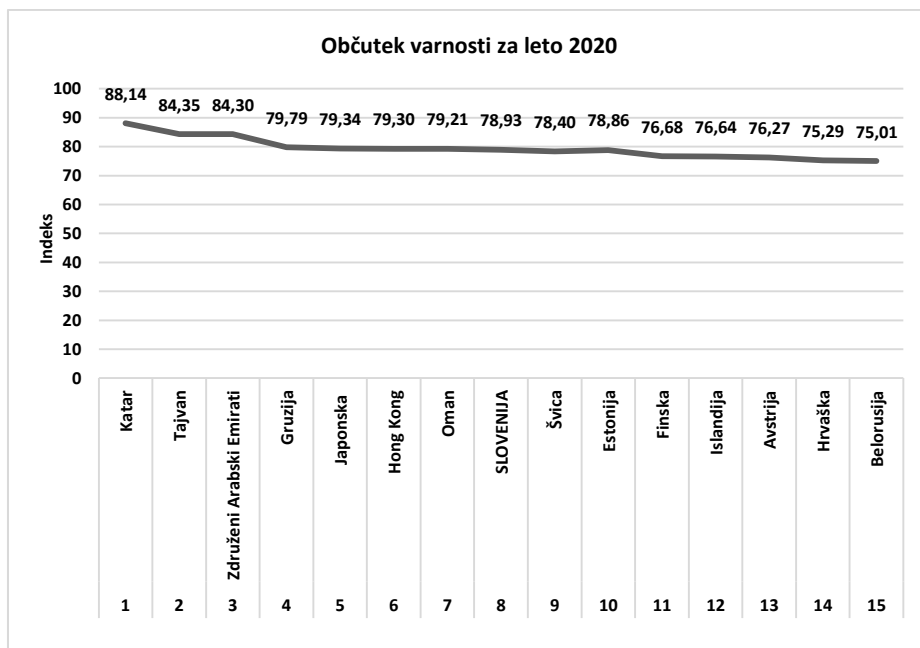
Hiter razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) omogoča boljše, hitrejše in učinkovitejše delovanje človeka. IKT je postala hitrejša in učinkovitejša ter splošno dostopna. Raba mobilnih naprav je vsesplošna, tako doma kot v službi, kjer raba mobilnih naprav pomeni konkurenčno prednost (Markelj in Zgaga, 2018).

Slika 1.19. Občutek varnosti v Sloveniji. Povzeto po *Ocene in stališča prebivalcev Slovenije o delu policije 2018* po Poročilo Policije, 2019, str. 21.

Kar 78,8 % posameznikov pa se v kraju prebivališča počuti varne ali zelo varne, ogrožene ali zelo ogrožene se počuti 14 % posameznikov (Tominc in Sotlar, 2018, str. 82).

Slovenija je bila za leto 2020 po varnostnem osebnem indeksu (angl. Personal Safety Index) med 80 državami uvrščena na visoko 8. mesto (Numbeo, 2020).

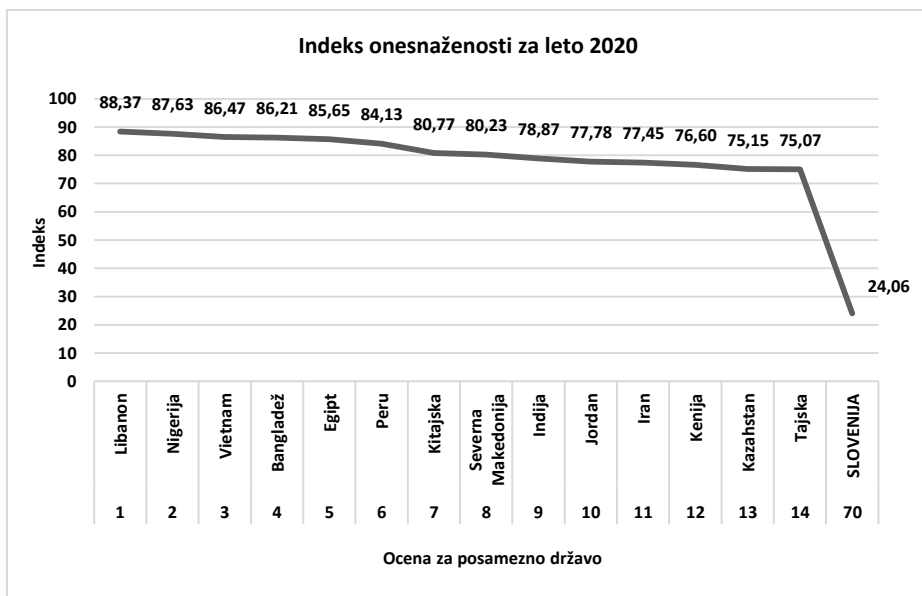

Slika 1.20. Indeks osebne varnosti. Povzeto po *Quality of Life Rankings For 2020*, https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_by_country.jsp?title=2020.

1.3.5 Okolje

Okolje, v katerem živimo, vpliva na našo kakovost življenja. Naše telo se ves čas odziva na dogajanje v okolici, naj bo to narava, naše prebivališče ali poslovne stavbe, v katerih delamo. Neprimerna kakovost okolja se kaže v povečani utrujenosti, razdražljivosti, slabši koncentraciji ali zaspanosti itd.

Primerno okolje je eden pomembnih dejavnikov kakovosti življenja in tega se premalo zavedamo. Čeprav s svojimi vsakodnevnimi dejavnostmi vplivamo na okolje, v našo zavest vse bolj prihaja mišljenje, da moramo delovati sonaravno, da le sonaravno delovanje povečuje našo kakovost življenja.

Slika 1.21. Indeks onesnaženosti. Povzeto po *Quality of Life Rankings For 2020*, https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_by_country.jsp?title=2020.

Slovenija je bila za leto 2020 po indeksu onesnaženosti (*angl.* Pollution Index) med 80 državami uvrščena na 70. mesto (Numbeo, 2020), kar kaže na nizko stopnjo onesnaženosti okolja.

Le sonaraven razvoj, tj. na načelih trajnostnosti, je dolgoročno vzdržno naravnan k varovanju narave, v našo zavest prihaja spoznanje, da potrebujemo uravnoteženo, široko zasnovano planetarno razvojno strategijo. Sonaravni razvoj sedanjim generacijam zagotavlja, da zadovoljijo svoje potrebe in pri tem ne omejujejo prihodnjih pri zadovoljevanju njihovih potreb.

»Naš planet je samo eden in nikogaršnja lastnina, z njim moramo ravnati odgovorno. Če ga uničimo, ni poti nazaj. Izčrpavanje planeta pomeni rast brez prihodnosti. Minili so časi enodimenzionalnega razmišljanja, ki ne upošteva soodvisnosti okolja in širše družbe, prišel je čas večdimenzionalnega

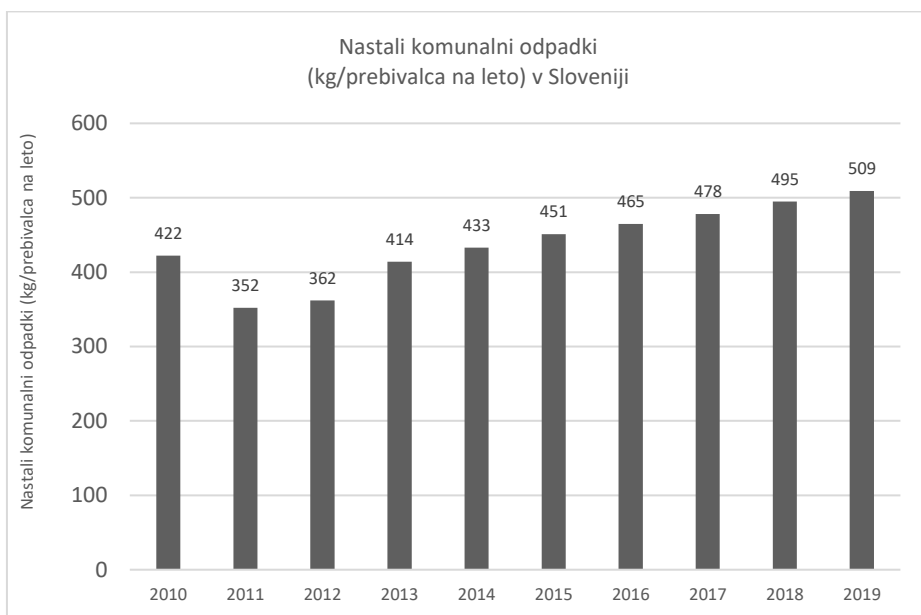
razmišljanja, ki poleg ekonomskih dejavnikov upošteva in vključuje tudi ekološke, sociološke in kulturne dejavnike razvoja. Za celostno preobrazbo je zato potreben holističen pristop, zmotno prepričanje o neskončni in neomejeni (brezobzirni) rasti materialnih dobrin (količinska usmerjenost) morata nadomestiti prizadevanje za kakovost in celostno dolgoročno načrtovanje. Končni cilj nove politike mora biti večja (in vzdržna) blaginja vseh ljudi.« (Bertoncelj idr., 2015, str. 15)

»Proizvodnja in potrošnja sta osnovni kategoriji narodnega gospodarstva. V vsakem narodnem gospodarstvu sta vzpostavljena denarni tok ter tok izdelkov in storitev. Denarni tok povezuje proizvajalce z lastniki proizvodnih dejavnikov (zemlje, kapitala, dela), ki nato denar s potrošnjo vrnejo proizvajalcem. V nasproti smeri poteka tok blaga (izdelkov) in storitev: proizvajalci prevzamejo blago od lastnikov, ga v procesu proizvodnje preoblikujejo v končne proizvode in prodajo potrošnikom. Za spremljanje proizvodnega procesa v okviru sonaravnega razvoja pa tak tok ni primeren. Ne obravnava namreč vprašanj, od kod pride večina (naravnih) virov (torej kdo je lastnik) in kaj storiti s proizvodi, ko niso več uporabni.« (Nastav v Bertoncelj idr., 2015, str. 197)

Proizvodni proces v linearnem gospodarstvu (*angl.* linear economy) neposredno vpliva na okolje, zalogo virov in surovin ter generiranje odpadkov, razčlenimo ga lahko v štiri faze (Garner in Keoleian, 1995, str. 11):

- črpanje naravnih virov, potrebnih v procesu proizvodnje (na primer rude, nafta, drevesa, voda), proizvodnja;
- razdelitev oziroma distribucija izdelkov in storitev končnim uporabnikom, kupcem (nakupovalni centri, tržnice in druge oblike nakupovanja, na primer spletno nakupovanje);
- potrošnja blaga in storitev, potrošniki z uporabo kupljenega zadovoljujejo svoje potrebe oziroma dosegaajo koristnost;

- odstranjevanje izdelkov, ki so odrabljeni oziroma so presegli svojo življenjsko dobo; odlaganje izdelkov na smetišča in njihova nadaljnja neuporabnost.

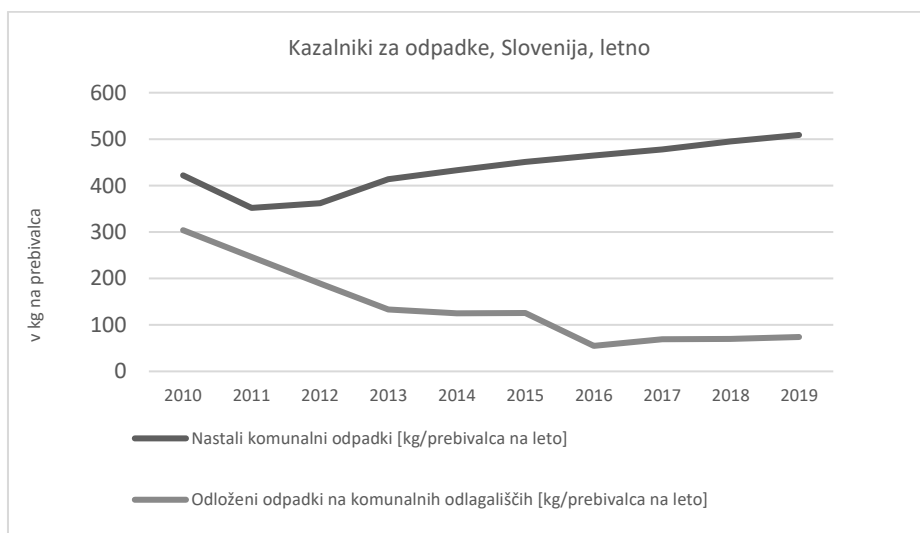

Slika 1.22. Nastali komunalni odpadki v kg na prebivalca v Sloveniji. Povzeto po SURS, <https://pxweb.stat.si/SiStat/sl>

Prebivalec Slovenije je v letu 2018 v povprečju proizvedel 495 kg komunalnih odpadkov, 17 kg več kot v letu 2017. Komunalnih odpadkov je bilo 1.025.000 ton (ali 12 % od vseh v Sloveniji nastalih odpadkov), od tega jih je bilo 71 % zbranih ločeno (SURS, 2019).

Temeljni koncept krožnega gospodarstva je iniciativa 3R: zmanjšaj porabo virov (*angl.* reduce), ponovno uporabi odslužene izdelke (*angl.* reuse) in recikliraj odslužene izdelke (*angl.* recycle). To pomeni ponovno integracijo (kroženje) materialov na začetek proizvodnega cikla, kar se neposredno kaže v zmanjševanju (negativnih) vplivov na okolje.

Obstoječi linearni model ekonomske rasti »vzemi – naredi – zavrzi«, na katerega smo se zanašali v preteklosti, danes ni več primeren, govorimo o preobrazbi iz linearnega v krožno gospodarstvo (*angl.* circular economy). Naše okolje ima le omejeno nosilno sposobnost, zato se bo treba še bolj usmeriti v ponovno uporabo, popravila in recikliranje obstoječih materialov in izdelkov.

Slika 1.23. Nastali in odloženi komunalni odpadki v kg na prebivalca v 2018 v Sloveniji. Povzeto po SURS, <https://www.stat.si/statweb>.

Novi akcijski načrt za krožno gospodarstvo: za čistejšo in konkurenčnejšo Evropo (*angl.* Circular Economy Action Plan for Cleaner and More Competitive Europe) v okviru evropskega zelenega dogovora (*angl.* European Green Deal) Evropske komisije (2020, str. 4) predvideva ambiciozno določitev »trajnostnih načel in drugih ustreznih načinov urejanja naslednjih vidikov:

- izboljšanje trajnosti, možnosti ponovne uporabe, nadgradljivosti in popravljivosti izdelkov, obravnavanje prisotnosti nevarnih kemikalij v izdelkih ter povečanje njihove energijske učinkovitosti in učinkovite rabe virov;

- povečanje vsebnosti recikliranih materialov v izdelkih ob hkratnem zagotavljanju njihove učinkovitosti in varnosti;
- omogočanje ponovne izdelave in visokokakovostnega recikliranja;
- zmanjšanje ogljičnega in okoljskega odtisa;
- omejitev enkratne uporabe in preprečevanje prezgodnje zastarelosti;
- uvedba prepovedi uničenja neprodanega nepokvarljivega blaga;
- zagotavljanje spodbud za izdelke kot storitve in druge modele, pri katerih proizvajalci obdržijo lastništvo izdelka ali odgovornost za njegovo učinkovitost v celotnem življenjskem ciklu;
- izkoriščanje potenciala digitalizacije informacij o izdelkih, vključno z rešitvami, kot so digitalni potni listi, označevanje in vodni žigi;
- nagrajevanje izdelkov na podlagi njihove različne trajnostnosti, vključno s povezovanjem visokih ravni učinkovitosti s spodbudami«.

Za izboljšanje kakovosti življenja je pomembno, da čim prej dosežemo podnebno nevtralnost, tako da okrepimo sinergije med krožnostjo in zmanjšanjem emisij toplogrednih plinov. Evropska komisija (2020, 16) načrtuje, da bo:

- analizirala, kako bi lahko sistematično izmerili učinek krožnosti na blažitev podnebnih sprememb in prilagajanje nanje;
- izboljšala orodja za modeliranje, da bi zajela koristi, ki jih krožno gospodarstvo prinaša glede zmanjšanja emisij toplogrednih plinov na ravni EU in nacionalni ravni;
- spodbujala krepitev vloge krožnosti pri prihodnjih revizijah nacionalnih energetskih in podnebnih načrtov ter v drugih podnebnih politikah, kadar je to primerno.

Poleg zmanjšanja emisij toplogrednih plinov bo za doseganje podnebne nevtralnosti potrebno tudi, da se ogljik odstranjuje iz ozračja, uporablja v gospodarstvu brez izpustov in shranjuje dlje časa. Odvzemi ogljika lahko temeljijo na naravni procesih, kar vključuje obnovo ekosistemov, zaščito

gozdov, pogozdovanje, trajnostno gospodarjenje z gozdovi in sekvestracijo ogljika s kmetijskimi praksami, ali pa so osnovani na večji krožnosti, npr. z dolgoročnim shranjevanjem v lesni gradnji ter ponovno uporabo in skladiščenjem ogljika v izdelkih, kot je mineralizacija v gradbenem materialu.«

Tabela 1.7. Recikrirani komunalni odpadki (% od nastalih odpadkov) v državah EU-28, 2018

	2018	2019	2019/2018
	tone		indeks
Odpadki, nastali v Sloveniji - SKUPAJ	8,360,667	8,413,858	101
... od tega komunalni odpadki	1,025,001	1,064,321	104
Uvoženi odpadki	1,110,408	1,080,486	97
Predelani odpadki	7,964,414	7,435,124	93
... od tega recikrirani	3,595,803	3,448,297	96
... od tega uporabljeni za zasipanje	4,115,408	3,760,296	91
Odstranjeni odpadki	349,399	387,619	111
... od tega odloženi	157,154	169,049	108
Izvoženi odpadki	1,090,345	1,111,369	102

Opomba. Recikrirani komunalni odpadki (% od nastalih odpadkov) v državah EU-28. Povzeto po SURS-u, <https://pxweb.stat.si/SiStat/si>

»Prehod na krožno gospodarstvo bo sistemski, korenit in preobrazben, tako v EU kot drugod. Včasih bo razdiralen, zato mora biti pravičen. Potrebna bosta usklajevanje in sodelovanje vseh zainteresiranih strani na vseh ravneh – na ravni EU ter nacionalni, regionalni, lokalni in mednarodni ravni.« (Evropska komisija, 2020, str. 19)

»Naj navedemo samo nekaj primerov okoljske degradacije, povzetih po podatkih društva za sonaravni razvoj Focus (Association for Sustainable Development Focus, 2010):

- količina padavin se je v 20. stoletju na večjem delu območja srednjih in visokih geografskih širin na severni polobli najverjetneje za 5 do 10 odstotkov povečala, na večjem delu subtropskega območja pa do 3 odstotke zmanjšala,
- povprečne temperature v švicarskih Alpah so se med letoma 1976 in 2000 dvignile za eno stopinjo Celzija, ponekod skoraj za dve. V Alpah se je med letoma 1850 in 1970 površina ledu zmanjšala skoraj za tretjino,
- gladina morja se je v 20. stoletju vsako leto dvignila za povprečno milimeter ali dva,
- število z vremenom povezanih katastrof se je povečevalo trikrat hitreje kot število drugih katastrof,
- napovedi znanstvenikov so črnoglede: dvigovanje povprečnih temperatur, več z vremenom povezanih naravnih nesreč, širjenje puščav in podobno.« (Nastav v Bertoncelj idr., 2015, str. 203–204)

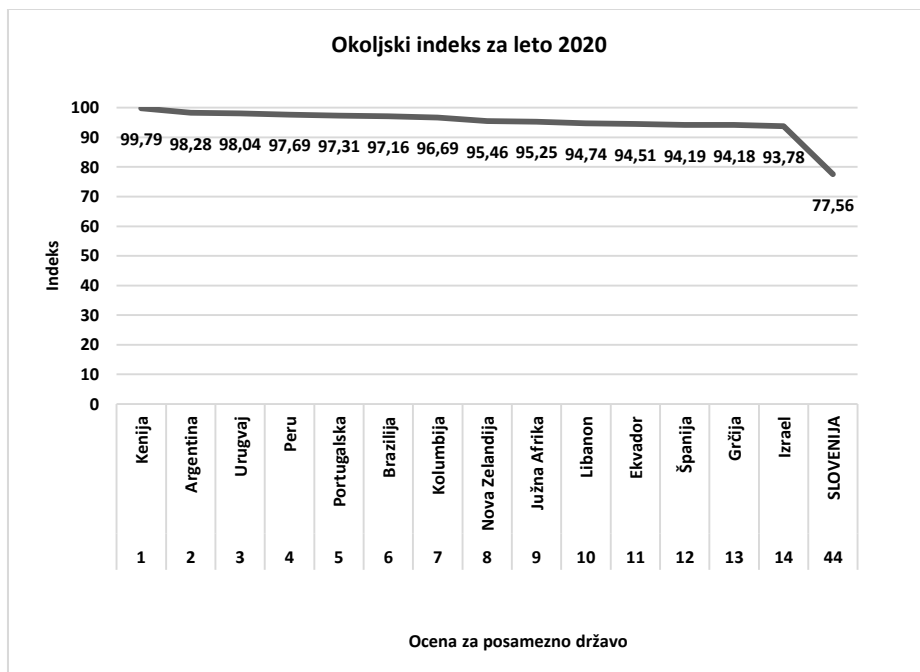
»Bruto domači proizvod ni najbolj primerno orodje za merjenje (doseganja) sonaravnega razvoja. Meri le ekonomsko dejavnost, ob tem pa ne pove, ali se je stanje (prebivalstva, okolja) poslabšalo ali izboljšalo in ali bodo naši nasledniki lahko zadovoljevali svoje potrebe tako kot danes mi.

Zeleni bruto domači proizvod (zeleni BDP) spremeni BDP tako, da upošteva še okolje (Pearce in Barbier, 2006, str. 86). Merjenje dodane vrednosti oziroma nove proizvodnje (kar ima vgrajen že BDP) ostane, vendar se dopolni oziroma zmanjša za proizvodnjo, ki je potrebna, da se kapital, tako fizični kot naravni, ohranja na isti ravni.

Zeleni BDP naj bo torej sestavljen iz vrednosti proizvoda in vrednosti, ki so potrebne za amortizacijo oziroma nadomestilo porabljenega kapitala.« (Nastav v Bertoncelj idr., 2015, str. 223–224)

Uničevanje okolja je pojav, ko začne vrednost okolja upadati in z njim upada

tudi naša kakovost življenja. Manj je kakovostne pitne vode, zrak je bolj onesnažen z emisijami ogljikovega dioksida in trdimi delci, odlagališča odpadkov se kopičijo v naravi itd.

Slika 1.24. Okoljski indeks za leto 2020. Povzeto po *Quality of Life Rankings For 2020*, https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_by_country.jsp?title=2020.

Slovenija je bila za leto 2020 po okoljskem indeksu (*angl.* Climate Index) med 80 državami uvrščena na 44. mesto (Numbeo, 2020), kar kaže na dokaj ugodno sliko glede ogroženosti okolja.

Okolje je nedvomno ogroženo, priča smo številnim oblikam okoljske degradacije, je pa okolje globalna dobrina in last vseh in ne naša zasebna dobrina. Za iskanje celovite rešitve bo treba preobraziti gospodarstvo v smeri krožnega gospodarstva, družbo v smeri družbe 5.0 in povsod vključiti varovanje okolja s ciljem dolgoročno vzdržnega sonaravnega razvoja. Za čisto

okolje se bomo morali vsi skupaj boriti. Le čisto okolje omogoča dobro kakovost življenja.

1.3.6 Vseživljenjsko učenje in izobraževanje

Evropska komisija v Beli knjigi o prihodnosti Evrope poudarja, da bo »večina otrok, ki danes vstopajo v osnovno šolo, najverjetneje zaposlena na novih vrstah delovnih mest, ki še ne obstajajo,« in soočanje s tem bo »zahtevalo ogromne naložbe v znanja in spretnosti ter obsežno preoblikovanje sistemov izobraževanja in vseživljenjskega učenja« (Evropska komisija, 2017, str. 2).

»Izobraževanje in učenje sta sorodni dejavnosti, ki se po nekaterih značilnostih pomembno razlikujeta med seboj« in »učenje je mnogo širši pojem, izobraževanje pa le ena izmed možnosti za njegovo izpeljavo« (Jelenc, 2007, str. 34).

V Evropski skupnosti, v skladu s prvim načelom evropskega stebra socialnih pravic, ima vsakdo pravico do kakovostnega in vključujočega izobraževanja, usposabljanja in vseživljenjskega učenja, da lahko ohrani in pridobi znanja in spretnosti, ki mu omogočajo polno udeležbo v družbi in uspešno obvladovanje prehodov na trgu dela. »Pomanjkanje kompetenc, potrebnih za uspešno udeležbo v družbi in na trgu dela, povečuje tveganje brezposelnosti, revščine in socialne izključenosti« (Evropska komisija, 2017, str. 3) in posledično znižuje kakovost življenja posameznika.

Vseživljenjsko učenje (*angl.* life-long learning) ima pomembne učinke na kakovost življenja, ki se pozitivno kažejo na zdravju, dobrem počutju in zadovoljstvu z življenjem ter postaja nujna v času preobrazbe družbe zaradi vsesplošne uporabe digitalnih tehnologij v družbo 5.0, kjer bo digitalna pismenost ljudi, ki tehnologij niso sposobni le uporabljati, temveč z njihovo uporabo tudi inovirati in voditi, potrebna kompetenca za zaposlitev in dober

položaj v družbeni strukturi. Pomaga pa tudi graditi trdnejša socialna omrežja in kakovostnejše družinsko življenje.

»Vseživljenjsko učenje mora zaradi hitrega tehnološkega napredka in povezanih sprememb profilov in zahtev delovnih mest temeljiti na dobrem sodelovanju in sinergijah med industrijo, izobraževanjem, usposabljanjem in učenjem. Hkrati se morajo tej realnosti prilagoditi tudi sistemi izobraževanja in usposabljanja. Zlasti se zdi, da ni več dovolj, da mladi pridobijo določen nespremenljiv nabor spretnosti ali znanj, temveč morajo razviti odpornost, pridobiti širok nabor kompetenc in se naučiti prilagajati na spremembe.« (Evropska komisija, 2017, str. 2)

Svet Evropske skupnosti je zato sprejel naslednje priporočilo za države članice v zvezi z vseživljenjskim učenjem, ki bi morale (Evropska komisija, 2018, str. 16–17):

1. podpirati pravico do kakovostnega in vključujočega izobraževanja, usposabljanja in vseživljenjskega učenja ter zagotavljati priložnosti za vse, da razvijejo ključne kompetence s polno uporabo okvira "Ključne kompetence za vseživljenjsko učenje – evropski referenčni okvir" in
2. v okviru nacionalnih strategij za vseživljenjsko učenje okrepiti razvoj ključnih kompetenc za vse od zgodnjega otroštva naprej,
3. podpirati mlade in odrasle, ki se soočajo s prikrajšanostjo ali imajo posebne potrebe, pri uresničevanju njihovega potenciala.
4. Podpirati razvoj ključnih kompetenc, pri tem pa posebno pozornost nameniti:
 - zvišanju ravni doseganja osnovnih spretnosti (bralne in računske pismenosti ter osnovnih digitalnih spretnosti) kot osnovi za nadaljnje učenje in sodelovanje v družbi,
 - spodbujanju pridobivanja kompetenc v naravoslovju, tehniki, inženirstvu in matematiki ter sprejetju ukrepov za spodbujanje večjega števila mladih, da se odločijo za poklicne poti na teh področjih,

- zviševanju in izboljšanju ravni digitalne kompetence na vseh ravneh izobraževanja in usposabljanja v vseh segmentih prebivalstva,
 - razvijanju podjetnostne kompetence, ustvarjalnosti in samoiniciativnosti, zlasti med mladimi, tudi s spodbujanjem priložnosti za učence in dijake, da v obdobju primarnega oziroma sekundarnega izobraževanja pridobijo vsaj eno podjetniško izkušnjo,
 - zvišanju ravni jezikovne kompetence in podpori učencem za učenje različnih jezikov glede na njihove delovne in življenjske razmere.
5. Olajšati pridobivanje ključnih kompetenc z uporabo dobrih praks v podporo razvoju ključnih kompetenc, zlasti s:
- spodbujanjem različnih učnih pristopov in kontekstov, vključno z ustrezno uporabo digitalnih tehnologij, v izobraževanju, usposabljanju in učenju,
 - nudenjem podpore izobraževalnim delavcem v zvezi z v kompetence usmerjenim vseživljenjskim učenjem v izobraževanju, usposabljanju in učenju,
 - podpiranjem in nadaljnjim razvojem ocenjevanja in vrednotenja ključnih kompetenc,
 - krepitvijo sodelovanja med izobraževanjem, usposabljanjem in učenjem na vseh ravneh in na različnih področjih za izboljšanje neprekinjenosti razvoja kompetenc učencev in razvoja inovativnih učnih pristopov,
 - krepitvijo orodij, virov in usmerjanja v izobraževanju, usposabljanju, zaposlovanju idr.h učnih okoljih za podporo posameznikom pri upravljanju njihovih poti vseživljenjskega učenja.
6. Vključiti cilje trajnostnega razvoja ZN v izobraževanje, usposabljanje in učenje.

7. Poročati o izkušnjah in napredku pri spodbujanju ključnih kompetenc v vseh sektorjih izobraževanja in usposabljanja, vključno z neformalnim učenjem.

Koncept »vseživljenjskega izobraževanja« je tesno povezan s trajnostnostjo in družbeno odgovornostjo, saj omogoča boljšo socialno kohezijo. Razumevanje in izobrazba pomagata razvijati vrednote, kot so spoštovanje, pravičnost in različnost.

Združeni narodi so obdobje med letoma 2005 in 2014 označili kot desetletje za izobraževanje za trajnostni razvoj (*angl.* Decade of Education for Sustainable Development) z željo, da bi »bile vrednote, kot so spoštovanje, pravičnost, različnost, vključene v vse vidike izobraževanja in učenja, saj bi to spodbudilo spremembe v vedenju, kar bi omogočilo bolj trdno prihodnost kar se tiče neokrnjenosti narave, razvoja gospodarstva in pravične družbe za sedanje in prihodnje generacije« (Združeni narodi, 2005). Vse to pa vodi k višji kakovosti življenja prebivalstva na globalni ravni.

Tabela 1.8. Vključeni v formalno izobraževanje po vrsti programa in spolu, Slovenija, 2018/2019

	SKUPAJ	Moški	Ženske
Dijaki	73,110	37,682	35,428
Odrasli v osnovnošolskem izobraževanju	915	614	301
Odrasli v srednješolskem izobraževanju	17,118	8,304	8,814
Študenti	75,991	32,188	43,803

Opomba. Povzeto po SURS, <https://www.stat.si/statweb>.

»Slovenija je ena od vodilnih držav po vključenosti mladih v formalno izobraževanje med državami članicami OECD in Evropske skupnosti. Delež mladih, vključenih v formalno izobraževanje, in tistih, ki so to izobraževanje končali, se je v Sloveniji v treh desetletjih močno povečal. Zaradi izboljševanja izobrazbe mlajše populacije se je v zadnjih letih precej izboljšala izobrazbena

raven celotnega prebivalstva: zmanjšal se je delež prebivalstva z največ osnovnošolsko izobrazbo, povečal pa se je delež terciarno izobraženih prebivalcev. Delež mladih, starih 30–34 let, ki so dosegli terciarno izobrazbo, se je od leta 2005 do leta 2017 zvišal s 25 % na 46 % in je precej presegel povprečje celotne EU (40 %).« (SURS, 2018)

Tudi po deležu odraslih, vključenih v izobraževanje (46,1 %), še bolj pa po povečanju tega deleža v zadnjih petih letih se uvrščamo nad povprečje celotne EU (SURS, 2018).

1.3.7 Institucije

Vrednote, ki ustvarjajo zaupanje v institucije, se lahko definirajo skozi resnico in pravico, posledična dejanja obeh pa se kažejo skozi njihovo aktivno ali pasivno uporabo (Warren, 1999).

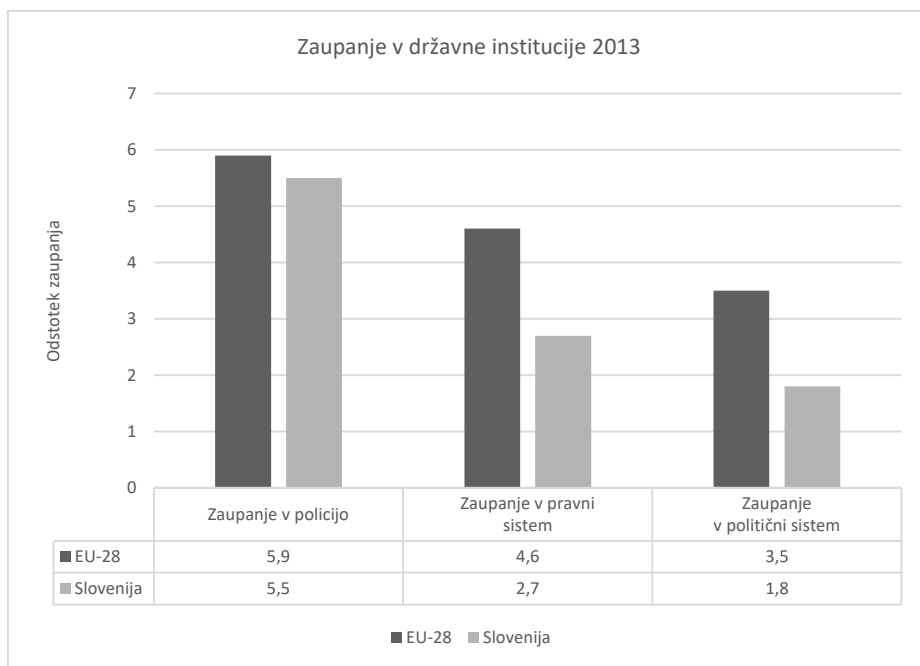
Tabela 1.9. Vrednote, ki ustvarjajo zaupanje v institucije

	RESNICA	PRAVICA
PASIVNA	Govorenje resnice	Poštenost
AKTIVNA	Držanje obljub	Solidarnost

Opomba. Povzeto po *Democracy and Trust* po M. E. Warren (ur.), 1999, Cambridge University Press, str. 73.

»Evropska unija je skupnost prava. Spoštovanje pravne države in spoštovanje odločitev sodišč nista izbira, ampak obveznost,« je povedal predsednik Komisije Jean-Claude Juncker v svojem govoru o stanju v EU leta 2018.

Neodvisnost, kakovost in učinkovitost so kot bistveni elementi sistemov ključni pri podpiranju načela pravne države in vrednot, na katerih temelji EU (Evropska komisija, 2019).

Slika 1.25. Zaupanje v državne institucije (2013). Povzeto po Eurostat, <https://ec.europa.eu/eurostat>.

Zaupanje v pravne sisteme v državah članicah Evropske skupnosti je, kot kažejo raziskave, na preizkušnji, je pa opazen pozitiven trend zaupanja v neodvisnost pravosodja v Evropski skupnosti, saj se je v približno dveh tretjinah držav članic mnenje o neodvisnosti izboljšalo (Evropska komisija, 2019, str. 62). Med razlogi za mnenje o pomanjkanju neodvisnosti sodišč in sodnikov sta najpogostejša vmešavanje ali pritisk vlade in politikov, sledijo pa gospodarski pritisk ali drugi posebni interesi.

»Opozoriti je treba tudi, da je izvajanje politik in praks za spodbujanje integritete in preprečevanje korupcije v pravosodnem sistemu prav tako bistveno za zagotavljanje neodvisnosti sodstva. Nazadnje, učinkovito varstvo neodvisnosti sodstva zahteva kulturo integritete in nepristranskosti, ki je skupna vsem sodnikom in jo spoštuje širša javnost.« (Evropska komisija, 2019, str. 51)

»Neodvisnost sodstva je temeljni sestavni del uspešnega pravosodnega sistema. Je bistvena za spoštovanje načela pravne države, pravičnost sodnih postopkov ter zaupanje državljanov in podjetij v pravni sistem. Zato bi morala vsaka reforma pravosodja podpirati pravno državo in biti skladna z evropskimi standardi na področju neodvisnosti sodstva. V pregledu stanja so prikazani trendi v zvezi z mnenji širše javnosti in podjetij o neodvisnosti sodstva.« (Evropska komisija, 2019, str. 61)

Tako v Sloveniji kot širše v državah članicah Evropske skupnosti uživa policija razmeroma visoko stopnjo zaupanja, opazen je pozitiven trend, tj. povečevanje stopnje tako zaupanja kot tudi zadovoljstva z delom policije. »Policija je bila deležna relativno visoke stopnje zaupanja, saj je bila povprečna ocena zaupanja 3,67 s standardnim odklonom 1,154. V javnomnenjski raziskavi iz leta 2016 je bila povprečna ocena zaupanja 3,69 s standardnim odklonom 1,708, v javnomnenjski raziskavi iz leta 2014 pa je bila povprečna ocena zaupanja v policijo 3,31 s standardnim odklonom 1,210.« (Policija, 2019, str. 13).

»Osnovna naloga policije je zagotavljanje varnosti. V to široko in splošno pojmovanje dela policije lahko vključimo posamezna področja in trdimo, da se policija z namenom zagotavljanja varnosti ukvarja z odkrivanjem in preprečevanjem kaznivih dejanj ter zagotavljanjem javnega reda in miru, skrbi za varnost v prometu in zagotavlja varnost na državni meji. Poleg tega tudi preventivno deluje, sodeluje s posamezniki, skupinami in organizacijami ter v različnih okoljih opravlja še vrsto drugih aktivnosti, ki so usmerjene k enotnemu cilju. Seveda je policija tudi represivni državni organ in ima pooblastila za izvajanje različnih opravil, ki vsaj pri povzročiteljih kaznivih dejanj ali prekrškov pogosto privedejo do nezadovoljstva, nezaupljivosti, nekritičnega podajanja ocen in izražanja mnenj.« (Policija, 2019)

»Višje začetno zaupanje v politiko se kaže tudi v odnosu do politikov. S svojim načinom delovanja in osebnostjo brez dvoma so-vplivajo na oblikovanje in

izražanje odnosa ljudi ne le do politikov in politike, temveč tudi do razumevanja prvin demokratičnega institucionalnega sistema in njegovih (socialnih, ekonomskih, političnih) učinkov. Seveda je (politični) sistem okvir za delovanje politikov kot političnih akterjev, ti pa določajo praktično, empirično vsebino sistema oz. njegovo učinkovanje. Gre torej za obojestransko (reverzibilno) povezavo in vplivanje – tudi vpliv na (ne)zaupanje.« (Toš, 1999, str. 94)

Zaupanje javnosti v državne politike in politične odločevalce je pomembno za zaupanje oziroma zadovoljstvo v demokracijo v širšem pomenu besede.

1.4 Raziskava kakovosti življenja (blaginje) v Sloveniji

Raziskovanje koncepta »kakovosti življenja« v Sloveniji je nastalo pod vplivom obeh skandinavskih pristopov, Eriksonovega koncepta življenjske ravni kot »nadzora nad viri« in Allardtovega koncept kakovosti življenja kot izraza izpolnjenih potreb po trihotomiji »imeti – ljubiti – biti«. V monografiji predstavljamo rezultate raziskave relativne blaginje (*angl.* relative prosperity) v Sloveniji s kanonično korelacijsko analizo več nizov spremenljivk po Allardtovem modelu (Allardt, 1973, 1976, 1990, 1993).

Tabela 1.10. Kakovost življenja in njene tri dimenzije: imeti, ljubiti, biti po E. Allardtu (1993)

Dimenzija	Glavna področja
IMETI	Ekonomski viri Stanovanjske razmere Zaposlitev Delovne razmere Zdravje Izobrazba
LJUBITI	Povezanost in stiki v lokalni skupnosti Povezanost z družino in sorodniki Prijateljske vezi Povezanost in stiki s člani društev in organizacij Odnosi s sodelavci
BITI	Sodelovanje pri odločitvah in dejavnostih, ki vplivajo na življenje Politično udejstvovanje Dejavnost v prostem času Pomembno in smiselno življenje Uživanje v naravi

Opomba. Povzeto po *Quality of Life in Europe: Conceptual approaches and empirical definitions* po P. Vesan in G. Bizzotto, 2011, *walqingworking paper 2011.5*, str. 6.

Konstrukt »*biti, ljubiti in imeti*« je leta 1972 zasnoval Allardt (1973) na osnovi teorije hierarhičnega razvrščanja potreb po Maslowu (fiziološke potrebe, potreba po varnosti, socialne potrebe, potreba do samospoštovanja in potreba po samouresničenju).

Allardt (1973) v svoji raziskavi navaja, da se ljudje z nižjimi dohodki počutijo varnejše in srečnejše kot tisti z visokimi dohodki ter da sta solidarnost med ljudmi in možnost samouresničenja zelo pomembni za občutek varnosti in sreče. Ugotovil je, da obstaja močna povezanost (korelacija) med temi tremi

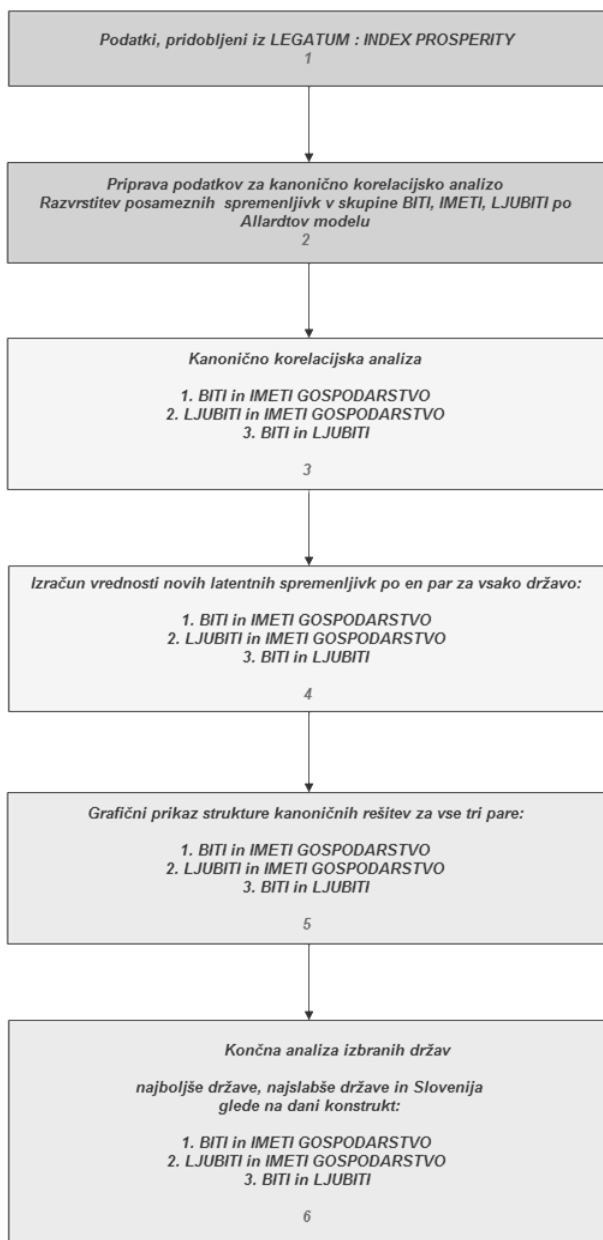
pari latentnih spremenljivk; *imeti* (odraža materialno blaginjo), *ljubiti* (odraža subjektivno blaginjo) in *biti* (odraža posameznikovo kakovost življenja).

Cirkvenčič idr. (2017, str. 824) v raziskavi relativne blaginje v kontekstu analize kakovosti življenja v Sloveniji (in primerjalno v Romuniji) v Allradtovem konstrukt *biti – ljubiti – imeti* postavljajo v središče človeka kot posameznika z materialnimi in subjektivni potrebami.

Ko človek je (*biti*) in *ljubi*, tudi ima, oziroma ko človek ima, tudi *ljubi* in je. Allradtov konstrukt se je preveril na področju gospodarske blaginje. Izdelal se je načrt raziskave modela blaginje: *biti*, *ljubiti* in *imeti*.

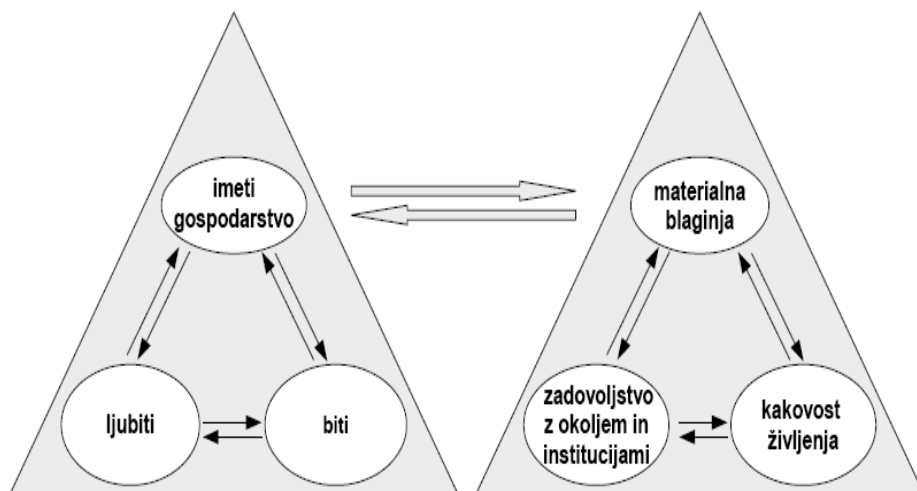
Za kanonično korelacijsko analizo se je uporabilo podatke, pridobljene iz indeksa Legatum Prosperity 2011–2016 (Cirkvenčič idr., 2017, str. 824–825; Cirkvenčič, 2014).

Za namen raziskave se je s kanonično korelacijsko analizo (Hotelling, 1936) poskušalo odkriti in ovrednotiti povezanost med temi tremi pari, *biti* in *imeti*, *ljubiti* in *imeti* ter *ljubiti* in *biti*. Tako se je naredila analiza vseh treh nizov, ki predstavljajo blaginjo, in preverilo, ali obstaja (močna) statistično značilna korelacija koncepta triade.

Slika 1.26. Načrt raziskave modela blaginje: biti, ljubiti in imeti. Povzeto po *Analiza blaginje držav sveta*, po F. Cirkvenčič, 2014, str. 96.

Izvedla se je s proceduro MANOVA (*angl.* Multivariate Analysis of Variance) z uporabo statističnega programskega paketa SPSS 20, ki vključuje dva programa za kanonično korelacijsko analizo. Oba sta na voljo samo s sintakso SPSS MANOVA and SPSS CANCELL macro (Anderson, 2003; Ho, 2014).

Slika 1.27. Korelacijski neksus v modelu blaginje: biti, ljubiti in imeti gospodarstvo. Povzeto po *Analysis of relative prosperity in Romania and Slovenia using the being-loving-having model* po F. Cirkvenčič idr., 2017, *Amfiteatru Economic*, 19(46), str. 826.

»Kanonična korelacijska analiza omogoča statistično analizo v raziskovalnih projektih, v katerih se neki objekt/subjekt meri z dvema nizoma spremenljivk, raziskovalec pa želi izvedeti, v kakšnem odnosu sta ta dva niza. S kanonično korelacijsko analizo raziskujemo odnose med dvema nizoma spremenljivk: en niz so lahko neodvisne ali prediktorske spremenljivke in drugi niz so lahko odvisne ali kriterijske spremenljivke.« (Cirkvenčič, 2014, str. 97)

V raziskavi se je testiralo vse kanonične rešitve (pare variat). S preizkušanjem teh različnih sklopov kanoničnih rešitev se je dobilo informacijo, koliko dimenzij je potrebno za opis odnosa med dvema nizoma spremenljivk.

Najpomembnejša je prva kanonična rešitev, saj je v njej največ informacij o dveh nizih spremenljivk, vsaka naslednja kanonična rešitev ima manj informacij kot tista pred njim.

Rezultati analize kanoničnih korelacij za konstrukt imeti – biti – ljubiti kažejo, da je močna korelacija med parom variat ljubiti – imeti in močna korelacija med zadovoljstvo z okoljem, institucijami in materialno blaginjo (Can. Corr. = 0,882). Prav tako kažejo zelo močno korelacijo med parom variat imeti – biti (Can. Corr. = 0,960) in zelo močno korelacijo med parom variat ljubiti – biti (Can. Corr. = 0,935) (Cirkvenčič idr., 2017, str. 826).

Izvedena je bila kanonična korelacijska analiza med nizoma spremenljivk *biti* in *ljubiti* v petih korakih (Cirkvenčič idr., 2017, str. 827–828):

- »v prvem koraku se je s pomočjo alternativnih (omnibus) F-testov značilnosti (Pillai, Hotelling, Wilks in Roy) testiralo statistično značilnost prve kanonične korelacije in ugotovilo, da obstaja vsaj ena kanonična rešitev med dvema nizoma spremenljivk biti in ljubiti, ki je statistično značilna pri stopnji tveganja 0,05. Podatki so tako primerni za nadaljnjo kanonično korelacijsko analizo,
- v drugem koraku se je testiralo vse kanonične rešitve (pare variat) biti in ljubiti s strogim Bartlett Wilks' Lambda testom, za katerega velja, da so statistično značilne tiste rešitve, kjer je statistična značilnost manjša od 0,01. Na podlagi testa se je ugotovilo, da obstaja pet statistično značilnih kanoničnih rešitev, s katerimi se opiše odnos med dvema nizoma spremenljivk biti in ljubiti. Najpomembnejša je prva kanonična rešitev, saj je v njej največ informacij o dveh nizih spremenljivk, vsaka naslednja kanonična rešitev ima manj informacij kot tista pred njo,
- v tretjem koraku se je prikazalo vse pomembne parametre, vezane za posamezne kanonične rešitve: lastne vrednosti, odstotek celotne variabilnosti obeh nizov vhodnih spremenljivk (pct), koeficiente kanonične korelacije in redundančne koeficiente. Stolpec lastnih vrednosti (eigenvalues), njihova velikost in njihovo razmerje nam

kažejo, katere kanonične rešitve so pomembne. Najpomembnejša je tista, ki ima najvišjo lastno vrednost. Vsaka naslednja kanonična rešitev ima manjšo lastno vrednost. Za našo analizo so pomembne samo tiste kanonične rešitve (pet), ki ustrezajo strogemu Barlett Wilks Lambda testu.

Ko se pojasnjujejo vse kanonične rešitve povezave biti in ljubiti kot celoto, je najpomembnejši redundančni koeficient. Za to analizo je najpomembnejša prva kanonična rešitev, saj zajame 30,16 % celotne variabilnosti povezave biti in ljubiti. Za to analizo so pomembne še druga, tretja, četrta in peta statistično značilne kanonične rešitve, ki pojasnjujejo bistveno manjši delež celotne variabilnosti (25,78 %; 9,99 %; 6,34 % in 3,93 %).

S prvimi petimi značilnimi kanoničnimi rešitvami se je pojasnilo 76,20 % tistega dela koncepta blaginje, ki povezuje biti in ljubiti.

Ko se pojasnjuje posamezno kanonično rešitev, postane pomemben tudi koeficient kanonične korelacije oziroma njegov kvadrat, ki predstavlja determinacijski koeficient. Povezava med variatama biti in ljubiti je zelo močna (Canon Cor = 0,93504). Determinacijski koeficient je zelo visok (Sq. Cor = 87,429 %). To pomeni, da je 87,429 % variabilnosti niza biti vsebovano v nizu ljubiti.

Za to analizo se je odločilo, da vrednost Personovega korelacijskega koeficienta nad 0,6 kaže na močno povezanost z odvisno variato in neodvisno kovariato. Vrednost Personovega korelacijskega koeficienta od 0,45 do 0,6 kaže na srednje močno povezanost z odvisno variato in neodvisno kovariato.

Vrednosti Personovega korelacijskega koeficienta nad 0,3 do 0,45 pa kažejo na šibko povezanost spremenljivke z odvisno variato oziroma odvisno kovariato. Vrednosti Personovega korelacijskega koeficienta manjše od 0,3 se v analizi ne upoštevata.

V prvi kanonični rešitvi se vidi zelo močna medsebojna povezanost (Canon Cor = 0,9350). S parametroma prve kanonične rešitve odstotek celotne variabilnosti (Pct = 32,25%) ter z redundančnim koeficientom (30,16 %) se lahko poda naslednjo pojasnitev: 32,25 % ljudi, ki so bili zajeti v raziskavo, zaznava negativno povezanost med nizoma biti in ljubiti v konceptu blaginje.

Redundančni koeficient pa pove, da se je s prvo kanonično rešitvijo pojasnilo 30,16 % skupnega prostora biti in ljubiti.

Za strukturo prve kanonične rešitve v prostoru manifestnih spremenljivk, ki so povezane v niz biti je značilna: močna negativna povezanost – projekcija (zadovoljstvo ljudi z gospodarstvom, zadovoljstvo ljudi z vlado pri njenih prizadevanjih za soočanje z revščino, zadovoljstvo z lepoto okolja in mnenje ljudi, da je dober čas za iskanje službe), šibka negativna povezanost – projekcija z (dobro spočiti ljudje, zadovoljstvo s svobodno izbiro, varno sprehajanje ponoči, zadovoljstvo z zdravjem in zadovoljstvo ljudi z življenjskim standardom), močna pozitivna povezanost – projekcija z (mnenje ljudi, da trdo delo ne vodi naprej) in srednje močna pozitivna povezanost z (možnost ljudi, da imajo poštene volitve in možnost politične participacije). Ostale manifestne spremenljivke biti nimajo pomembnega vpliva na analizo.

Vse te strukturno povezane manifestne spremenljivke so preko skupne latentne spremenljivke biti močno povezane (Canon Cor = 0,9350) s strukturo latentne spremenljivke ljubiti.

Za strukturo prve kanonične rešitve v prostoru manifestnih spremenljivk, ki so povezane v niz ljubiti, je značilna: zelo močna negativna povezanost z (zaupanje ljudi v vlado, zaupanje v sodstvo, zaupanje v finančne ustanove), srednje močna negativna povezanost z (zaupanje v poštenost volitev) in šibka negativna povezanost z (zaupanje v vojsko, stopnja nezaskrbljenosti ljudi z zdravjem in prijazno okolje za podjetnike).

Ostale manifestne spremenljivke ljubiti nimajo pomembnega vpliva na analizo.

V petem koraku smo s kanoničnimi koeficienti naredili regresijsko enačbo, ki je za vsako državo ustvarila vrednost nove latentne spremenljivke biti in ljubiti.«

Tabela 1.11. Izračun nove vrednosti biti in ljubiti

Oznaka	Niz spremenljivk BITI	Raw coef.	Oznaka	Niz spremenljivk LJUBITI	Raw coef.
k9B	Zadovoljstvo z gospodarstvom	-0,40765	k32L	Zaupanje v vlado	-
k53B	Življenjska doba, vsa leta enaka	-0,40716	k39L	Zaupanje v sodni sistem	-
k34B	Ohranitev okolja	-0,23891			0,30604
k28B	Učinkovitost vlade	-0,21877	k15L	Zaupanje v finančne ustanove	-
					0,21026
k33B	Zadovoljstvo z ukrepi vlade, povezanimi z revščino	-0,14168	k86L	Pomoč tujcem	-
k75B	Nenapadeni in neoropani	-0,11588			0,10483
k64B	Zadovoljstvo z zdravjem	-0,09718	k42L	Zaupanje v poštenost volitev	0,09734
k7B	Zadovoljstvo z življenjskim standardom	-0,06391	k65L	Raven nezaskrbljenih z zdravjem	-
k8B	Dober čas za iskanje službe	-0,05209			0,06805
k66B	Dobro spočiti	-0,05161	k81L	Strpnost do priseljencev	-
k78B	Varen sprehod ponoči	-0,05120			0,05341
k76B	Neokradene družine	-0,05062	k84L	Donacije posameznikov	-
k80B	Zadovoljstvo s svobodno izbiro (%)	-0,04882			0,04271
k79B	Civilna svoboda in svobodna izbira (stopnja)	-0,04777	k19L	Prijazno okolje za podjetnike	-
k88B	Poročeni	-0,02737			0,03931
k47B	Zadovoljstvo s kakovostjo izobraževanja	-0,01957	k83L	Zaupanje v druge	-
k85B	Prostovoljna dejavnost	-0,01174			0,02566
k26B	Trdo delo ne vodi naprej	-0,00120	k89L	Versko neudejstvovanje	-
k61B	Kakovost vode	0,10344			0,00430
k68B	Zadovoljstvo z lepoto okolja	0,15087	k41L	Zaskrbljenost ljudi	0,05380
k40B	Poštene volitve in politična participacija	0,19667	k82L	Strpnost do etničnih manjšin	0,07175
k54B	Pričakovana življenjska doba, prilagojena zdravju	0,70274	k38L	Zaupanje v vojsko	0,11513
			k77	Izraziti politično mnenje brez strahu	0,12847

Opomba. Povzeto po *Analysis of relative prosperity in Romania and Slovenia using the being-loving-having model*, po F. Cirkvenič idr., 2017, *Amfiteatru Economic*, 19(46), str. 828.

Grafično predstavitev razvrstitev držav med nizoma biti in ljubiti pri vsaki državi se analizira za njeno vodilno strukturno lastnost, ki definira njen položaj v grafu razvrstitve koncepta biti – ljubiti.

»Za Slovenijo je značilno, da je konstrukt ljubiti-biti negativen, konstrukt ljubiti je močno negativen, konstrukt biti pa podpovprečen. V konstrukt ljubiti je edina pozitivna lastnost zaupanje v poštenost volitev, ki je malo nad povprečjem. Močno je nezaupanje v vlado in sodni sistem. Malo pod povprečjem smo zaskrbljeni glede zdravja. Posledica močno negativnega konstrukta ljubiti, je hkrati malo podpovprečen konstrukt biti, ki je opisan z močnim nezadovoljstvom z gospodarstvom in nekoliko podpovprečnim nezadovoljstvom s kakovostjo vode in z lepoto okolja. Življenjska doba kaže na neučinkovitost zdravstvenega sistema.« (Cirkvenčič idr., 2017, str. 829–830; Cirkvenčič, 2014, str. 137)

2 DOBRO POČUTJE

2.1 Opredelitev »dobrega počutja«

Dobro počutje, osebno zadovoljstvo in sreča so gradniki kakovostnega življenja. Med seboj se prepletajo, dopolnjujejo in nadgrajujejo, za dobro kakovost življenja pa potrebujemo vse, predvsem dobro mero pozitivnega doživljanja.

Noben od teh gradnikov kakovosti življenja ne sme izostati, le vsi skupaj tvorijo zaokroženo celoto. Če se ne počutimo dobro v družbi in na delovnem mestu ali nismo srečni zaradi določenih okoliščin, težko trdimo, da živimo kakovostno.

Dobro počutje (*angl.* well-being) ni le odsotnost bolezni, je pa le-ta predpogoj zanj, temveč je subjektivna blaginja (*angl.* subjective prosperity) kot pozitivno vrednotenje življenja, začenši z zadovoljstvom z življenjem (*angl.* satisfaction with life), v tem tudi zadovoljstvom z delovnim življenjem (*angl.* satisfaction with work life), ter pozitivnimi čustvi in lastnim pomenom (Diener in Seligman, 2004).

Pri tem pa ne smemo zanemariti vpliva materialne blaginje na naše dobro počutje, dober materialni položaj običajno pomeni višji družbeni status, boljše socialne odnose in bolj zdravo (dolgo) življenje. Ni pa materialna blaginja in njeno nenehno povečevanje edino merodajna za izboljševanje počutja ljudi, tako doma kot v službi, nekateri raziskovalci (Diener in Seligman, 2004, 1) celo trdijo, da prej obratno.

Iyengar in Lepper (2000) navajata celo tiranijo izbire (*angl.* tyranny of choice) v nasprotju s splošno sprejeto teorijo racionalne izbire (*angl.* rational choice theory), ki služi kot ideološka podlaga za potrošniško družbo, in ugotavljata, da povečevanje možnosti izbire nad materialnimi dobrinami dejansko vodi k

zmanjševanju zadovoljstva z našo izbiro, delno tudi zaradi dejstva, da zaradi večjega števila opcij z obžalovanjem ne moremo izbrati (vse).

Cilj je celostno blagostanje in način realizacije samega sebe oziroma samodoločanje (*angl.* self-determination) v kontekstu evdajmonije (filoz. občutek največje sreče, blaženost; živeti s svojim pravim jazom – *daimon*) in ne le materialno (Ryan in Deci, 2000). Na našo motiviranost pa vplivajo notranji in zunanji dejavniki.

Dobro počutje zaposlenih nedvomno pozitivno vpliva na boljšo učinkovitost in uspešnost organizacij (ekonomski rezultat), ekonomska blaginja pa ne nujno na dobro počutje ljudi, kar velja za večino primerov. Dobro počutje torej vsebuje tiste subjektivne dejavnike zadovoljstva z življenjem, na katere objektivni, ekonomski dejavniki (kazalniki rasti kot BDP na prebivalca) ne vplivajo.

Lyubomirsky, Sheldon in Schkade (2005) ugotavljajo, da imajo kontekstualni dejavniki, kot je višina dohodkov, omejen vpliv na dobro počutje in ocenjujejo, da materialne okoliščine (dohodki) predstavljajo le 10 % variance v dobrem počutju, medtem ko je 50 % genetsko pogojenih (heritabilnost), na 40 % pa vplivajo naše aktivnosti. Lykken in Tellegen (1996) pa navajata, da dedni dejavniki pojasnjujejo celo okrog 80 % variance v dolgotrajnem negativnem afektu.

Te številke se pogosto napačno interpretirajo, veljajo lahko za določeno populacijo in ne nujno za posameznike. Njihova raziskava predlaga, da ljudje lahko premagajo neugodne okoliščine v življenju z aktivnim vključevanjem v dejavnosti, ki izboljšujejo njihovo dobro počutje.

Nasprotno pa trdita Veenhoven in Vengust (2013), da ekonomska rast omogoča večjo srečo. Medtem ko Dunn, Aknin in Norton (2008) navajajo, da način, kako porabljamo denar, vpliva na našo srečo.

Za pojem dobro počutje se navajata sopomenki subjektivna blaginja oziroma subjektivni blagor, predvsem v poslovnih vedah (Žižek, Treven in Mulej, 2015, str. 5). V konceptu pozitivne psihologije pa to opredeljujemo kot psihično blagostanje (*angl.* psychological well-being).

Dobro počutje posameznikov predvsem pomeni njihovo pozitivno fizično, psihično in socialno stanje (Huppert, Baylis in Kaverne, 2004, str. 63). Ljudje nismo le ekonomska bitja (objektivni »homo economicus«), ampak delujemo tudi subjektivno, predvsem želimo biti zadovoljni in srečni. Stremimo k materialnemu in nematerialnemu blagostanju, dobro počutje ima torej subjektivne razsežnosti, ki si jih pripisujemo sami, in objektivne razsežnosti, ki nam jih pripisujejo drugi.

Ljudje potrebujemo, kot je opazil že Aristotel, predvsem najvišji občutek sreče (evdajmonija), ki pa je odvisna od nas samih (»umne in vrle dejavnosti duše«) in je smoter človeške eksistence (Musek, 2007, str. 303).

Pozitivna psihologija (*angl.* positive psychology) obravnava pozitivno doživljanje naše okolice, (so)ljudi in samega sebe ter krepi pozitivne aspekte človeškega življenja in duševnosti. Ukvarja se z osnovnim vprašanjem »biti in s tem povezanimi fenomeni sreče, zanosom, zadovoljstvom, toplino medčloveških odnosov, smislom, upanjem, pozitivnimi emocijami, optimizmom itd., vsem, kar krepi pozitivne zmožnosti ljudi in za doseganje njihove srečnosti.

Pozitivna psihologija (pogosto se uporablja le kratica PP) vključuje subjektivno doživljanje sreče kot pomemben dejavnik kakovosti življenja. Spodbuja pozitivne dejavnike za naše optimalno doživljanje (Lomas in Hefferon, 2015), poudarek je, kaj je dobro in ne, kaj je v ljudeh slabo (Csikszentmihalyi, 1997), kar dela naše življenje dobro oziroma kakovostno (Seligman, 2012; Huppert in So, 2013).

Pozitivna psihologija raziskuje optimalno človeško delovanje in ne pristaja na negativno pristranost (*angl.* misery biased) klasične psihologije. Musek (2005) navaja, da temelji na pozitivnem psihološkem doživljanju ter življenju in ne na (večinoma) negativnih pojavih in njihovem reševanju kot klasična psihologija, da dobro v življenju ni zgolj le odsotnost problematičnosti in na trajnostnem pozitivnem stanju posameznikov, da uspevajo in se razvijajo.

Pozitivno psihologijo definiramo kot znanost in prakso za izboljševanje dobrega počutja (*angl.* the science and practice of improving wellbeing) (Lomas idr., 2014).

Keyes (2002) in Seligman (2012) dvema znanima konstruktoma, tj. dobremu počutju oziroma sreči, dodajata še »metakoncept«
cvetočega razvoja (cvetenja) oziroma uspevanja (*angl.* flourishing) v nasprotju z životarjenjem (*angl.* languishing). Carver in Scheier (1990) pa se osredotočata na drugi ključen metakoncept pozitivne psihologije, kjer analizirata pozitivna in negativna čustva (*angl.* positive and negative emotions) z vidika procesa kontrole, ko si posamezniki postavljajo cilje, poskušajo in delujejo za njihovo dosego (v posameznih primerih za njihov umik), ob tem pa primerjajo dejansko in željeno stanje.

Človeško »dobro počutje«
je kompleksen filozofsko-psihološki konstrukt, ki ga poskušamo razčleniti in razložiti z objektivnimi deskriptorji in subjektivnimi ocenami ter hedonistično in evdajmonistično antično tradicijo (Felce in Perry, 1995; Ryan in Deci, 2000; Musek, 2008; Žižek, Treven in Mulej, 2015; Lomas in Hefferon, 2015). Temeljna modela psihičnega blagostanja ali dobrobiti (well-being) sta hedonistična in evdajmonistična smer (Musek, 2007, str. 306; Musek, 2010, str. 250).

»Psihično blagostanje se oblikuje na podlagi kognitivnega ocenjevanja in vrednotenja številnih vidikov našega življenja, še posebej tistih, ki jih emocionalno doživljamo. Kognicija odločilno vpliva na emocionalno izkustvo.

Na stvari in dogodke reagiramo čustveno v skladu s tem, kakor jih zaznamo in tolmačimo.« (Musek, 2007, str. 319).

Hedonistična smer trdi, da dobro počutje temelji na subjektivni percepciji užitka in da je sreča seštevek vseh hedonističnih doživetij, na celoviti izkušnji zadovoljstva od udejanjanja telesnih in čutnih užitkov pa vse do udejanjanja lastnih interesov. Užitek naj bi bil najvišji namen našega življenja, današnji trendi narekujejo, da marsikdo v iskanju celostnega dobrega počutja išče hedonizem. Lahko pa se uživa tudi v iskanju bistvenega, kar je skrito očem in na kar je treba gledati s srcem, na izkušnji zadovoljstva proti nezadovoljstvu oziroma na izkušnji prijetnega proti neprijetnemu v življenju.

To je subjektivno emocionalno blagostanje (SEB), ki zajema hedonistične, tako emocionalne kot kognitivne vidike življenjskega zadovoljstva in sreče (Musek, 2007, str. 307; Musek, 2010, str. 250). Model zajema osrednjo in globalno spremenljivko dobrega počutja in življenjskega zadovoljstva, ki jo je Diener označil z izrazom »subjective well-being« (SWB) oziroma »subjective emotional well-being« (Musek, 2007, str. 308).

Evdajmonistična smer trdi, da dobro počutje temelji na tem, da delaš to, kar je vredno delati, s tem izražamo svojo vrlino in svoje stremljenje k odličnosti. S tem kažemo svoj pravi jaz – daimon – in delovanje v skladu s svojimi vrednotami ter izražanje tistega, kar smo v samodoločanju oziroma samoaktualizaciji.

To je psihološko blagostanje (PsihB, *angl.* psychological well-being), ki zajema evdajmonistične in telične, s smislom in rastjo povezane vidike sreče in psihične dobrobiti (Musek, 2007, str. 307; Musek, 2010, str. 252).

Musek (2007, str. 307; 2010, str. 253–260) navaja najpomembnejše modele v pozitivni psihologiji in jih povzema z naslednjo shemo:

1. Dva temeljna modela psihičnega blagostanja:

- hedonistični model
- evdajmonistični model

2. Integrativni model samodeterminacije

3. Posebni modeli optimalnega funkcioniranja:

- model afekta,
- model optimizma,
- model sreče oziroma srečnosti,
- model zanosa,
- model upanja,
- model dobrega življenja,
- drugi modeli.

Objektivna merila dobrega počutja so vezana na ekonomske kazalnike in materialne okoliščine, kot so BDP na prebivalca, višina dohodka oziroma neenakomerna porazdelitev dohodkov, stanje prebivališča, dosežena izobrazba, dostop do dobrin in storitev itd. Subjektivne ocene dobrega počutja so vezane na neekonomske kazalnike oziroma subjektivne okoliščine, kot so zadovoljstvo z življenjem in sreča (Felce in Perry, 1995).

Okrog 80 % ljudi je po raziskavi Lucas in Diener (2000) navedlo, da so zadovoljni z življenjem, ne glede na starost in spol. Razlike po starostnih skupinah so majhne, mladostniki ali starejše osebe so razmeroma enako zadovoljni ali nezadovoljni z življenjem in ne drži, da so starostniki bolj nezadovoljni z življenjem.

Podobno velja to v odnosu do psihičnega blagostanja v razlikah za spol, izobrazbo, raso, starševstvo in telesno privlačnost. Lahko pa ima to opraviti z realizmom kot kriterijem psihične prilagojenosti, kjer se ljudje nekoliko precenjujejo in ne ocenjujejo povsem realno (Musek, 2007, str. 322).

Musek (2005 in 2007) navaja tudi dva temeljna modela dobrega počutja: model subjektivnega dobrega počutja in model psihičnega dobrega počutja.

Zapf (1984) in Rapley (2003) predlagata konceptualizacijo kakovosti življenja z medrelacijsko obravnavo objektivnih življenjskih pogojev (okolščin), kot sta hrana, prebivališče, ... in subjektivnega dobrega počutja, kot so odnos, občutki itd.

Če združimo obe strani te analize kakovosti življenja lahko razlikujemo med štirimi različnimi vrstami (tipi) situacij: dobro počutje (*angl.* well-being), nasprotno prepričanje oziroma disonanca (*angl.* dissonance), prilagoditev (*angl.* adaptation) in prikrajšanje (*angl.* deprivation).

Tabela 2.1. Objektivni in subjektivni vidiki dobrega počutja ter štirje tipi situacij

Objektivne bivalne razmere	Subjektivno dobro počutje	
	Dobro	Slabo
Dobre	Dobro počutje	Disonanca
Slabe	Prilagoditev	Prikrajšanje

Opomba. Povzeto po *Quality of Life in Europe: Conceptual approaches and empirical definitions*, po P. Vesan in G. Bizzotto, 2011, *walqingworking paper 2011.5*, str. 7.

Po tem konceptualnem ogrodju se dojemanje kakovosti življenja ne nanaša na situacije, kjer razmere objektivnih življenjskih pogojev in subjektivnega dobrega počutja posameznika kažejo nasprotujoče si rezultate.

Na primer, v primeru disonance, kjer se posamezniki spoprijemajo z »dilemo nezadovoljstva« (*angl.* dissatisfaction dilemma) navkljub dobrim življenjskim razmeram, oseba ni (v celoti) srečna ali zadovoljna z življenjem (Vesan in Bizzotto, 2011, str. 6).

Še več, takšna oseba je lahko ujeta v »paradoks zadovoljstva« (*angl.* satisfaction paradox), kjer pomanjkanje dobrin (resursov) ali slabe življenjske

okolščine, kot kaže, ne vplivajo na njeno percepcijo življenjskega doživljanja (Ripley, 2003).

V tem primeru se posamezniki namesto doživljanja oziroma udejanjanja visoke kakovosti življenja rajši prilagodijo in znižajo pričakovanja (*angl. aspirations*) slabšemu kontekstu in okolščinam, v katerih živijo (Vesan in Bizzotto, 2011, str. 6-7).

Tabela 2.2. Glavne kategorije pri analizi dobrega počutja

Stiglitz-Sen-Fitoussi	Bruto nacionalna sreča – Butan	Glas revnih (<i>ang. Voice of the poor</i>)	Ranis, Samman in Stewart	Finnis
Zdravje	Zdravje	Fizično dobro počutje	Fizično dobro počutje	Zdravje in varnost
Izobraževanje	Izobraževanje		Duševni razvoj	Znanje
Ekonomska varnost	Materialni standard življenja	Materialno dobro počutje	Materialno dobro počutje Delo	Delo in igra
Uravnoteženost časa	Poraba časa			
Politični glas in vladanje	Vladanje			Opolnomočenje
Socialno omrežje	Družba	Socialno dobro počutje	Socialni odnosi	Odnosi
Okoljske razmere	Okolje		Spoštovanje drugi vrst (biodiverziteta)	
Osebnostna varnost		Varnost	Varnost	
Subjektivna merila za kakovost življenja	Kultura in duševnost, čustveno dobro počutje	Psihično blagostanje	Duhovno dobro počutje	Harmonija – umetnost, vera, narava, notranji mir

Opomba. Povzeto po *Quality of Life in Europe: Conceptual approaches and empirical definitions*, po P. Vesan in G. Bizzotto, 2011, *working paper 2011.5*, str. 12.

Po drugi strani pa lahko opazamo situacije, kjer gre ocena objektivnih življenjskih pogojev in osebnih občutenj, pozitivnih ali negativnih, v isto smer. Takrat se dobro počutje nanaša na tiste okoliščine, kjer tako subjektivne kot objektivne dimenzije kažejo pozitivne rezultate, ob tem, da je njihovo nasprotje (prikrajšanost) izraženo s pomanjkanjem objektivnih virov in subjektivnega blagostanja (Vesan in Bizzotto, 2011, str. 7–8).

Pregled literature na temo kakovosti življenja kljub pluralnosti pogledov kaže na velik konsenz raziskovalcev glede identifikacije jedrnih domen za človeško dobro počutje.

Alkire (2010) glede večdimenzionalnega pristopa k dobremu počutju in napredku opaza med raziskovalci občutno podobnost v navajanju splošnih kategorij, kot so zdravje, izobraževanje, ekonomska in osebna varnost, socialna povezanost, politični glas, okoljske razmere, subjektivno dobro počutje in poraba časa.

Vesan in Bizzotto (2011, str. 15) navajata pet glavnih relevantnih domen za analizo kakovosti življenja: materialna blaginja (*angl.* material well-being), kakovost bivanja (*angl.* habitability), psihofizično dobro počutje (*angl.* psycho-physical well-being), socialna vključenost (*angl.* social integration) in subjektivno dobro počutje (*angl.* subjective well-being) ter njihove deskriptorje.

Prva domena, materialna blaginja, se nanaša na dimenzijo kakovosti življenja »imeti« po Allardtu (1993). Poudarek je na materialnih vidikih dobrega počutja, tj. na doseganju določene višine družinskih prejemkov in posesti določenih dobrin. Pri tem se le-te ločijo na običajne, osnovne dobrine, nujne za dostojno življenje, in na dobrine, nujne za polno in doživeto življenje, kot so telefon, televizija, tedenski dopust itd. Splošna dostopnost do teh dobrin ne glede na njihovo dejansko izkoriščenje omogoča posamezniku, da izbere

svoj življenjski slog (*angl.* lifestyle) in sledi izbranim življenjskim ciljem (Vesan in Bizzotto (2011, str. 16).

Druga domena, kakovost bivanja, poudarja kontekst in okoliščine, v katerih ljudje bivamo, predvsem stanovanjske razmere in bivalno okolje. Zlahka si predstavljamo, da prebivališče brez tekoče vode, brez električne napeljave, s puščajočo streho ali onesnaženo okolico ter (ne)dostop do javnega prevoza in institucij pomembno vplivajo na človeško dobro počutje (Vesan in Bizzotto, 2011, str. 16).

Tabela 2.3. Kakovost življenja: jedrne domene in deskriptorji

Domene	Deskriptorji
Materialna blaginja	Razpoložljivi dohodki Ekonomska sposobnost/Prikrajšanost
Kakovost bivanja	Osnovni stavbni fond Propadajoče stavbe Zadosten bivalni proctor Zadovoljstvo s prebivališčem Hrup, onesnaženost Kriminal v lokalnem okolju Dostop do (javnih) storitev in uslug
Psiho-fizično dobro počutje	Zdravstveni status (duševno in telesno zdravje) Dostop do zdravstvenih storitev
Socialna vključenost	Medosebni odnosi Podpora (socialnih) omrežij Civilna vključenost
Subjektivno dobro počutje	Zadovoljstvo Sreča Samo-realizacija

Opomba. Povzeto po *Quality of Life in Europe: Conceptual approaches and empirical definitions*, po P. Vesan in G. Bizzotto, 2011, *walqingworking paper 2011.5*, str. 12.

Tretja domena, psihofizično dobro počutje, poudarja pomen osebnega zdravja in skrbi za zdravo življenje ter (ne)dostopa do zdravstvenih uslug zaradi čakalnih vrst, oddaljenosti zdravstvenih domov, bolnišnic itd. (Vesan in Bizzotto, 2011, str. 16).

Četrta domena, socialna integracija, se nanaša na socialne dimenzije dobrega počutja (blaginje), na dimenziji kakovosti življenja »biti« in »ljubiti« po Allardtu (1993).

Pomemben je občutek pripadnosti (*angl.* sense of participation) ter družbene pripadnosti in sodelovanja (*angl.* civic participation) (Vesan in Bizzotto, 2011, str. 16).

Peta domena, subjektivno dobro počutje, se osredotoča na osebno ocenjevanje življenjskega zadovoljstva (*angl.* life satisfaction). Je ključna komponenta kakovosti življenja, ki odraža stopnjo doseganja (prilagojenih) potreb (*angl.* adapted needs) (Vesan in Bizzotto, 2011, str. 17).

2.2 Analiza prispevkov na temo »dobro počutje«

2.2.1 Metodologija

Uporabljena metodologija za analizo slovenskih prispevkov na temo dobrega počutja je bila spletna stran knjižnice COBISS+ (<http://www.cobiss.net>), ki je platforma nacionalnih knjižničnih informacijskih sistemov v Sloveniji. Spletna knjižnica COBISS+ vključuje spletni dostop za raziskovalce, profesorje in študente, ki iščejo relevantne informacije ali gradivo, na voljo v slovenski knjižnicah.

COBISS+ omogoča dostop do naslednjih podatkov (IZUM, 2021):

- vzajemna bibliografsko-kataložna baza podatkov (skupni katalog knjižnic COBIB),

- katalogi knjižnic v sistemu COBISS (lokalna baza podatkov),
- specializirane baze podatkov v sistemu COBISS,
- tuje in domače baze podatkov (specializirane).

Za pridobivanje relevantnih informacij in gradiva na temo dobrega počutja smo uporabili spletni brskalnik COBISS. V brskalnik smo vnesli iskalni niz »dobro počutje«, ki je odprl stran s 1.200 zadetki. Najstarejši prispevek je iz leta 1907, v analizi pa so zajeti vsi objavljeni prispevki do vključno leta 2020.

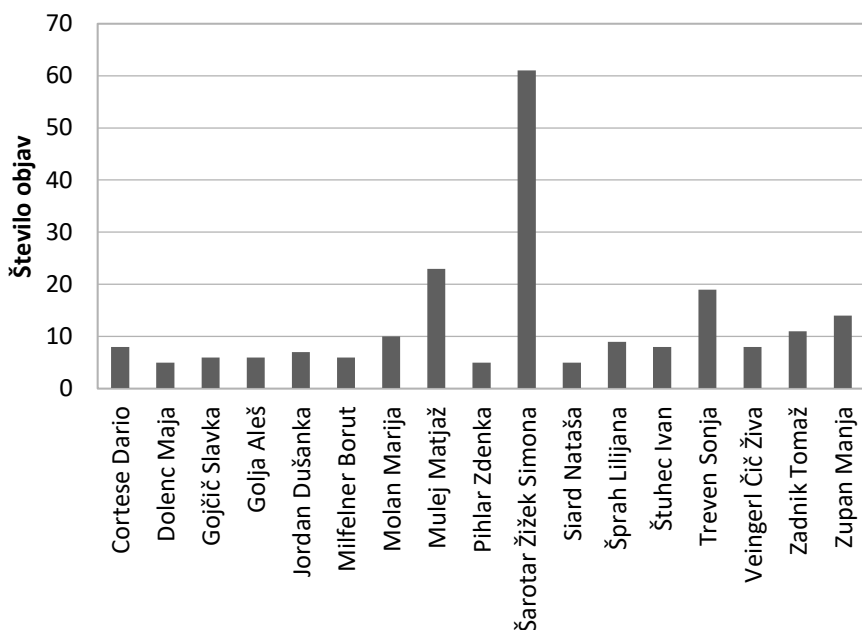
Podatki so bili preneseni s pomočjo aplikacije COBISS za izvoz v Excelovo preglednico. Največje število objav, ki jih je dovoljeno prenesti v eni Excelovi preglednici, je omejeno na 50. S pomočjo funkcije Linux Bash se je nato vseh 24 Excelovih preglednic združilo v eno skupno preglednico.

V Excelovi preglednici so bili zbrani štirje stolpci z informacijami za vse objave na temo dobrega počutja:

- »Naslov«,
- »Avtorji«,
- »Vrsta gradiva«,
- »Povezave do gradiva«.

2.2.2 Slovenski avtorji

Najpogostejši slovenski avtorji, ki so pisali na temo dobrega počutja, so Simona Šarotar Žižek (61), Matjaž Mulej (23), Sonja Treven (19), Manja Zupan (14) in Tomaž Zadnik (11), preostali avtorji imajo manj kot 10 objav na temo dobrega počutja.

Slika 2.1. Slovenski avtorji prispevkov na temo dobrega počutja. Povzeto po Cobiss+, <http://www.cobiss.net>.

2.2.3 Obdelava podatkov

Za obdelavo podatkov in pripravo za dodatno analizo smo uporabili programski jezik Python.

Za prvi korak čiščenja podatkov, tj. filtriranje tekstovnih dokumentov, smo uporabili Pythonovo knjižnico regex (re), kjer se izločajo besede, ki ne povedo nič o vsebini besedila, na primer vezniki, mašila ali nepolnopomenske besede. Neustrezni klasifikaciji se izognemo tako, da besedilo tekstovnega dokumenta filtriramo, preden oblikujemo reprezentativni vektor izrazov.

Sledil je proces nadaljnega čiščenja podatkov s pomočjo besed stopwords za slovenski in angleški jezik, ki jih vsebuje Pythonova knjižnica NLTK. Besede zaustavitve (*angl.* stopwords) so besede, ki se filtrirajo pred ali po obdelavi

podatkov (procesiranju) v naravnem jeziku (*angl.* natural language processing) in se pretežno nanašajo na najpogostejše besede v besedilu. Odvisno od potreb analize se te besede izključujejo ali pa obdržijo. Za našo analizo je bilo izključenih več besed, kot so »in«, »ali« in »če«, ker ne prispevajo k interpretaciji vsebine prispevkov na temo »dobrega počutja«.

Za procesiranje slovenskega jezika smo uporabili Pythonovo knjižnico LemmaGen (Virag, 2019). Kodo smo prilagodili tako, da smo jo lahko uporabili za »lemitizacijo« več besed hkrati, s pomočjo Pythonove knjižnice NLTK. Lemitizacija besed se definira kot »postopek združevanja pregibnih besed v jezikoslovju, tako da jih je mogoče analizirati kot en sam element in prepoznati po njihovi lemi ali slovarski obliki« (Collins Dictionary, 2021).

Za procesiranje angleškega jezika smo uporabili Pythonovo knjižnico NLTK s funkcijo WordNetLemmatizer.

Eden najprimernejših algoritmov za uteževanje besed je algoritem TF-IDF (*angl.* term frequency – inverse document frequency). Kratica TF pomeni frekvenco besede, z njenim računanjem ugotovimo, katere besede se pogosto pojavljajo znotraj posameznega tekstovnega dokumenta. Kratica IDF pa pomeni obratno (inverzno) frekvenco dokumenta in večja kot je vrednost komponente IDF, pomembnejša je beseda. Kaže na »verjetnostno ponderirane količine informacij«, merilo specifičnosti izrazov v dokumentih, ki temelji na informacijsko-teoretičnem pogledu (Aizawa, 2003).

Pomembnost ključne besede smo merili z algoritmom, tako da smo pregledali frekvenco ključne besede proti vsem besedam znotraj celotne zbirke vseh besedil, kot tudi z logaritmičnim razmerjem vseh ključnih besed znotraj celotne zbirke besedil v dokumentu, in je prikazana z vrednostjo $TF \cdot IDF$.

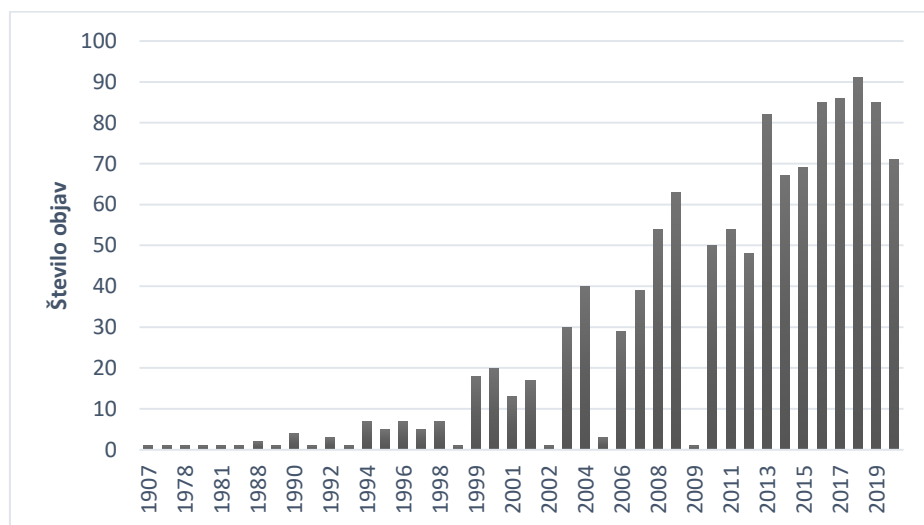
Robertson (2004) meni, da je $TF \cdot IDF$ primerna kot hevristika, vendar še ni popolnega soglasja glede veljavnosti te meritve. Algoritem $TF \cdot IDF$ je primeren

za iskanje besed, ki so ključne ali pa niso ključne pri interpretaciji objav na temo dobro počutje. Posledično smo obdržali le ključne besede in izločili neključne besede iz analize naslovov objav na temo dobro počutje. V našem primeru je bil TF*IDF tudi uporaben pri iskanju pogostosti navajanja besed znotraj naslovov objav na temo dobro počutje in za približno oceno pomembnosti posameznih besed znotraj celotnega sklopa naslovov.

Nekateri raziskovalci (Weng idr., 2010; Naveed idr., 2011) priporočajo tudi uporabo alternativne metode Latent Dirichlitr.location (LDA). Za nadaljnje raziskovanje priporočamo, da se uporabita obe metodi, tako TF*IDF kot tudi LDA, nato se naredi primerjava rezultatov.

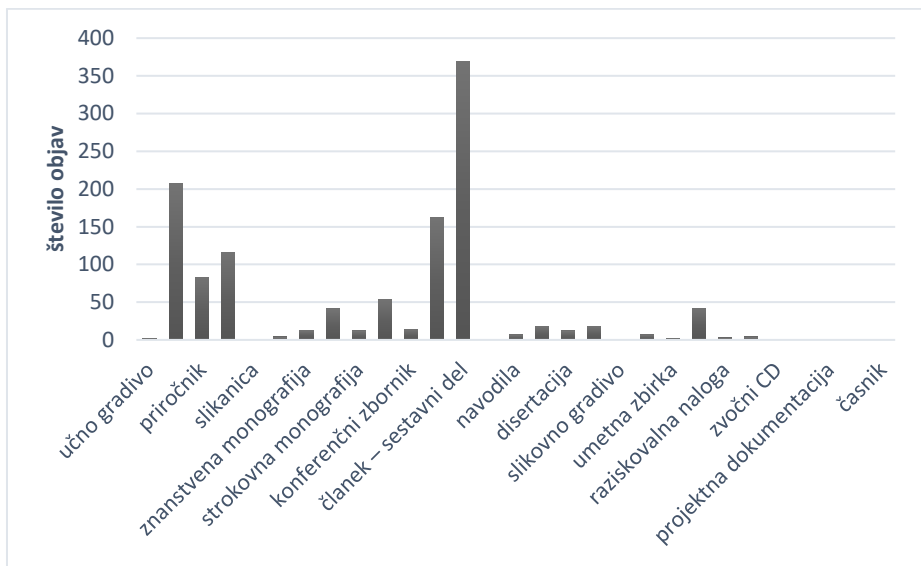
2.2.4 Bibliometrična analiza

Bibliometrična analiza išče, med drugim, najpogostejše avtorje ali institucije, ključne besede in datum objave (Ellegaard in Wallin, 2015). V nadaljevanju prikazujemo število objav za posamezno leto, vse od leta 1907 do 2020.

Slika 2.2. Število prispevkov na temo »dobrega počutja« po posameznih letih. Povzeto po Cobiss+, <http://www.cobiss.net>.

Pred letom 1999 je bilo izdanih v povprečju manj kot 10 prispevkov na temo dobrega počutja. Po letu 1999 je število objav začelo naraščati in je doseglo najvišje število leta 2018; v tem letu je bilo objavljenih 91 objav na temo dobrega počutja. Izjeme so leto 2002 (1 objava), leto 2005 (3 objave) in leto 2009 (1 objava).

Slika 2.3. Klasifikacija prispevkov na temo »dobrega počutja«. Povzeto po Cobiss+, <http://www.cobiss.net>.

Največ je objav v obliki »članek – sestavni del«, in to kar 369 objav. Sledijo »diplomska dela« z 207 objavami, »prispevki na konferenci« s 162 objavami, »knjige« s 116 objavami, »priročniki« s 83 objavami, »magistrska dela« s 54 objavami, »zborniki« z 42 objavami in »e-knjige« z 41 objavami.

Pri analizi pogostosti navajanja ključnih besed, le-te razvrščamo v tri kategorije: visoka pogostost navajanja (*angl.* high frequency), srednja pogostost navajanja (*angl.* medium frequency) in nizka pogostost navajanja (*angl.* low frequency) ključne besede.

Najpogostejše navajana slovenska ključna beseda je »delo« (207), nato »zaposlen« (81), oboje nakazuje na to, da je »dobro počutje na delovnem mestu« ena bolj raziskovanih tem, sledi ključna beseda »program« (48), kar težje interpretiramo, kajti pojavlja se v različnih kontekstih, kot na primer celostni program za dobro počutje (ajurveda).

Tabela 2.4. Visoka pogostost navajanja in terminska frekvenca ključne besede

Ključna beseda	Pogostost navajanja ključne besede	Algoritem TF-IDF
Delo	207	1,02
Zaposlen	81	2,45
Program	48	1,06
Strokoven	48	1,07
Zdravstvo	43	0,84
Deloven	39	1,77
Prehrana	36	4,60
Zdrav	36	1,08
Izobraževanje	34	0,28
Center	31	1,90
Zdravje	30	4,60
Okolje	29	2,99
Projekt	29	1,77
Otrok	28	1,18
Dejavnost	26	1,90
Žival	26	5,99
Vrtec	25	2,85
Podjetje	24	1,90
Razvoj	23	0,91
Telesen	23	1,35
Dobrobit	22	2,16

Opomba. Povzeto po Cobiss+, <http://www.cobiss.net>.

Analiza tudi pokaže, da so bolj raziskana naslednja področja: dobro počutje v kontekstu prehranjevanja (36), dobro počutje v kontekstu izobraževanja (34), dobro počutje v kontekstu okolja (29), dobro počutje v kontekstu živali (26), dobro počutje v kontekstu otrok (28), dobro počutje v kontekstu vrtcev (25), in podjetij (24). Iz tabele je razvidno, da pogosto navajanje besede nujno ne odraža pomembnost besede znotraj celotne zbirke naslovov. Manjša kot je vrednost TF-IDF za določeno besedo, pomembnejša je ta beseda znotraj celotne zbirke naslovov na temo »dobro počutje«.

Tabela 2.5. Srednja pogostost navajanja ključne besede

Ključna beseda	Pogostost navajanja ključne besede
Psihičen	20
Employees	20
Work	20
Production	19
Health	19
Turizem	19
Vodenje	18
(Delovno) mesto	18
Nega	18
Workplace	18
Duševen	17
Impact	17
Kakovost	17
Management	17
Quality	16
Stress	16
Aktivnost	16
Življenjski	16
Sistem	16
Organizacija	16
International	16

»se nadaljuje«

»nadaljevanje«

Farma	15
Dairy	15
Reja	15
Osnoven	15

Opomba. Povzeto po Cobiss+, <http://www.cobiss.net>

Pri angleških ključnih besedah (angl. keywords), kot so employees (20), work (20) in production (19), se precej ponavljajo visoko frekventne slovenske ključne besede, kar pojasnujemo z ugotovitvijo, da so se slovenski naslovi prispevkov v določenih primerih prevajali v angleški jezik.

Objavljeni prispevki na temo »dobro počutje na delovnem mestu« so tako v slovenskem kot angleškem jeziku. Sledijo slovenske ali angleške ključne besede »vodenje« (18), »workplace« (18) in »management« (17). Analiza pokaže, da so dobro raziskana naslednja področja: dobro počutje v kontekstu turizma (19), dobro počutje v kontekstu delovnega mesta (18) in dobro počutje v kontekstu obvladovanja stresa (16).

Analiza tudi pokaže, da se raziskuje ne samo dobro počutje pri ljudeh, ampak tudi živalih na splošno, specifično pri živinoreji.

Manj pogosto navajana (nizka frekventnost) ključna beseda je na primer »joga« (14), ki pa se pojavlja v različnih kontekstih, kot so hormonska joga za dobro počutje, joga kot združitev telesa, uma in duha ali joga za fitnes.

Sledijo ključne besede »športen« (13), »gibanje« (11) in »hoja« (10), ki se navezuje na dobro počutje v povezavi telesno vadbo in različnimi športi. Navaja pa se tudi ključna beseda »bolezen« (12), in sicer v kontekstu bolezni ljudi ali živali.

Analiza pokaže, da je dobro raziskano področje dobrega počutja v kontekstu »receptov« (11) za sproščeno razpoloženje, izbire vitaminov in zdrave prehrane, samopodobe (na primer hujšanje), pridobivanja več energije itd., sledijo ključne besede »masaža« (11), »emotional« (10) in »celovitost« (10).

Ključna beseda »hotel« (10) se nanaša na velneške centre in centre za dobro počutje, kot so Grand Hotel Palace, Žusterna, Paka, Donat Superior, Actum, Salinera, Laško in Bolfenk.

Tabela 2.6. Nizka pogostost navajanja ključne besede

Ključna beseda	Pogostost navajanja ključne besede
Joga	14
Zadovoljstvo	14
Behavioural	14
Socialen	14
Obvladovanje	14
Športen	13
Varstvo	13
Posloven	12
Bolezen	12
Recept	11
Masaža	11
Turističen	11
Development	11
Gibanje	11
Naraven	11
Starostnik	10
Skrb	10
Hoja	10
Obremenitev	10
Environment	10

»se nadaljuje«

»nadaljevanje«

Emotional	10
Tourism	10
Celovitost	10
Proizvodnja	10
Housing	10
Velneški	10
Hotel	10

Opomba. Povzeto po Cobiss+, <http://www.cobiss.net>

2.2.5 Modeliranje tem

Z modeliranjem tem zbiramo tematske grozde besed za nize dokumentov. Tematski modeli izvlečejo pomenske skupine dokumentov, to pa omogoča boljše razumevanje podatkov. V primeru strojnega učenja spada to pod nenadzorovano učenje, ker algoritem samodejno združuje besede brez vnaprej določenega seznama oznak. Algoritem se samodejno nauči katera beseda spada pod določeno oznako za specifično temo. Če vnesemo podatke v tematski model, nam bodo podatki dali različne sklope besed, vsak sklop besed pa opisuje posamezno temo.

Analiza grozdov ali grozdenje je raziskovalno orodje za analizo podatkov. Je statistična analiza, ki se uporablja za združevanje posameznih enot zaradi skupnih značilnosti. Če enote pripadajo isti skupini imajo največjo stopnjo združevanja, če pa ne spadajo v isto skupino, je stopnja združevanja majhna. Analiza grozdov filtrirane podatke obdela z namenom, da se naredi matrica podobnosti (ang. similarity matrix). Matrica podobnosti daje informacije o izrazih, ki so si sorodni in imajo določeno stopnjo združevanja.

Metoda analize grozdov (ang. cluster analysis) omogoča:

- razvrščanje izrazov ob upoštevanju različnih značilnosti,
- preverjanje predpostavk o prisotnosti strukture v proučenem nizu izrazov,

- izgradnjo klasifikacij za proučene izraze, ko je treba ugotoviti prisotnost povezav znotraj sklopa.

V prejšnem poglavju smo uporabili unigram za modeliranje tem, to je najbolj enostaven tip n-terke (*angl.* n-gram model). Unigram pri svojem pristopu ne upošteva konteksta in vsako besedo ali izraz oceni neodvisno (glej tabele 3.1, 3.2 in 3.3).

Pri modeliranju tem smo se odločili, da pogledamo tudi dvoterke in triterke (*angl.* bigrams and trigrams), ki se pojavljajo v naslovih slovenskih prispevkov na temo dobrega počutja prenešenih iz spletne strani knjižnice COBISS+.

Model n-terke spada med najbolj pogoste pristope pri jezikovnemu modeliranju. Ustvari se porazdelitev verjetnosti za zaporedje besed, kjer je velikost n-terke velikost vrednosti n. V primeru, da je n enak 2, model dodeli verjetnost sekvencam besednih zvez velikosti dveh besed. Ideja n-terke modelov se je začela kot teorija informacij Clauda Shannona, ki se je spraševal o verjetnosti pojavitve nekega znaka na podlagi prej podanega niza besed (Vac, 2002).

Poleg dvoterk (bigramov) in triterk (trigramov) nas je zanimalo kakšne rezultate lahko dobimo z LDA (latentna Dirichlidi.okacija) in BERT (*angl.* Bidirectional Encoder Representations from Transformer) algoritmoma, ki sta bila prilagojena grozdenju rezultatov in modeliranju tem.

Kadar je število besed oziroma znakov majhno (do 100 črk) pri posameznem dokumentu, kot so na primer objave na Twitterju in pri naslovih strokovnih člankov ter monografij, so študije pokazale, da je metoda LDA učinkovita za modeliranje tem kratkih besedil.

Pri uporabi LDA algoritma ugotavljamo, če obstaja k število skritih tem in če lahko s pomočjo LDA algoritma najdemo takšne skrite teme (Naveed idr., 2014).

Najbolj pogost prikaz dokumenta, ki se uporablja pri LDA algoritmu je model vrečenja besed (*angl.* bag-of-words model). Vse besede v dokumentu predstavljajo značilke, kjer ima prostor značilk toliko dimenzij kot je skupaj vseh besed v vseh dokumentih. Med drugim lahko značilke upoštevajo vrstni red besed in na tak način združujejo dve sosednji besedi (biterke) ali tri sosednje besede (triterke) (Vac, 2002).

V naprej naučeni algoritmi za procesiranje v naravnem jeziku postajajo vseprisotni, kot na primer prosto dostopen več jezičen model BERT. Z BERT algoritmom strojnega učenja se lahko sestavi naprednejšo in bolj usklajeno modeliranje tem, kot to lahko naredimo z modeli LDA in n-terki (Bianchi, Terragni in Hovy, 2020).

Algoritm BERT je algoritem globokega učenja s področja strojnega učenja oziroma umetne inteligence, povezanim s procesiranjem naravnega jezika. Stroju pomaga algoritem razumeti kaj pomenijo besede uporabljene v povedi, vendar v povezavi s kontekstom, v katerem se nahajajo besede in ne le morfologije.

BERT model ponuja možnosti za kreiranje bolj koherentnih tem, kot so to bili sposobni narediti tradicionalni algoritmi, to so teme, ki jih ljudje lažje interpretiramo in so nam tako bolj smiselne.

Na primer, tema z besedami "monitor, tipkovnica, kabel, procesor, grafična kartica" je bolj skladna od teme, ki jo opredeljujejo besede "monitor, volan, procesor, omrežje, kabel".

Pri uporabljenih algoritmihi so bili dobljeni rezultati podobni, pri tem se je pojavilo več različnih tem s področja dobrega počutja, in sicer:

1. **Delovno mesto:** najbolj obsežna tema je dobro počutje na delovnem mestu. Tema vključuje različna področja delovnih mest, kot so vpliv ekonomije na dobro počutje, zadovoljstvo na delovnem mestu, vpliv okolja na delovno mesto, menedžment dobrega počutja, psihosocialno tveganje absentizma, vodenje proizvodnje, soupravljanje, varnost na delovnem mestu itd.
2. **Prehrana in šport:** avtorji so se v glavnem osredotočili na recepte za zdravo prehrano, pogosto se omenjajo vitamini in zelišča, včasih tudi v kombinaciji z rekreacijo (npr. joga ali gibanje).
3. **Medicina:** vključuje prispevke na temo vodenja zdravstvenih domov, zdravstveno nego starejših občanov, osebne celovitosti in obvladovanje stresa, učinkovitost terapij, medicinske sestre, nosečnice itd.
4. **Alternativna medicina:** vključuje starodavna zdravila, vpliv kristalov idr.h alternativnih načinov zdravljenja, kot so qigong, joga, eko darila, čuječnost, feng shui, aromaterapija, ajurveda itd.
5. **Dobrobit živali:** tema vključuje dobro počutje različnih živali pri živinoreji, kako vpliva njihovo zdravje in okolje na njihovo počutje in na kvaliteto mlečnih idr.h živalskih izdelkov.
6. **Turizem:** pogosto se pojavljajo besede savna, hotel ali pa velnes center in terme.
7. **Šolstvo:** vključuje dobro počutje učencev, dijakov, študentov in predšolskih otrok.

Za nadaljnje raziskovanje priporočamo, da se uporabijo metode procesiranja v naravnem jeziku, tj. metod modeliranja tem na večjih vzorcih. Večji vzorci naj poleg COBISS+ podatkovne baze vključujejo tudi druge ustrezne oziroma kvalitetne spletne vire informacij na temo dobrega počutja.

REFERENCE

1. Aknin, L. B., Norton, M. I., & Dunn, E. W. (2009). From wealth to well-being? Money matters, but less than people think. *The Journal of Positive Psychology*, 4(6), 523–552.
2. Aizawa, A. (2003). An information theoretic perspective of TF-IDF measures. *Information Processing & Management*, 39, 45–65.
3. Allardt, E. (1973). *About dimensions of welfare: an exploratory analysis of a comparative Scandinavian survey*. Research Reports. Helsinki: University of Helsinki.
4. Allardt, E. (1976). Dimensions of welfare in a Comparative Scandinavian Study. *Acta Sociologica*, 19, 227–239.
5. Allardt, E. (1990). *Human welfare and non-waste technology*. V: Technology and Environment. Facing the Future. Johansson, A., Ed., Finnish Academies of technology, Helsinki, str. 9–22.
6. Allardt, E. (1993). Having, Loving, Being: *An Alternative to the Swedish Model of Welfare Research*. V: Quality of Life; Nussbaum, M., Sen, A., Eds.; Clarendon Press: Oxford, str. 88–94.
7. Anderson, T. W. (2003). *An Introduction to Multivariate Statistical Analysis*, 3rd ed., New York: Wiley.
8. Antončič, V., & Boh, K. (1991). Premise za raziskovanje kvalitete življenja. *Družboslovne razprave*, (12), 5–18.
9. Bernik, I. (2018). *Uporabniki kibernetškega prostora med lokalnim realnim in globalnim kibernetским prostorom*. V: Konferenčni zbornik 4. nacionalne konference o varnosti v lokalnih skupnostih: sklepne ugotovitve raziskovanja (2015–2018), Univerza v Mariboru, str. 360–373.
10. Bertonecelj, A. (ur.), Bervar, M., Meško, M., Naraločnik, A., Nastav, B., Roblek, V., & Trnavčevič, A. (2015). *Trajnostni razvoj: ekonomski, družbeni in okoljski vidiki*, (Zbirka Manager). 2., dopolnjena izd. Ljubljana: IUS Software, GV založba.
11. Bianchi, F., Terragni, S., Hovy, D. (2020). Pre-training is a hot topic: contextualized document embeddings improve topic coherence. Pridobljeno 2.3.2021, na <https://arxiv.org/abs/2004.03974>

12. Böhnke, P. (2005). *First European quality of life survey: life, satisfaction, happiness and sense of belonging*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
13. Brown, S., & Grey, D. (2016). Household finances and well-being in Australia: An empirical analysis of comparison effects. *Journal of economic psychology*, 53, 17–36.
14. Carver, C. S., & Scheier, M. F. (1990). Origins and functions of positive and negative affect: A control-process view. *Psychological Review*, 97(1), 19–35.
15. CEOWORLD Magazine (2019). *Countries with the best Quality of Life*. <https://ceoworld.biz/2019/04/11/best-quality-of-life-2019>
16. Cirkvenčič, F. (2012). Ali je v krizi kapitalizem ali kaj drugega? *Lexonomica: revija za pravo in ekonomijo* 4(1), 91–104.
17. Cirkvenčič, F. (2014). *Analiza blaginje držav sveta : magistrska naloga*. Koper: FM. Pridobljeno 30. 5. 2020, na http://www.ediplome.fm-kp.si/Cirkvencic_Franci_20140903.pdf
18. Cirkvenčič, F., Bertoncelj, T., Bertoncelj, A., Meško, M. (2017). Analysis of relative prosperity in Romania and Slovenia using the being-loving-having model. *Amfiteatru economic*, 2017, 19(46), 822–835.
19. Cojanu, V. (2006). A democratic view on prosperity. *International Journal of Social Economics*, 33(8), 565–579.
20. Collins (n. d.). Lemmatize definition and meaning: Collins English Dictionary. Pridobljeno 30. 9. 2020, na <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/lemmatize>
21. Compton, W.C. (2005). "1". *An Introduction to Positive Psychology*. Wadsworth Publishing, str. 1–22.
22. Constanca, R. (2008). *An integrative approach to quality of life measurment research and policy*. *S.A.P.I.E.N.S.*, 1(1). Pridobljeno 12. 5. 2020, na <http://sapiens.revues.org/169>.
23. Csikszentmihalyi, M. (1997). *Finding Flow: The Psychology of Engagement with Everyday Life*. New York: Basic Books.
24. Di Tella, R., & MacCulloch, R. (2006). Some uses of happiness data in economics. *Journal of Economic Perspectives*, 20(1), 25–46.
25. Diener, E., & Seligman, M.E. (2004). Beyond Money:Toward an Economy of Well-being. *Psychological Science in the Public Interest*, 5.

26. Diener, E., Inglehart, R., & Tay, L. (2012). Theory and validity of life satisfaction scales. *Social Indicators Research*, 112(3), 497–527.
27. Diener, E., Lucas, R. E., Schimmack, U., & Helliwell, J. (2009). *Well-being for public policy*. New York: Oxford University Press.
28. Drews, S., & van den Bergh, J. C. (2016). Public views on economic growth, the environment and prosperity: Results of a questionnaire survey. *Global environmental change-human and policy dimensions*, 39, 1–14.
29. Dunn, E. W., Aknin, L. B., & Norton, M. I. (2008). Spending money on others promotes happiness. *Science*, 319(5870), 1687–1688.
30. IZUM (2021). Pomoč. Pridobljeno 10. 1. 2021, from <https://plus.si.cobiss.net/opac7/help#uvodvcobiss>
31. Easterlin, R. A. (1974). *Does economic growth improve the human lot? Some empirical evidence*. Pridobljeno 30. 5. 2020, na <http://graphics8.nytimes.com/images/2008/04/16/business/Easterlin1974.pdf>
32. Easterlin, R. A. (2006). Life-cycle happiness and its sources: Intersections of psychology, economics and demography. *Journal of Economic Psychology*, 27(4), 463–482.
33. Ellegaard, O., & Wallin, J. A. (2015). The bibliometric analysis of scholarly publication: How great is the impact. *Scientometrics*, 105(3), 1809–1831. doi:10.1007/s11192-015-1645-z PMID:26594073
34. Easterlin, R.A. (2001). Income and happiness: towards a unified theory. *Economic Journal*, 111, 465–484.
35. Erčulj, V. I. (2019). Analiza diskusij spletnih podpornih skupin z metodami strojnega učenja za namen pridobivanja informacij o psiholoških vidikih zdravljenja. Pridobljeno od <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?lang=slv&id=113556>
36. Eurobarometer. (2011). *Well-being in 2030*. Interim findings. Pridobljeno 12. 12. 2020, na
37. Eurobarometer. (2011). *Well-being*. Aggregate Report. Pridobljeno 30. 12. 2020, na https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/quali/wellbeing_aggregate_en.pdf

38. Eurofound. (2017). *Evropska raziskava o kakovosti življenja iz leta 2016*. Pridobljeno 30. 5. 2020, na <https://www.eurofound.europa.eu/sl/eqls2016>
39. Evropska komisija. (2010). *Evropa 2020: Strategija za rast in zaposlovanje*. Pridobljeno 30. 5. 2020, na http://publications.europa.eu/resource/cellar/8d8026dc-d7d7-4d04-8896-e13ef636ae6b.0024.02/DOC_2
40. Evropska komisija. (2017). *Bela knjiga o prihodnosti Evrope*. Pridobljeno 8. 12. 2020, na https://ec.europa.eu/commission/white-paper-future-europe-reflections-and-scenarios-eu27_sl.
41. Evropska komisija. (2018). *Priporočilo Sveta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje*. (Predlog) Pridobljeno 1. 10. 2020, na <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/SL/COM-2018-24-F1-SL-MAIN-PART-1.PDF>
42. Evropska komisija. (2020). *A new Circular Economy Action Plan for a Cleaner and More Competitive Europe*. Pridobljeno 12. 7. 2020, na <https://ec.europa.eu/environment/circular-economy/>
43. Evrostat. (2020). *People at risk of poverty or social exclusion*. Pridobljeno 12. 7. 2020, na https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/t2020_50
44. Felce, D., & Parry, J. (1995). Quality of life: its definition and measurement. *Research in Development Disabilities*, 16(1), 51–74.
45. Fleurbaey, M. (2009). Beyond GDP: The quest for a measure of Social welfare. *Journal of Economic Literature*, 47(4), 1029–1075.
46. Fritz, M., & Koch, M. (2016). Economic development and prosperity patterns around the world: Structural challenges for a global steady-state economy. *Global environmental change-human and policy dimensions*, 38, 41–48.
47. Fromm, E. (2005). *To have or to be?* New York, London: Bloomsbury Academic.
48. Garner, A., & Keoleian G. A. (1995). *Industrial ecology: An Introduction*, Michigan: National Pollution Prevention Center for Higher Education.
49. Google. (2021). *Ajurveda*. Pridobljeno 12. 12. 2020, na https://books.google.hr/books/about/Ajurveda.html?id=_GFPNAAACAAJ&redir_esc=y

50. Gundelach, P., & Kreiner, S. (2004). Happiness and life satisfaction in advanced European countries. *Cross-cultural Research*, 38 (4), 359–386.
51. Haggard, S., Kaufman, R. R., & Long, J. D. (2013). Income, occupation and preferences for redistribution in developing world. *Studies in Comparative International Development*, 48(2), 113–140.
52. Ho, R. (2014). *Handbook of Univariate and Multivariate Data Analysis with IBM SPSS*. Boca Raton: Taylor & Francis Group.
53. Hotelling, H. (1936). Relations Between Two Sets of Variates. *Biometrika*, 28(3/4), 321–377. Pridobljeno 12. 5. 2020, na https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/quali/wellbeing_interim_en.pdf
54. Huppert, F. A., & So, T. T. (2013). Flourishing across Europe: Application of a new conceptual framework for defining well-being. *Social Indicators Research*, 110(3), 837–861
55. Iyengar, S. S., & Lepper, M. R. (2000). When choice is demotivating: Can one desire too much of a good thing? *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(6), 995–1006.
56. Joshanloo, M., & Weijers, D. (2016). Religiosity Reduces the Negative Influence of Injustice on Subjective Well-being: A Study in 121 Nations. *Applied research in quality of life*, 11(2), 601–612.
57. Juvan Pobiljšaj, M. (2019). *Primerjalna analiza kakovosti življenja v Sloveniji in v primerljivih državah*. Magistrsko delo, Fakulteta za upravo, Univerza v Ljubljani, Ljubljana.
58. Kahneman, D., & Deaton, A. (2010). High income improves evaluation of life but not emotional well-being. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 107(38), 16489–16493.
59. Keyes, C. L. M. (2002). The mental health continuum: From languishing to flourishing in life. *Journal of Health and Social Behavior*, 43(2), 207–222.
60. Kouvo, A., & Räsänen, P. (2015). Foundations of subjective well-being in turbulent times: a comparison of four European countries. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 35(1/2), 2–17.
61. Krajnc, A. (2010). Spreminjanje družbene strukture in vseživljenjsko izobraževanje – Iz industrijske v družbo znanja. *Andragoška Spoznanja*, 16(2), 12–25.

62. Legatum Institute. (2011–2016). *Index prosperity database*.
63. Lomas, T., & Hefferon, K. (Ed.) (2015). *Positive Psychology*. Constructs and theoris (Volume II). London: Sage.
64. Lomas, T., Hefferon, K., & Ivztan, I. (2014). *Applied Positive Psychology: Integrated Positive Practice*. London: SAGE
65. Lotrič, S. (2015). *Analiza življenjskega sloga študentov in študentk univerze v Ljubljani z vidika prehranjevalnih navad in pogostosti športne vadbe*. Diplomsko delo, Fakulteta za šport, Univerza v Ljubljani, Ljubljana.
66. Lucas, R. E., & Diener, E. (2000). Personality and subjective well-being across the life span. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 616–618.
67. Lykken, D., & tellegen, A. (1996). Happiness is a stochastic phenomenon. *Psychological Science*, 7, 186–189.
68. Lyubomirsky, S., Sheldon, K. M., & Schkade, D. (2005). Pursuing happiness: The architecture of sustainable change. *Review of General Psychology*, 9(2), 111–131.
69. Kino, Y., Kuroki, H., Machida, T., Furuya, N., & Takano, K. (2017). Text analysis for job matching quality improvement. *Procedia Computer Science*, 112, 1523–1530. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2017.08.054>.
70. Mandič, S. (2005). Kakovost življenja: med novimi blaginjskimi koncepti in družbenimi izzivi. *Družboslovne razprave*, 21(48), 111–131.
71. Mandič, S. (2008). Režimi blaginje in vprašanje razvrščanja držav v skupine v razširjeni EU. *Družboslovne razprave*, 24(57), 7–20.
72. Maridal, J. H. (2010). *The concept and causes of human prosperity*. Doktorska disertacija, The Florida State University.
73. Markelj, B., & Zgaga Markelj, S. (2018). *Mobilne naprave: način za izboljšanje učinkovitosti lokalne samouprave*. V: Konferenčni zbornik 4. nacionalne konference o varnosti v lokalnih skupnostih: sklepne ugotovitve raziskovanja (2015–2018), Univerza v Mariboru, str. 335–360.
74. Marshall, T. H. (2012). *Državljanstvo, razred in socialna država*. Ljubljana: Sophia.
75. Murray, C., & Hawkins, R. B. (1994). *In pursuit: of happiness and good government*. Richmond: ICS Press.
76. Musek, J. (2005). Psihološke in kognitivne študije osebnosti. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

77. Musek, J. (2007). Pozitivna psihologija. *Anthropos*, 39(1/2), 281–323.
78. Musek, J. (2010). Psihologija življenja. Ljubljana: Inštitut Za Psihologijo Osebnosti.
79. Naveed, N., Gottron, T., Kunegis, J., Che Alhadi, A. (2011). Searching microblogs: coping with sparsity and document quality. In: CIKM'11: Proceedings of 20th ACM Conference on Information and Knowledge Management. p. 183–188
80. Novak, E. (2013). Zdravje in z zdravjem povezan življenjski slog v povezavi z zadovoljstvom z življenjem. *Psihološka obzorja*, 19(2), 19–30.
81. Oosthuizen, R. M. (2019). *Smart technology, artificial intelligence, robotics and algorithms (STARA): employees' perceptions and wellbeing in future workplaces*. V: Potgieter I., Ferreira N., Coetzee M. (eds) Theory, Research and Dynamics of Career Wellbeing. Springer, Cham.
82. Patrik V., & Bizzotto, G. (2011). *Quality of Life in Europe: Conceptual approaches and empirical definitions*. LABORatorio R. Revelli Working Papers Series 108, LABORatorio R. Revelli, Centre for Employment Studies. Pridobljeno 12. 5. 2020, na <https://core.ac.uk/download/pdf/6404623.pdf?repositoryId=153>
83. Ponocny, I., Weismayer, Ch., Stross, B., & Dressler, S.G. (2016). Are Most People Happy? Exploring the Meaning of Subjective Well-Being Ratings. *Journal of Happiness Studies*, 17(6), 2635–2653.
84. Pori, M., & Pori, P. (2013). *Športna rekreacija kot pristočasna dejavnost*. Pori, M., Pori, P., Pistotnik, B., Dolenec, A., Tomažin, K., Štirn, I. in Majerič, M. (ur.). Športna rekreacija (str. 7–23). Ljubljana: Športna unija Slovenije, Fundacija za šport.
85. Pori, M., Pori, P., & Majerič, M. (2015). *Moj dnevnik zdravja*. Ljubljana: Športna unija Slovenije, Fundacija za šport. Pridobljeno 30. 12. 2020, na http://en.wikipedia.org/wiki/Gross_national_happiness
86. Puroila, A-M., Estola, E., & Syrjälä, L. (2012). Having, loving, and being: children's narrated well-being in Finnish day care centres. *Early Child Development and Care*, 182(3/4), 345–362.
87. Raibley, J. R. (2012). Happiness is not well-being. *Journal of Happiness Studies*, 13(6), 1105–1129.

88. Robertson, S. (2004). Understanding inverse document frequency: On theoretical arguments for IDF. *Journal of Documentation*, 60 (5): 503–520. doi:10.1108/00220410410560582.
89. Rotovnik Kozjek, N. (2009). Bližnjica do zdravja. *Polet*, 8(1), 34.
90. Rözer, J., & Kraaykamp, G. (2013). Income inequality and subjective well-being: A cross-national study on the conditional effects of individual and national characteristics. *Social Indicators Research*, 113(3), 1009–1023.
91. Rus, V., & Toš, N. (2005). *Vrednote Slovencev in Evropejcev*. Analiza vrednostnih orientacij Slovencev ob koncu stoletja. Dokumenti SJM. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
92. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68–78.
93. Seligman, M. E. (2012). *Flourish: A Visionary New Understanding of Happiness and Well-Being*. New York: Simon and Schuster.
94. Sen, A. K. (2002). *Ekonomija blaginje: izbrane razprave*. Ljubljana: Založba *cf.
95. Senjur, M. (2001). *Makroekonomija*. Makroekonomija majhnega odprtega gospodarstva. Maribor: Založba MER – MER Evrocenter.
96. Slabe Erker, R., & Lavrač, V. (2009). Mesto sreče v ekonomiji in strategiji trajnostnega razvoja. *IB Revija*, 3–4, 5–20.
97. Stiglitz, J. E., & Sen, A., & Fitoussi, J. P. (2009). *Mismeasuring our lives: Why GDP doesn't add up*. New York: The New Press.
98. SURS. (2007). *Viri in metode ocenjevanja bruto nacionalnega dohodka*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno 12. 1. 2021, na <http://www.stat.si/doc/pub/03-PP-192-0701.pdf>.
99. Svetlik, I. (1991). Delo in kakovost življenja. *Družboslovne Razprave*, 8(12), 19–34.
100. Šarotar Žižiek, S., Treven, S., & Mulej, M. (2015). Psihično dobro počutje zaposlenih. Maribor: IRDO.
101. Tominc, B., & Sotlar, A. (2018). *Ni pomembno, kaj je res, ampak kar ljudje verjamejo, da je res – stabilnost javnega mnenja o virih ogrožanja*. V: Konferenčni zbornik 4. nacionalne konference o varnosti v lokalnih

- skupnostih: sklepne ugotovitve raziskovanja (2015–2018), Univerza v Mariboru, str. 73–103.
102. Toš, N. (1999). Razumevanje politike in zaupanje v politike. *Teorija in praksa*, 36(6), 912–943.
 103. Vac, D. (2020). Jezikovno modeliranje z rekurzivnimi nevronskimi mrežami : zaključna naloga. University of Primorska, Faculty of Mathematics, Science and Information Technologies. Pridobljeno 2. 3. 2021, na https://www.famnit.upr.si/sl/studij/zakljucna_dela/view/938
 104. Veenhoven, R. (2000). The four qualities of life: ordering concepts and measures of the good life. *Journal Of Happiness Studies*, 1(1), 1–39.
 105. Veenhoven, R. (2005). Inequality of happiness in nations. *Journal of Happiness Studies*, 6(4), 351–355.
 106. Veenhoven, R., & Vengust, F. (2013). The easterlin illusion: Economic growth does go with greater happiness. *International Journal of Happiness and Development*, 1(4), 311–343.
 107. Veenhoven, R., 2013. *World database of happiness*. The Netherlands: Erasmus University Rotterdam.
 108. Videmšek, N., Videmšek, M., Karpljuk, D., Meško, M., & Šuštaršič, A. (2020b). *Življenjski slog študentov – izgorelost*. V: Khalil, Marie Therese (ur.), idr.. *Življenjski slog mladostnikov in odraslih: primer Slovenije in Libanona*. Ljubljana: Fakulteta za šport, str. 80–105.
 109. Videmšek, N., Videmšek, M., Karpljuk, D., Meško, M., Videmšek, D., & Šuštaršič, A. (2020a). *Življenjski slog študentov – stres*. V: Khalil, Marie Therese (ur.), idr.. *Življenjski slog mladostnikov in odraslih: primer Slovenije in Libanona*. Ljubljana: Fakulteta za šport. str. 49–79.
 110. Virag, J. (2019). Izacus/SlovenianLemmatizer-Python. Pridobljeno 30. 11. 2020, na <https://github.com/izacus/SlovenianLemmatizer-Python>
 111. Vrabič Krek, B. (2012). *Kakovost življenja*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno 3. 1. 2021, na <http://www.stat.si/doc/pub.asp>.
 112. Warren, M. E. (ed.). *Democracy and Trust*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.

113. Weng, J., Lim, E. P. Jiang, J. in He, Q. (2010). TwitterRank: finding topic-sensitive influential twitterers. V: Proc. Int. Conf. on Web Search and Data Mining, p. 261–270.
114. Žižmond, E. (2003). *Ekonomika narodnega gospodarstva*. Ljubljana: DZS.

STVARNO IN IMENSKO KAZALO

A

Aizawa	106
Alkire	99
alkoholiziranost povzročiteljev prometnih nesreč	60
Allardt	17, 80, 81, 117
Allardtu	101
Anderson	84
Antončič in Boh	12

B

BDP na prebivalca	33, 43, 92, 96
Bertoncelj idr.	71
Bertoncelj idr., ...	65
Bianchi, Terragni in Hovy	115
biti .. 10, 14, 16, 17, 21, 24, 42, 43, 46, 65, 70, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 93	
biti srečen	10, 16, 24, 46
biti zdrav	16, 21
blaginja . 13, 20, 21, 24, 25, 29, 43, 65, 92	
Böhnke	20
bolni ljudje in invalidi	31
Brown and Gray	43
bruto domači proizvod ..10, 25, 26, 71	
bruto nacionalna sreča	25

C

celostno blagostanje	92
----------------------------	----

Cirkvenčič	43, 82, 90
Cojanu	42
Collins Dictionary	105
Csikszentmihalyi	93

Č

črpanje naravnih virov	66
čustva	12, 94
čustvena blaginja	43

D

daimon	92, 95
delovna mesta	41
demografske spremembe	54
denarni kazalniki	29
Di Tella in MacCulloch	43
Diener idr.	43, 46
digitalna pismenost	73
digitalni potni listi, ...	69
dobro počutje	9, 24, 25, 43, 46, 91, 92, 93, 94, 95, 97, 99, 100, 101, 103, 106, 108, 109, 110, 111, 124
dobrobit	15
dohodki	9, 14, 29, 31, 55, 81, 92
doseganje podnebne nevtralnosti ..	69
dostopnost do izobraževanja	33
Drews and van den Bergh	42
droge	49, 58
družbene neenakosti	52
družbeni konsenz	15
družbeni status	31, 41, 91

duhovni razvoj.....25

E

Easterlin.....46

Easterlinov paradoks 25

Ellegaard in Wallin.....106

enakopravne možnosti.....37

evdajmonija.....93

evdajmonistični model 96

F

Felce in Perry.....94, 96

Fleurbaey.....42

formalno izobraževanje 76

Fran 46

Fritz in Koch.....43

G

Garner in Keoleian.....66

generiranje odpadkov 66

globalni problem revščine 30

gospodarska rast 10, 14, 27

gradniki kakovostnega življenja...9, 91

Gundelach and Kreiner.....24

H

Haggard idr.,.....42

holističen pristop 65

Hotelling 82

Hristić idr. 50

hrup.....27

Huppert in So 93

I

imeti 17, 42, 49, 80, 81, 82, 84, 85, 99

indeks kupne moči 18

indeks kvalitete in dostopnosti

zdravstvenih storitev 18

indeks onesnaženja 18

indeks osebne varnosti 18

indeks potovalnega časa pri dnevni

mobiliteti.....18

indeks življenjskih stroškov 18

iskalci zaposlitve.....41

Iyengar in Lepper 91

izboljšanje materialnega položaja...56

izobrazba 23, 76, 96

J

javne storitve 18

Jelenc.....73

K

Kahneman in Deaton.....43

kakovost družbe 15

kakovost izobraževalnih storitev.....16

kakovost javnih storitev 15

kakovost nastanitve 12

kakovost okolja 64

kakovost življenja9, 10, 11, 12, 15, 16,

17, 18, 28, 34, 43, 48, 49, 50, 51,

52, 55, 58, 64, 71, 72, 73, 82, 91,

124

kazalniki merjenja kakovosti

življenja.....11

Keyes 94

kompetence 41, 74, 75

koncept bruto nacionalne sreče.....46

koncept kakovosti življenja .11, 17, 80

koncept krožnega gospodarstva 67

Krajnc 40

kriminaliteta 58

krožno gospodarstvo.....67, 68, 69, 70

kultura 12

L

Legatum Prosperity 82

linearni model ekonomske rasti 67

ljubiti 17, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86,
87, 88, 90, 101

Lomas idr. 94

Lomas in Hefferon 93, 94

Lotričeva 50

Lucas in Diener 96

Lykken in Tellegen 92

M

Mandič 11, 24

Markelj in Zgaga 61

Marshall 24

materialna blaginja 14, 91, 99

materialne dobrine 16

materialni pogoji 14

merilo kakovosti življenja 16, 29

merjenje blaginje 11, 26

metakoncept pozitivne psihologije 94

metodologija 103

mladostniki 31, 96

Murray in Hawkins 24

Musek 93, 94, 95

N

načela pravne države 77, 79

načelo javnega interesa 37

napetosti v družbi 18

Naveed idr. 106

neenakomernost porazdelitve

dohodka 28

neenakost 18, 25, 28, 29, 33

neprimerne bivalne razmere 53

nezadovoljstvo 14

nezdravo prehranjevanje 49

Novak 49

O

občutek sreče 9, 25, 44, 93

obiskovanje športnih ali kulturnih

dogodkov 55

odlagališča odpadkov 71

odsotnost bolezni 10, 48, 91

okolje 12, 50, 52, 64, 66, 67, 68, 71,
72, 87, 89, 100

okoljski indeks 18

onesnaženost okolja 27

osebno zadovoljstvo 9, 12, 91

otroško varstvo 18

P

pitje alkohola 49

plača 32

Poboljšaj 12

počutje ... 9, 10, 24, 50, 55, 91, 92, 93,
99, 106, 109, 111

politični odločevalci 24, 43

Ponocny idr. 43

Pori in Pori 49

Pori, Pori in Majerič 49

potrošniška družba 12, 42

potrošnja 29, 65, 66

povečevanje blaginje 24

povečevanje relativne blaginje 11

pozitivno vrednotenje življenja . 10, 91

prehranjevalne navade 48, 49

preprečevanje korupcije 78

preživetje 15, 28

preživljanje prostega časa 55

pripadniki etničnih manjšin 31

prosti čas, ...	56
psihološko blagostanje	95
Puroila	43

R

Raibley	25
ranljivejše skupine	41
Rapley	97
rast 21, 25, 26, 33, 49, 50, 65, 92, 120	
raven razvitosti	33
raziskava EQLS	18
razvoj ključnih kompetenc	74
revščina	33, 58
Ripley	98
Robertson	106
Rotovnik Kozjek	50
Rözer and Kraaykamp	43
Rus in Toš	15
Ryan in Deci	92, 94

S

samodoločanje	92
Seligman	93, 94
Sen	16
Senjur	41
Slabe Erker in Lavrač	20
socialna izključenost	32, 35
socialna kohezija	17
socialna politika	31
socialno vključevanje	35
sodelovanje	18, 70, 74
sonaraven razvoj	65
sonaravni razvoj	70
spodbujanje integritete	78
sreča ... 7, 9, 12, 13, 25, 43, 45, 47, 49,	
91, 95, 96	
stanje dolgotrajne brezposelnosti ... 39	

stanovanjska prikrajšanost	36
stanovanjske razmere . 29, 36, 37, 100	
starejše osebe	41, 96
Stiglitz idr	42
stopnja lastništva nepremičnin	36
stopnja optimizma	46
stopnja splošnega zadovoljstva	9
stopnja tveganja revščine	34
stopnja zaposlenosti	31, 33
stroški bivanja	36
subjektivna blaginja	10, 42, 91, 93
subjektivno emocionalno	
blagostanje	95
subjektivno merilo kakovosti	
življenja	9
subjektivno merjenje kakovosti	
življenja	16
subjektivno zaznavanje	
zadovoljstva	16
Svetlik	42
svoboda posameznika	10, 15

Š

število objav	103, 106, 107
---------------------	---------------

T

tedenski dopust	28, 99
tehnološki razvoj	27
Tominc in Sotlar	62
Toš	80
trajnostni družbeni razvoj	17
trajnostni razvoj	76
transport	28

U

usklajevanje poklicnega in zasebnega	
življenja	18

V

Vac.....	114
varnost.....	12, 15, 20, 21, 58, 79, 99
varovanje okolja	72
večrazsežnostni in večravenski koncept.....	12
Veenhoven	14, 43
Veenhoven in Vengust	25, 43, 92
Vesan in Bizzotto ..	23, 97, 98, 99, 100, 101
Virag	105
visoki dohodki.....	14
Vrabič Kek.....	29, 33, 39, 48
vrednota	10, 16, 43, 48, 55

W

Warren	77
Weng idr.	106

Z

zadovoljevanje materialnih potreb	15
zadovoljevanje nematerialnih potreb.....	15
zadovoljevanje potreb.....	12
zadovoljstvo pri delu	45
zadovoljstvo z osebnimi odnosi.....	45
zadovoljstvo z življenjem	10, 12, 19, 43, 44, 46, 96
zagotavljanje javnih najemnih stanovanj	39

zagotavljanje neodvisnosti sodstva	78
zagotavljanje varnosti	79
Zapf.....	97
zasebnost	58
zaupanje v institucije, ...	77
zaupanje v politiko	79
zaupanje v pravno državo	12
zdravje ...	12, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 99
zdravstvena tveganja.....	50
zdravstvene storitve	16
zdravstveni sistem.....	48, 51
zdravstveno stanje	16
zdravstveno varstvo	18
zdravstvo	23, 52
zeleni BDP	71
zmanjšanje ogljičnega in okoljskega odtisa	68
znanja	41, 49, 73, 121

Ž

ženske.....	31, 54
življenjska doba .	23, 51, 52, 53, 54, 89
življenjske potrebščine	28
življenjski slog .	49, 50, 51, 52, 54, 100, 123
življenjski standard .	12, 17, 29, 33, 43, 46, 54
življenjsko zadovoljstvo	13
Žižek, Treven in Mulej	93, 94
Žižmond.....	26

Založniška dejavnost
Fakultete za organizacijske študije v Novem mestu

IZDANE MONOGRAFIJE

1. Model avtopoietskega vodenja – I. del (teoretična raziskava)
Kalan, Mateja; Meško, Maja	2021
2. Generalizirano mehko linearno programiranje
Usenik, Janez; Žulj, Maja	2021
3. Paradigma sodobne organizacije
Ambrož, Milan	2021
4. Raziskovanje izzivov organizacijskih teorij
Ovsenik, M. et al.	2021
5. Ranljivosti programske opreme
Dobrovoljc, Andrej	2020
6. Sistemska dinamika
Turnšek, Tit	2020
7. Družba 5.0: Izzivi prihodnosti
Bertoncel, Tine	2020
8. Gradniki novih organizacijskih modelov
Gorenc Zoran, Annmarie et al.	2020
9. Vodenje in pripadnost v osnovni šoli
Plešnik, Janko; Bukovec, Boris	2020
10. Poslovna matematike (e-knjiga)
Usenik, Janez; Vidiček, Matija	2020
11. Poslovna statistika (e-knjiga)
Usenik, Janez; Vidiček, Matija	2020
12. Izbrana poglavja iz matematike (e-knjiga)
Usenik, Janez	2020
13. Vpliv uporabe orodij managerjev na ekonomsko donosnost
Markič, Mirko; Kreslin, Damijan	2019
14. Delovni terapevt v inkluzivni šoli: Trenutno stanje in smernice
Šuc, Lea	2019
15. Zrna odličnosti Fakultete za organizacijske študije v Novem mestu: nove paradigme organizacijskih teorij 2018
Bukovec, Boris (ur.)	2019
16. Zrna odličnosti Fakultete za organizacijske študije v Novem mestu: nove paradigme organizacijskih teorij 2017
Bukovec, Boris (ur.)	2018

17. **Značilnosti sistemov vodenja kakovosti v slovenskih organizacijah in njihov vpliv na poslovno uspešnost organizacij**
Vinko Bogataj; Gordana Žurga; Adolf Šostar 2018
18. **Menedžment kakovosti in odličnost zdravnikov v javnem zdravstvu**
Rumpf, Dean; Voga, Gorazd; Meško Štok, Zlatka 2018
19. **Sistemi vodenja kakovosti in modeli odličnosti: ključni dejavniki (ne)uspešnega delovanja (e-knjiga)**
Škafar, Branko 2018
20. **Temelji avtopoieze v orgaizaciji: Avtopoietska 4.0 (r)evolucija človeka**
Balažič Peček, Tanja; Bukovec, Boris 2018
21. **Management varnosti pri delu, delovne razmere in gospodarska učinkovitost (e-knjiga)**
Pavlič, Miran, Markič, Mirko 2018
22. **Kvalitativno raziskovanje koncepta avtopoieze v organizaciji (e-knjiga)**
Balažic Peček, Tanja 2018
23. **Podlage in metode za raziskovanje in projektiranje organizacije**
Ivanko, Štefan 2017
24. **Celostna obravnava dolgotrajne oskrbe v Sloveniji**
Kavšek, Marta; Bogataj, David 2017
25. **Sodelovalno mreženje in izraba inovacijskega potenciala v turističnem prostoru**
Colarič-Jakše, Lea-Marija 2017
26. **Model McKinsey 7-S kot kazalnik odličnosti organizacije**
Kalan, Mateja; Meško, Maja 2017
27. **Nova doktrina organizacije- 2.del: Preusmeritev pozornosti**
Ovsenik, Jožef; Ovsenik, Marija 2017
28. **Avtopoietska organizacija**
Bukovec, Boris (ur.) 2017
29. **Kakovost v slovenski javni upravi: Delovanje Odbora za kakovost 1999-2012**
Žurga, Gordana 2017
30. **Poslovne vrednote mladih v Sloveniji**
Pinterič, Uroš 2016
31. **Selected topics in modern society (e-knjiga)**
Kaplánová, Patrícia 2016
32. **Glocalisation of the crisis: could Slovenia survive economic crisis better? (e-knjiga)**
Pinterič, Uroš 2016
33. **Zrna odličnosti Fakultete za organizacijske v Novem mestu: nove paradigme organizacijskih teorij 2016**
Bukovec, Boris (ur.) 2016

34. Pisanje strokovnih in znanstvenih del	
Brcar, Franc	2016
35. Education policy as the factor of development (e-knjiga)	
Pinterič, Uroš	2016
36. Spregle dane pasti informacijske družbe	
Pinterič, Uroš	2015
37. Psihosocialni dejavniki tveganja za bolečino v križu pri slovenskih poklicnih voznikih in absentizem	
Kresal, Friderika; Meško, Maja	2015
38. Zgodovina organizacijske misli	
Ivanko, Štefan	2015
39. Karierno načrtovanje: kako najti v sebi skriti zaklad?	
Turnšek Mikačič, Marija; Ovsenik, Marija	2015
40. Sodobni trendi v turizmu	
Ovsenik, Rok	2015
41. Selected topics in change management (e-knjiga)	
Kaplánová, Patrícia (ur.); Pinterič, Uroš (ur.)	2015
42. Political legacy and youth civic engagement in Slovakia	
Mihálik, Jaroslav	2015
43. Turistični prostori različnosti: turizem, turisti in fotografska podoba	
Ambrož, Milan; Bukovec, Boris	2015
44. Izobraževanje za turizem v Sloveniji	
Ovsenik, Rok; Bukovec, Boris; Ovsenik, Marija	2015
45. Zrna odličnosti Fakultete za organizacijske študije v Novem mestu: nove paradigme organizacijskih teorij 2015	
Bukovec, Boris (ur.)	2015
46. Kontrolna teorija sistemov: model za sistemsko razmišljanje v sistemu zdravstvenega varstva	
Mlakar, Tatjana	2014
47. Featuring Norden in ten episodes	
Czarny, Ryszard M.	2014
48. Sociológia mládeže	
Macháček, Ladislav	2014
49. Inter-municipal cooperation in Slovakia : the case of regions with highly fragmented municipal structure	
Klimovsky, Daniel	2014
50. Rethinking public policies (e-izdaja)	
Pinterič, Uroš	2014
51. Local Governance between democracy and efficiency	
Jüptner, Petr. (et al.)	2014
52. Pasti razumevanja politične realnosti : pregled konceptov sodobnega političnega sistema	
Pinterič, Uroš	2014

53. Selected issues of administrative reality	
Pinterič, Uroš; Prijon, Lea	2013
54. Organizacijske paradigme: podlage za nastanek in razvoj organizacijskih teorij	
Ivanko, Štefan	2012

ZNANSTVENI REVIIJI FOŠ

RUO

Revija za univerzalno odličnost

Journal of Universal Excellence

Letnik x, številka x, mesec 20xx

Volume x, Issue x, Month 20xx

ISSN 2252-5204

Revija za univerzalno odličnost *(Journal of Univesal Excellence)*

je interdisciplinarna revija, ki združuje organizacijske vede oz. menedžment in univerzalno odličnost, tj. poslovno, organizacijsko in osebno odličnost.

ISSN 2463-9281

Izzivi prihodnosti

Challenges of the Future

Letnik x, številka x, mesec 20xx

Volume x, Issue x, Month 20xx

Izzivi prihodnosti *(Challenges of the Future)*

je znanstvena revija, ki poskuša odgovarjati na ključna vprašanja družbene teme pri čemer akademsko rigoroznost nadgrajuje z inovativnostjo v tematikah in pristopu.

